

EĞİTİME BAKIŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

ISSN: 1305-1202

Yıl: 17 / Sayı: 53 / Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2021

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRÂLARI

Güray KIRPIK/Millî Eğitim Şûrâları ve İcrâf Etkileri • Savaş KARAGÖZ/Türk Eğitim Tarihi Açısından Maarif Kongresi, Heyeti İlmîyeler ve Millî Eğitim Şûrâları Üzerine Genel Bir Değerlendirme • Zeynep GÖRGÜLÜ/Eğitimde Dijital Dönüşüm ve Millî Eğitim Şûrâları Hakkında Bir Değerlendirme • Nihan ARSLAN-Serhat ARSLAN/Rehberlik ve Psikolojik Danışmalığın Tarihçesi: Millî Eğitim Şûra Kararları ve Dünyada Yaşanan Son Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi • Mehmet Emin USTA/Son Dönem Osmanlı Türkiye'sinde Eğitimin Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme ve Eğitimde Reform Çabalarına Dair • Mustafa ÇALIŞKAN/Millî Eğitim Şûrâları Bağlamında Öğretmen Yeterliliği Hakkında Bir Değerlendirme • Muhammed İbrahim TEPE/Kıbrıs'ta Eğitim ve Din Eğitime Kısa Bir Bakış • Hıdır YILDIRIM/"Şehir Gazeli" ve "Eylem" Beytine İlişkin Bir Tahlil Denemesi

EĞİTİME BAKIŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

ISSN: 1305-1202

Yıl: 17 / Sayı: 53 / Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2021

İÇİNDEKİLER

Yayın türü

Yaygın süreli

Sahibi

Eğitim-Bir-Sen adına

Ali YALÇIN

Genel Başkan

Sorumlu yazı işleri müdürü

Şükrü KOLUKISA

Genel Başkan Yardımcısı

Editör

Prof. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ

Editör yardımcısı

Emre Emrullah BOĞAZLIYAN

Grafik tasarımı

Caner KAÇAMAK

Baskı, tarihi ve adeti

Hermes Ofset-26.02.2022-8.000 adet

İdare yeri

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze
Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16
Altındağ/Ankara-TÜRKİYE

Telefon no : (0.312) 231 23 06

Bürocell : (0.533) 741 40 26

Faks : (0.312) 230 65 28

Web adresi : www.ebs.org.tr

E-posta : ebs@ebs.org.tr

www.egitimebakis.org

Eğitim-Bir-Sen'in ücretsiz yayınıdır.
Parayla satılmaz.

EĞİTİMEBAKIŞ'ın bu sayısı 8 bin adet basılmıştır.
Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı
il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Millî Eğitim Şûraları ve İcrâf Etkileri

Güray KIRPIK

01

Türk Eğitim Tarihi Açısından Maarif Kongresi, Heyeti İlmîyeler ve Millî Eğitim Şûraları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Savaş KARAGÖZ

29

Eğitimde Dijital Dönüşüm ve Millî Eğitim Şûraları Hakkında Bir Değerlendirme

Zeynep GÖRGÜLÜ

45

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığın Tarihçesi: Millî Eğitim Şûra Kararları ve Dünyada Yaşanan Son Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi

Nihan ARSLAN-Serhat ARSLAN

55

Son Dönem Osmanlı Türkiye'si'nde Eğitimin Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme ve Eğitimde Reform Çabalarına Dair

Mehmet Emin USTA

63

Millî Eğitim Şûraları Bağlamında Öğretmen Yeterliliği Hakkında Bir Değerlendirme

Mustafa ÇALIŞKAN

75

Kıbrıs'ta Eğitim ve Din Eğitimine Kısa Bir Bakış

Muhammed İbrahim TEPE

81

"Şehir Gazeli" ve "Eylem" Beytine İlişkin Bir Tahlil Denemesi

Hıdır YILDIRIM

87

Alınan Kararlardan İzlenen Politikalara Eğitim Şûraları

Şükrü KOLUKISA

Genel Başkan Yardımcısı

'Şûra', tarihsel arka planda derinliği, kültürel anlamda değeri, toplumsal dokuda yeri, kamunun birçok kurumunda sürekliliği olan, yönetsel alanlarda karar alma mekanizması hâline gelen, güçlü temellere sahip önemli bir gelenektir.

Eğitim sistemini, evrensel değerlerin, pedagojik ilkelerin ve temel hedeflerin ışığında değerlendirmek, değişen dünyanın eğitim açısından zorunlu kıldığı ihtiyaçları tespit etmek, güncel sorunlarına çözüm önermek, geleceğe dair bir ufuk çizmek adına millî eğitim şûraları önemli bir forum olarak günümüze kadar devam etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarındaki yenileşme hareketleriyle başlayan, belli aralıklarla maarif kongreleri, ilmi heyetler, danışma meclisleri şeklinde devam eden, sonrasında millî eğitim şûrası adıyla gelenekleşen ve eğitimin en yüksek danışma kurulu hâline gelen eğitim şûraları; gündemi, devamlılığı ve alınan kararların politikaya dönüşme imkânı bakımından tarihî önemi haizdir.

Millî eğitim şûrası, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yaşanan değişim ve dönüşüme uygun eğitim alanında yeni adımlar atması, yeni arayışlara yön vermesi, politika üretmesi, müşkül konularda ortak akılla karar verebilmesi, yeni yapılanmada mihmandarlık vazifesi görmesi, meşveret geleneğini de yaşatması amacıyla bir kurula duyulan ihtiyaç nedeniyle ihdas edilmiştir. Eğitim şûrasının yasal dayanağı 1933'te hazırlanmış fakat 1939 tarihinde ancak uygulamaya geçebilmiştir. 1933 tarihli yönetmeliğe göre şûranın üç yılda bir toplanması, 1995'te çıkarılan yönetmeliğe göre ise dört yılda bir toplanması gerekirken bazen araya uzun aralıklar girmiş ve toplanma konusunda aksaklıklar meydana gelmiştir.

Siyasi istikrar kaybolduğunda şûra sekteye uğramış, iktidar el değiştirdiğinde gündem maddeleri de yön değiştirmiş, ideoloji pedagojinin önüne geçirildiğinde ise işleyiş tamamen erozyona uğramış, eğitim açısından da verimliliğini kaybetmiştir. Özellikle koalisyon hükûmetleri döneminde toplanma periyotları aksamış, darbe dönemlerinde zamanın bozulan ritminden olumsuz etkilenmiş ama uzun aralıklara ve aksaklıklara rağmen toplanma geleneği bir şekilde devam ettirilmiştir. Yaklaşık yüzyıllık hikâyede her türlü badireye rağmen gerçekleşen bu devamlılık, eğitimin sorunlarının ve geleceğinin paydaşlarla dayanışma ve danışma içinde değerlendirildiği algısını güçlendirmiş, toplanma istikrarı da şûra geleneğini sağlamlaştırmıştır.

Düzenlenen şûraların her birinin niteliği, kararların hayata geçme oranı, değişim, gelişim ve yenileşmeye katkısı aynı düzeyde olmamıştır. Siyasi iklim şartları, hükûmetlerin istikrarı, iktidarların ideolojik tutumları, şûraları, süreçleri ve sonuçları itibarıyla derinden etkilemiştir. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde şûralarda alınan kararların direkt politikaya dönüşme oranı daha yüksek seyretmiş, bazı dönemlerde şûralarda alınan kararlar köklü sistem değişikliklerine sebep olmuş, bazı şûralar çok verimsiz geçmiş, alınan kararlar hiçbir şekilde sonuç doğurmamış hatta alınan kimi kararlar sadece satırlarda kalmıştır. Böyle olmasında elbette Millî Eğitim Bakanlığı'nın şûraya yüklediği misyon ve şûranın hiçbir yaptırım gücü olmayan, sadece tavsiye kararı alabilen bir kuruldan ibaret olmasının etkisi büyüktür.

Bu tecrübeler ve görülen sonuçlar ışığında, şûranın işleyiş şekli ve hedefleri açısından kamuoyunda yapılan eleştirilerin dikkate alınması yerinde bir adım olacaktır. Şûranın toplum nezdinde daha fazla dikkat celbetmesi, katılımcılar tarafından daha fazla ehemmiyet verilmesi ve Bakanlığın umduğu katkıyı fazlasıyla alması için güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan eleştirileri göz önünde bulundurmak, şûrayı bir öz eleştiri süzgecinden geçirmek yerinde bir karar olacaktır.

Bakanlığın, şûraları daha etkin ve verimli hâle getirmek için, eğitim politikalarını belirlemede yetkinliğini artıracak yenilikler yapması, kendisi adına şûra kararlarından yararlanma ve bunları uygulama konusunda bağlayıcı bazı kıstaslar geliştirmesi, hangi kararları ne zaman uygulamaya koyacağı konusunda bir takvimi öngörmesi, belirsizlik doğuran konuları vuzuha kavuşturacak somut adımlar atması, şûrayı, sırf istişari bir tavsiye kurulu olmaktan öteye taşıyacaktır. Her ne kadar, “Şûra, millî eğitim sistemini geliştirmek ve niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır” şeklinde tarif edilse de bu sınırlandırmayla yetinilmeden şûrada ortak aklın süzgecinden geçen tavsiyeler politikaya dönüştürüldüğünde, milletin ihtiyaçlarına çözüm üreten bir güç temerküzü hâline getirildiğinde eğitim sistemi için çok önemli bir kaldıraç görevi görecektir. Bu türden bir yaklaşım, şûranın eğitim politikaları geliştirme süreçlerindeki yerini tahkim etmiş olacak, ayrıca istenirse şûrayı bütünlüklü ve derinlikli bir eğitim stratejinin parçası hâline de getirecektir.

Şûrada çok katmanlı bir sistem olan eğitimi paydaşların bir araya getirilmesiyle değerlendirerek, dünü ve bugünü birlikte görmek, farklı bakış açılarının kesiştiği noktaları yakalamak, bu çok sesliliği millet için bir orkestranın icra ettiği fikrîsel bir senfoniye dönüştürebilmek esas olmalıdır. Farklı yö-rüngelerde, hayatın farklı boyutlarında elde edilmiş bilgi ve birikimi harmanlayarak toplumun geleceği için bir potada yoğurmak gerçek maharet olacaktır. Farklılıktan beslenen bu bileşkeleri eğitim alanında değişim, gelişim ve yenileşme için mihenk kılabilmek, şûrayı gerçek amacına ulaştıracaktır. Bu hâliyle şûra, realitelerden yola çıkarak ideale ulaşmanın büyük bir kapısı olacaktır.

Millete dönük yüzüyle eğitim şûrası, meseleler etrafında sadece fikir teatisi yapmaktan ziyade, fikrî münazaranın ötesine geçerek karar alma ve politika belirleme konusunda her türlü katkıyı değerli kılan, emeği de sonuçsuz bırakmayan bir sürece dönüştürülmelidir.

Yakın zamanda yirincisi düzenlenen, yaklaşık bir asra dayanan geçmişi, ülke tarihindeki önemli yeri ve bazı dönemlere damga vuran kararlarıyla millî eğitim şûralarını geçmişi ve bugünüyle değerlendirmenin isabetli bir konu olacağı kanaatine ulaştık. Bu sebeple eğitimin her konusuna hassasiyetle yaklaşan bir eğitim sendikası olarak, bu sefer ‘şûra’ konusuna odaklandık. Çok kıymetli akademisyenlerimiz, öğretmenlerimiz ve yazarlarımızın ortaya koyduğu nitelikli bakış ve geniş perspektiften şûra konusunu siz değerli okuyucularımızla buluşturmanın bahtiyarlığını yaşıyoruz.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...

Millî Eğitim Şûralarının Eğitim Sorunlarının Çözümüne Katkısı

Ali YALÇIN
Genel Başkan

Eğitim sistemimizin mevcut durumunun değerlendirilmesi, yarınlara dair beklentilerin tartışılması, yeni ufukların keşfedilmesi amacıyla düzenlenen millî eğitim şûraları büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Öğretmenlerimizin, eğitim yöneticilerinin, bürokratların, akademisyenlerin, eğitim sendikalarının ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin yaptıkları değerlendirmeler, ortaya koydukları fikirler, çözüme ilişkin sundukları öneriler, şûraları, içeriği ve devamlılığı boyutuyla ayrı bir yere taşımaktadır.

İlk şûranın yapıldığı 1939 yılından günümüze eğitim ile ilgili fikir ve düşüncelerin özgürce ifade edildiği danışma organı niteliğindeki şûraların, gündemleri ve alınan kararları ile Türk eğitim tarihinde özel bir yeri olduğu noktasında herkes hemfikirdir. Millî eğitim politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında sorumluluğu bulunan tüm tarafların katılımıyla gerçekleşen millî eğitim şûralarının; değişim, gelişim ve yenileşme çabalarının desteklediği, eğitim sorunlarının konuşulduğu, aynı zamanda çoğulcu ve katılımcı bir yaklaşımın hâkim olduğu demokratik forumlar olma misyonuna sahip olmanın yanı sıra, düzenli olarak sürdürülmeleri de önemlidir.

Millî eğitim şûralarının tarihini, 1845 yılında kurulan Maarif Meclis-i Muvakkat ile başlatmak mümkündür. Benzer şekilde 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi hükümleri uyarınca eğitim alanında Bakanlığa danışmanlık görevi yapacak Meclis-i Kebir-i Maarif adında bir kurulun kurulması ve bürokrat, asker, ilim adamı ile dinî cemaatlerin temsilcilerinden oluşan bu kurulun maarif vekilinin başkanlığında yılda iki kez toplanması planlanmıştır.

Cumhuriyete giden yolda Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü zor günlerde, Sakarya Meydan Muharebesi'nden kısa bir süre önce eğitim sisteminin sorunlarını tespit etmek ve önerilerde bulunmak üzere 16-21 Temmuz 1921 tarihlerinde Ankara'da, işgal altında olmayan şehirlerin millî eğitim ve okul müdürleri, öğretmenler, uzmanlar ile Bakanlık daire müdürlerinden oluşan yaklaşık 250 kişinin katılımıyla Maarif Kongresi toplanmıştır. Maarif Kongresi'nin ardından 1923, 1924 ve 1925 yıllarında üç kez Heyet-i İlmiye toplantıları düzenlenmiştir. İlk Heyet-i İlmiye'nin 30 üyeden ibaret olması ve senede iki defa toplanması planlanmıştır. Heyet-i ilmiyelere, eğitimin tüm kademelerinden öğretmen, eğitim yöneticisi ve akademisyenler katılmış, yeni Cumhuriyetin eğitim sistemi, müfredatı ve temel hedefleri ortaya konulmuş, somut öneriler sunulmuş ve getirilen tavsiyelerin neredeyse tamamı uygulanmıştır. Birinci Heyet-i İlmiye toplantısına katılan üyeler arasında Telif ve Tercüme Heyeti'nden Ziya Gökalp, Dârülfünun Terbiye Müdürü İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Şer'îye Vekâleti Tedrisat Müdürü Umûmîsi Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ve Mehmet Fuat Köprülü gibi dönemin önemli bilim ve kültür adamları bulunmaktadır. Heyet-i ilmiyelerin, millî eğitim sisteminin yeniden yapılanmasında önemli katkıları olduğunu söylemek mümkündür. Heyet-i İlmiye toplantıları, sonraki tarihlerde kurumsallaşarak belirli aralıklarda yapılan millî eğitim şûralarına dönüşmüştür.

Millî eğitim şûrası, 1933 yılında yayımlanan bir kanunla hukuki statüsüne kavuşmuş ve Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatının daimî bir kurumu hâline gelmiştir. İlk millî eğitim şûrası ise 1939 yılında toplanabilmiştir. Millî eğitim şûralarına başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere kamu kurumlarından, eğitim sendikalarından, sivil toplum örgütlerinden, farklı mesleklere mensup ortalama 800-1000 arası üye katılımı sağlanmaktadır. Türkiye'nin her bölgesinden gelen üyeler, görüşlerini bu zeminde dile getirmekte, komisyon ve genel kurul çalışmalarına katılmaktadır. Millî eğitim şûraları, eğitimin gerçek gündeminin belirlenmesinde ve ifade edilmesinde önemli fırsatlar sunmaktadır.

Şimdiye kadar 20 millî eğitim şûrasının toplanmış olması, Millî Eğitim Bakanlığı'nın güçlü bir şûra geleneğine sahip olduğunun kanıtlarından biridir. Fakat 20 şûranın çoğu zamanında toplanmamış, sadece birkaçı yasal süresinde toplanabilmiştir. Şûralar, ya süresinden önce ya da çok sonra toplanabilmiştir. 1962-1970 arası 8 yıl, 1974-1981 arası 7 yıl, 1999-2006 arası 7 yıl, 2014-2021 arası 7 yıllık zaman zarfında şûra toplanmamıştır. Şûraların "4 yılda bir toplanması esastır" yönündeki hüküm yönetmelikle belirlendiği hâlde bu konuda herhangi yasal bir yaptırım belirlenmemiştir.

Bugüne kadar toplanan millî eğitim şûralarında hakkında en fazla karar alınan konular sırasıyla; öğretmen yetiştirme, öğretmen nitelikleri, öğretmen istihdamı; eğitim öğretim programları; eğitim yönetimi, eğitim yöneticilerinin nitelikleri; yükseköğretim programları, yükseköğretime geçiş; okul öncesi eğitim; rehber öğretmen yetiştirme, öğrenci rehberlik hizmetleri; yaygın eğitim, halk eğitimi, hayat boyu öğrenme, uzaktan eğitim; mesleki ve teknik eğitim, meslek edindirme, işletmelerde meslek eğitimi; ders kitapları ve öğretim materyalleri, ders kitaplarının hazırlanması; din ve ahlak eğitimi; özel eğitim; teknoloji eğitimi; bilim, sanat, spor; okul güvenliği; değerler eğitimi, vatandaşlık ve demokrasi eğitimidir.

Çok partili demokratik hayata geçişten önceki tek partili dönemde toplanan millî eğitim şûralarında alınan kararların neredeyse tamamının uygulanmış olması dikkate değerdir. Millî eğitim şûralarında, zamanla alınan karar sayısı artmış ancak bu kararların uygulanabilirliği azalmıştır. Şûraların gündem maddelerinin Türkiye'nin temel eğitim sorunlarının çözümüne yönelik olarak belirlenmemesi ve alınan kararların uygulanabilir, somut, açık ve kesin olmaması bu tablonun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ayrıca şûralarda alınan kararlar arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Aynı konuda iki şûrada birbirine ters ve çelişen kararlar alınabilmektedir. Bu durum, şûraların tutarlılığını ve güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bunların yanı sıra, şûralarda eğitim reformu, sistemde köklü değişiklikler ve büyük dönüşümlere olan ihtiyaç üzerine iddialı gündemler oluşturularak kamuoyunda büyük beklentilerin oluşmasına sebep olunmuş, beklentiler karşılanmadığında da hayal kırıklıkları yaşanmıştır.

Millî eğitim şûralarında alınan kararlar tavsiye niteliğindedir ve yaptırım gücü bulunmamaktadır. Bu nedenle, şûralarda alınan kararlar ya hiç uygulanmamış ya da uzun yıllar sonra kısmen uygulanabilmiştir. Millî eğitim şûra kararlarının uygulamaya geçip geçmemesinde hükümet politikalarının büyük rolü olduğu görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı bürokrasisi ile iktidardaki siyasi iradenin, şûralarda alınan kararlara verdiği önem düzeyi, şûra kararlarının uygulamaya geçip geçmemesini belirleyebilmektedir. Uygulamaya geçirilmeyen kararlar, sonraki şûraların gündem maddelerini oluşturmaya devam etmektedir.

Millî eğitim sisteminin çözüm bekleyen iki temel sorunu üzerinden millî eğitim şûralarında alınan kararların etkisini incelemekte yarar vardır. Bunlardan birincisi, öğretmenlerin ekonomik sorunları; ikincisi ise öğretmenlerin hukuki statüleridir. Öğretmenlik mesleğini olumsuz etkileyen, mesleğin itibarını ve imajını büyük ölçüde zedeleyen sorunların başında öğretmenlerin mali hakları gelmektedir. Mevcut ücret politikalarının gözden geçirilmesi, mesleğin saygınlığı ve eğitim sisteminin sağlıklı işlemesi için öğretmenlerin sosyo-ekonomik düzeyinin yükseltilmesi hayati düzeyde önem arz etmektedir. Öğretmenlerin hukuki statülerine gelince, mesleğe girişten başlayarak tayin, terfi, kariyer, disiplin, mesleki yeterlikler, mesleki etik kodlar ve profesyonelleşme gibi hususlar bu kapsamda yer alır. Öğretmenlerin yüklendikleri görev ve sorumluluklarla orantılı bir statü elde etmeleri adalet ve hakkaniyetin bir gereğidir. Ancak öteden beri Türkiye’de öğretmenlerin hukuki statülerinin sağlam ilkelere bağlanması ve özellikle de bu ilkelerin özenle uygulanması pek mümkün olamamıştır.

Millî eğitim şûralarında öğretmenlerin ekonomik sorunları fazlaca gündeme gelmemiştir. Bu mesele zaman zaman gündeme gelse de ele alınış şekli, öğretmenlerin maddi sıkıntılarını gidermekten çok mesleğe ilgiyi artırmak ve mesleği cazip hâle getirmek gerektiğine yapılan işaretlerle sınırlı kalmıştır. Nelerin yapılması gerektiği somut olarak ortaya konulmamıştır. “Öğretmenliğin cazip hâle getirilmesi için ekonomik durumlarının iyileştirilmesi gerekir”, “Öğretmenin ekonomik sorununun çözümü mesleğin saygınlığını artırır” gibi, kısa ezber cümlelerle konu geçiştirilmiştir. Bu alanda nelerin yapılması gerektiği somut olarak tartışılmamıştır. Maaş ve ders ücretlerinde zaman zaman yapılan küçük ayarlamalar ise öğretmenlerin hayat seviyelerinde istenen düzeyde bir gelişme sağlayamamıştır. Öğretmenler bugün, açlık sınırının üstünde, yoksulluk sınırının altında maaş almaktadır.

Öğretmenlerin hukuki statülerini ilgilendiren en önemli konu Öğretmenlik Meslek Kanunu’dur. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 652 sayılı Özel Barınma Hizmeti Veren Kurumlar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde öğretmenlerin statü, hak, yetki, görev ve sorumluluklarını düzenleyen hükümler dağınık bir şekilde bulunmaktadır. 1962 yılında düzenlenen 7. Millî Eğitim Şûrası’ndan başlayarak farklı adlar altında Öğretmenlik Meslek Kanunu ihtiyacı dile getirilmiştir. Nihayetinde 14 Şubat 2022 tarihli ve 31750 sayılı Resmi Gazete’de Öğretmenlik Meslek Kanunu yayımlanarak bir maddesi hariç (8. madde) yürürlüğe girmiştir. Doktorların 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu, yargıçların 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, subay ve astsubayların 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, avukatların 1136 Avukatlık Kanunu, mühendis ve mimarların 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanunu ile üniversite öğretim elemanlarının 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu kadar kapsayıcı ve güçlü olmasa da Öğretmenlik Meslek Kanunu’nun çıkarılmış olması önemli bir adımdır. Söz konusu adımın atılmış olması, gelecekte iyileştirileceği konusunda ümit aşılasa da mevcut hâliyle bir “meslek kanunu” olarak nitelendirme açısından muadillerine göre geride olduğu da bir gerçektir.

Öğretmenlik Meslek Kanunu, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun adaylık süreci ile kariyer basamaklarını ve öğretmenliği tanımlayan 43 ve 45. maddelerinin özüne dokunulmaksızın yeniden yazılmasından ibarettir. Her şeye rağmen 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu, kariyer basa-

maklarının yeniden hayata geçirilmesi, uzman ve başöğretmenlere ücret ve ilave derece artışı getirilmesi, adaylık sürecindeki yazılı sınavın kaldırılması, öğretmenlere 3600 ek gösterge verilmesi gibi önemli özlük haklarını bünyesinde barındırmasına rağmen, öğretmenlerin beklentilerini ve Eğitim-Bir-Sen'in toplu sözleşme masasına taşımış olduğu talepleri tam olarak karşılamamıştır.

Türkiye'nin en büyük eğitim sendikası olarak, eğitimin aksayan yanlarını ortaya koymak, eğitimcilerin beklentisini dile getirmek, milletimizin değerleri ve hissiyatı doğrultusunda şûralara katkıda bulunmak bizim için her zaman önemli bir husus olmuştur. Bu nedenle, millî eğitim şûralarına hep hazırlıklı ve etkin bir şekilde katılmanın çabasında olduk. Şûra öncesi taleplerimizi ve önerilerimizi oluşturduğumuz çalıştay ve raporlarımızla, çalıştay sonrası değerlendirmelerimizle şûraya sendikal ilke ve hedefler doğrultusunda yön verilmesi mücadelesi içinde olduk. Zorunlu eğitimin 4+4+4 şeklinde 12 yıl olması, Millî Güvenlik dersinin kaldırılması, Alkollü İçki ve Kokteyl Hazırlama dersine son verilmesi, öğretmenlere 3600 ek gösterge verilmesi, 'Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun çıkarılması gibi önerilerimiz şûra sonrasında hayata geçirilmiştir.

Öğretmenlerin gelir düzeyi ve statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalara hız verilmesi; öğretmen istihdamında kadrolu, sözleşmeli, ücretli, vekil öğretmenlik gibi farklı uygulamaların kaldırılarak tüm öğretmenlerin kadrolu olarak istihdam edilmesinin sağlanması; ek ders ücretlerinin artırılması; ilköğretimin bütün sınıflarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yer alması; öğretmenlerin lisansüstü eğitimlerinin teşvik edilmesi; zorunlu hizmet alanlarındaki eğitim kurumlarında görev yapan eğitim çalışanlarına zorunlu bölge hizmet tazminatı ödenmesi; lisansüstü öğrenim yapmış öğretmenlerin ek ders ücretlerinin artırımlı ödenmesi, kız öğrencilerin ortaöğretime devam etmelerine ilişkin teşviklerin artırılarak sürdürülmesi, tekli eğitime geçilmesi, okullarda öğle yemeği verilmesi, sınıf başına düşen öğrenci sayısının 20-25 aralığına çekilmesi gibi pek çok talebimiz şûra raporlarında öneri olarak, ilerleyen zamanlarda Bakanlık politika belgelerinde de yer almıştır.

Derin teknolojik, ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümlerin yaşandığı günümüz dünyasında eğitim, sadece Türkiye'nin değil tüm insanlığın yeni modeller, yeni çözümler aradığı bir alandır. Millî eğitim sistemine şûraların değer katabilmesi için eğitim kamuoyunu oluşturan tüm paydaşlarla birlikte karar alıcıların da demokratik esaslara göre temsil edilmesi ve gündem konularının bilimsel araştırma bulgularına göre oluşturulması gerekmektedir.

Millî eğitimin sorunlarına çözüm arayışında millî eğitim şûraları en yüksek etkililik ve verimlilik düzeyinde organize edilmeli ve yönetilmelidir. Millî eğitim şûralarının ulaşmayı hedeflediği eğitim sistemi ve bu modelin yetiştireceği yeni nesil; 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan yaratıcılık, entelektüel merak, iletişim, eleştirel düşünme, kişilerarası iş birliği, sosyal sorumluluk, bilişsel esneklik, duygusal zekâ, problemlere duyarlılık, karmaşık problem çözme, matematiksel akıl yürütme, sistem analizi, sorgulama, yenilik, hayal gücü, sanat ve estetik gibi yeterliklerle donatılmalıdır.

Millî eğitim şûralarının gündem maddeleri doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bakanlığın eğitimin gerçek gündemini ve sorunlarını belirlerken neredeyse tek başına hareket etmesi, demokratik katılım açısından çeşitli olumsuzluklar içermekte ve de Bakanlığın, şûraları kendi politikalarının meşrulaştırıcı bir aracı olarak kullandığı yönünde eleştirilere sebep olmaktadır. Şûra gündemi belirlenirken geniş bir katılımın sağlanması durumunda alınan kararların benimsenmesi,

dolayısıyla uygulanması daha da kolaylaşacaktır. Gündem maddeleri, eğitimin tüm taraflarının etkili katılımı ve yeterli oranda temsili ile belirlenmelidir. Bir süreç dâhilinde eğitim yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, akademisyenlerin, eğitim sendikalarının ve sivil toplum kuruluşlarının etkin katılımı sağlanmalıdır. Şûraların gündemleri eğitimin gerçek sorunlarının çözümüne yönelik olmalı, amaçlanan hedefleri karşılamalı ve kamuoyunda gerçek dışı beklentiler oluşturmamalıdır.

Şûranın yasal süresi olan dört yılda bir toplanması hususunda gerekli özen ve hassasiyet gösterilmelidir. Şûraya katılacak üyelerde ise yeterli bilgi, beceri ve birikimin olması; gönüllülük, gündem maddeleri ile ilgili uzmanlığa ve belli bir müktesebata sahip olmak gibi temel gereklilikler aranmalıdır. Katılımcıların niteliğinin yüksek olması hâlinde, eğitim sisteminin kök sorunlarına büyük bir tutarlılık ve verimlilikle odaklanılabilecek; alınan bazı kararlar üzerinden ideolojik tartışmaların ön plana çıkmasına ve şûraların siyasal anlamda farklı grupların bir hesaplaşma alanına dönüşmesine engel olunacaktır. Şûralara katılanların seçimi, gündemin oluşturulması, alınan kararların uygulamasının izlenmesi, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda yürütülmelidir.

Şûra kararları, sürekli tekrarlanan temennilerden ibaret olmamalıdır. Uygulanabilir tavsiyelerin üretilebilmesi için kararlar somut, kesin, net, ölçülebilir ve izlenebilir nitelikte olmalıdır.

Latif SELVİ

Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri

Usulü ve Esasıyla 20. Millî Eğitim Şûrası

Şûra, kavram olarak, alanında temsili veya yetkinliği olan kiŐilerce önceden belirlenmiş konuların tartiŐılması, görüş, öneri ve müzakerelerle yapılan değerlendirmelerden olgunlaşan hususların oy birliği veya oy çokluğu ile karara bağlanmasıdır. Toplumsal katılımcılık ve genel birikimin politika belirlemeye veya icraata katkı vermesidir.

Şûra toplantılarının en önemlilerinden biri de Şüphesiz millî eğitim Őûralarıdır. Bugüne kadar toplanan 20 millî eğitim Şûrasından ilki 1939'da, sonuncusu ise 2021 yılında gerçekteŐmiştir. Şûra toplantılarında genel veya lokal eğitim-öğretim konuları ve uygulamaları masaya yatırılmıŐtır. Bu toplantılarda aŐamalı olarak il, bölge ve genel toplantılar Şeklinde görüş, öneri, değerlendirme ve kanaatler genel kurula yansıtılmıŐ, nihai kararlar Şûra Genel Kurulu'nda delegasyonun oyuyla karara dönuŐmüŐtür.

Şûra toplantılarının katılımcıları ve kararları elbette çok mühimdir. Zira katılımcılığı itibarıyla gerek müzakere gerekse karar aşamasında katkı verecek delegasyonun geniş bir perspektifle tespit edilmesi, farklı düşünce grupları ve toplum kesimlerinin görüŐünün ve birikiminin yansımaları önemlidir. Karar aşamasında demokratik bir sürecin iŐlenmesi de son derece yararlıdır. Zira her konuda oy birliği mümkün olmayabilir. Oy çokluğu ve görüşlerin özgürce ortaya konulması kıymetlidir. Bu toplantılarda ister genel olarak eğitim-öğretimin tüm konuları masaya yatırılınsın, isterse lokal bazı hususlar gündem edilsin, tüm Şûralarda bazı konular öne çıkmıŐ, ana temayı oluŐturmuŐ, geniş kitleler tartiŐmayı öne çıkan husus üzerinden sürdürmüştür. 20. Millî Eğitim Şûrası'nın ana teması ise okul öncesinin yaygınlaştırılması ve öğrenci seviyesine uygun din ve ahlak eğitiminin verilmesi olmuştur.

Şûra kararları zaman zaman eleştirilere de konu olmuştur. En yaygın eleştiri, Şûra kararlarının iŐtiŐari nitelik arz ettiği, bütün kararların hayata geçirilmediği hususudur. Bu eleştiriler haklı bir temele dayanmamaktadır. Çünkü Şûra yürütücülerini, delegasyonu ve kararları düzenleyici hüküm ifade etmez. Ancak yürütme organını imkân ölçüsünde bu kararlardan yararlanır, politikasını belirler, uygulamalara dair düzenlemelerini hayata geçirir. Nitekim Şûralarda kararlaŐtırılan birçok husus eğitim-öğretim politikalarını ŐekillendirmiŐ, etkilemiŐ ve mevzuata da dönuŐmüŐtür.

EleŐtirilerden bir diğerini ise, Şûra kararlarının araçlaŐtırılıp toplum yararı ve pedagojik boyutları dikkate alınmadan öğrencileri mağdur etme pahasına bile olsa bazı ideolojik dayatmaların yapılmasıdır. Bu hususta kusur Şûranın değil, yürütme organınınındır. Şûrada karar vericiler öz değerlendirmesini ortaya koyar, düzenleyen ve hayata geçirenler yönetenlerdir.

Şûra toplantılarında işin ilgilisi ve uzmanını olan kişiler bir araya gelmek suretiyle eğitime dair atılacak adımlarda ve yapılacak düzenlemelerde yol gösterici olur, politikanın belirlenmesine katkıda bulunur.

Dünden bugüne yapılan şûraların tamamında alınan kararlar politikaya topyekûn dönüşmüş değildir, ancak politikaların şekillenmesinde şûra kararları önemli bir katkı sunmuş, etki meydana getirmiştir. Toplumun tüm kesimlerinin doğrudan etkilendiği ve çocuklarımızın geleceğe hazırlandığı, ülkemizin başarmak istediği hedeflere ulaşmasında da eğitim-öğretim önemli bir yer tutar. Elbette toplumun katkı verecek tüm kesimlerinin bu toplantılarda kanaatlerini ortaya koyabilmeleri son derece kıymetlidir.

Bugüne kadar 20 millî eğitim şûrası toplanmıştır. Şûra toplantılarında bazen eğitimin bütün parametreleri tartışılmış, bazen de lokal bazı konular müzakereye konu edilmiş, kararlar alınmıştır. Bu toplantıların yirmincisi 1-3 Aralık 2021 tarihinde gerçekleşmiştir.

20. Millî Eğitim Şûrası'nda üç ana başlık; temel eğitimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin iyileştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi tartışılmıştır. Temel eğitimde fırsat eşitliği dört ara başlıkta, mesleki eğitimin iyileştirilmesi üç ara başlıkta, öğretmenlerin mesleki gelişimi de üç ara başlıkta, toplamda on ara başlık altında tartışmaya konu edilmiştir. Toplantı, düzenleyicilerin ön çalışmalarla şekillenmiş, tartışma ve müzakereler büyük oranda bu şekillenmiş çerçeve üzerinden devam etmiştir. Temel eğitimde fırsat eşitliği en yoğun tartışmaların ana konusunu oluşturmuştur.

Eğitim-Bir-Sen olarak, dünden bugüne yapılan millî eğitim şûralarına katkıda bulunmayı çok önemsedik. Eğitimcilerin ve milletimizin beklentilerini yaptığımız hazırlıklarla ifade ettik, çalışmalarımızla şûraya katkı sunduk. Temel eğitimde fırsat eşitliği konusunda bölgeler ve okullar arası başarı farklılıkları, sosyo-ekonomik statü farklılıkları, öğrenci başarısını etkileyen faktörler, okul öncesi eğitime erişim, okul öncesi din ve ahlak eğitimi talebinin karşılanması, özel eğitime erişim, mesleki eğitimin iyileştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklenmesi, bu bağlamda çok önemli bir yere sahip olan Öğretmenlik Meslek Kanunu, eğitim yönetiminde liyakat ve kariyer konularında yaptığımız hazırlıkları şûrada ilgililerle ve yetkililerle paylaştık. Bu hazırlıklarımız içerisinde "Türkiye'de Din ve Ahlak Eğitimi Raporu" ışığında uygulama örnekleri ve talebi çerçevesinde din ve ahlak eğitiminin okullaşmaya katkısını ve gerekliliğini veriler ışığında ortaya koyduk. Dış dünyada uygulama örneklerini ifade ederek temel eğitimde fırsat eşitliğinin bir alt başlığı olan okul öncesinin yaygınlaştırılması çerçevesinde din ve ahlak eğitiminin öğrencilere dersin uzmanı öğretmenlerce verilmesini önerdik.

Sendikamız adına gündem dışı olarak verdiğimiz önerge yoğun tartışmalar eşliğinde genel kurul gündemine geldi. Elbette verdiğimiz önerge ile amacımız Almanya, İngiltere ve Belçika uygulamalarında olduğu gibi (erken çocukluk döneminde kilise öncülüğünde din ve ahlak eğitimi veriliyor) Türkiye'de de çocuklarımızın din ve ahlak eğitiminden mahrum bırakılmamasıydı. Dine ve dinî eğitime hep alerjisi olan, bu konularda ideolojik takıntılarını aşamayan bazı çevreler bu önerimize tepki göstererek milletten ve beklentilerinden ne kadar uzak olduklarını bir kez daha ortaya koymuştur. Önergemizin oy çoğunluğuyla da olsa kabul edilmesi, şûra tarihimizde bir kilometre taşı oluşturmuştur.

Şûra toplantılarında özellikle mesleki eğitimin geliştirilmesine, çocuklarımızın istihdamı ve istihdam politikalarına dair maddelerde önemli katkılar sunduk.

Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi başlığı çerçevesinde, eğitim yöneticiliğinin ikincil görev olmaktan çıkarılarak müstakil bir kadroya ve unvana kavuşturulması, sözleşmeli öğretmen istihdamı politika-

larına son verilerek kadrolu istihdamın gerçekleşmesi, öğretmenliğin statüsü, 3600 ek gösterge, Öğretmenlik Meslek Kanunu ve kariyer basamakları, hizmet içi eğitim, tüm öğrencilere ve eğitim çalışanlarına ücretsiz yemek verilmesi, öğrencilerimizin iş yerlerinde staj yaptığı dönemlerde sigortalılık işleminin başlatılması ve bunun emekliliğine sayılması gibi konularda önemli katkılarımız olmuştur. Yine, özellikle temel eğitimde fırsat eşitliği çerçevesinde yapılan tartışmalarda gerek sunulan maddelerin redakte edilmesinde gerek eksik bulunan tarafların tamamlanmasında gerekse hatalı bulunan veya amacı gerçekleştirmeye uygun olmayan maddelerin düzeltilmesinde, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliği çerçeveli madde ekletme girişimlerine karşı önemli bir duruş ve tavır ortaya koyduk heyet olarak. Bunun yanı sıra, gündem dışı önerge vererek, öğretmenlerin istihdamda güçlük çekilen bölgelerde maddi olarak teşvik edilmesi; din ve ahlak eğitiminin okul öncesinde yaş grubuna uygun olarak verilmesiyle ilgili maddelerin genel kurulda oylanıp şûra kararlarında yer almasına katkıda bulduk.

Sendikamız, kuruluş ilkeleri doğrultusunda inandığı değerlere yaslanarak bir eğitim sendikası olmanın sorumluluğunu yerine getirme, eğitimcilerin şûrada beklediği gerçekçi talepleri ifade etme, milletimizin geleceğini etkileyecek politikaların belirlenmesi konusunda büyük gayret göstermiştir.

20. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararların uygulamaya konulması en önemli boyuttur. Alınan kararların hayata geçirilmesi, eğitim sistemimizin sorunlarının çözülmesine, eğitim çalışanlarının beklentilerinin karşılanmasına, verimliliğinin ve niteliğinin artmasına katkı sunacaktır.

Millî Eğitim Şûrâları ve İcrâî Etkileri

Güray KIRPIK*

Giriş

Maârif Meclislerinden Millî Eğitim Şûrâlarına

Medeniyetimizin sistematik olarak devamlılığını sağlayan en önemli dinamik ve canlı kurumsal yapısı eğitim sistemi ve unsurlarıdır. İslam ve Türk tarihinde heyetler halinde idare edilen Vakıf-Okul sisteminde şüphesiz istişari olarak işleyen ve gerçek anlamda kurumun idari yükümlülüğünü üstlenen bir mütevellî heyet bulunmuştur. Osmanlı son döneminde yenileşme hareketleri sırasında başlayan eğitim ve ilmiye sisteminde reorganize olma çabaları neticesinde Osmanlı Devleti bir anlamda “*Meclisli Eğitim Sistemi*” denilebilecek bir “İlmiye Heyetleri” yapısına kavuşmuştur. 1845 yılında oluşturulan *Meclis-i Maârif-i Muvakkat*, meclisli eğitim yapısının oluşturulmasında bir milat özelliğindedir. Aynı dönemde *Encümen-i Dâniş* ile ders kitaplarının ve yayınların hazırlanması noktasında görev verilen *ilmiye akademisi* dikkati çeker. 1869’da *Meclis-i Kebir-i Maârif* oluşturularak *Vilayet Maârif Meclisleri* de bu Meclis’in taşradaki unsurları olarak oluşturulmuştur. Bu kurulların Türk Eğitim sisteminin “*meclisli eğitim sistemi*” görünümü ile işişare ve ortak akıl yürütme mekanizmaları temelinde kendisini dinamik bir şekilde yenilediği ve Osmanlı son döneminden Cumhuriyet dönemine kadar süren bütün askeri, sosyo-ekonomik ve si-

yasi buhranlara rağmen canlı bir şekilde ortak akılla yürütmeyi başardığı gözlenebilmektedir. Bu kurumların Cumhuriyet döneminin başında meclis veya heyetler *halindeki Heyet-i İlmiyeler, Telif ve Tercüme Heyeti (Teftiş ve Tercüme Heyeti, Millî Talim ve Terbiye Heyeti), Müdürler Encümeni, Heyet-i İlmiye Daimi Encümeni ve Birinci Maârif Kongresi* gibi kurum ve kurullarda devam ettiği ve bu heyetlerin 1921-1926 döneminde Millî Eğitimdeki yeniliklerin yapılmasında ve yürütülmesindeki etkileri icrâî bakımdan oldukça kritik olmuştur.

Gerek Meclis-i Mebusan’da gerekse Büyük Millet Meclisi’nde eğitimle ilgili yapılması gerekenler konusundaki beyanlar, tartışmalar, önermeler ve komisyonlar Millî eğitim mevzuatının günümüze kadar gelişmesinde ve genişlemesinde etkili olmuştur. Türkiye’nin İstiklal Harbi sırasında ortaya koyduğu bağımsızlık ilkeleri arasında 3 “mîsâk” bulunmaktadır. Bunlardan Mîsâk-ı Millî, *Vatan ve Millet’in kurtarılmasını, Mîsâk-ı İktisadi devletin ekonomik bağımsızlığı ve haklarını, Mîsâk-ı Maârif millî kültür ve muasır medeniyetin üzerine çıkma hedefine dönük bağımsız eğitim siyasasını* ifade eder.

*]Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara/
TÜRKİYE
guray@gazi.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-8973-5921

Sakarya Muharebesi'nden önce Ankara'da toplanan *Birinci Maârif Kongresi*'nde eğitimde yeni ve millî bir programın esas kabul edilmesi, yabancı etkilerden uzak ve kendi Millî benliğimize uygun bir kültür ile yoğrulmuş müfredatta dair öncül kararlar verildiği görülmektedir. Kongre'nin açılışına katılan Gazi Mustafa Kemal Atatürk konuşmasında Cumhuriyet döneminde eğitim politikasının temel ilke ve hatlarını çizmiş, stratejik hedefler ifade etmiştir (Binbaşıoğlu, 1999, s.175-176). Bu Kongre'de *eğitim ve öğretim yöntemlerinin yenilenmesi, istikrarlı eğitim politikaları, bilgisizliğin ortadan kaldırılması, çocukların eğitim hakkının tam olarak verilmesi, üretici insan modeline uygun bir sistem kurulmasına dair temel ilkeler belirlenmiştir. Bu düşünsel eksen üzerinde 1923'te toplanan Birinci Heyet-i İlmiye'ye kadar yapılanların yanısıra Birinci Heyet-i İlmiye marifetiyle Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey ve müsteşar ile bütün merkez teşkilatı müdürleri, âlî mektep müdürleri, profesörleri, öğretmenler, ilgili diğer bakanlıkların temsilcileri, ilgili okul temsilciliklerinin katılımıyla özel ve genel olmak üzere çok geniş çaplı kararlar alındığı ve bu kararların icraya konulduğu görülür. Bu anlamda Birinci Heyet-i İlmiye (1923) icrâî etkileri bakımından oldukça detaylı kararlar almıştır ve*

Birinci Heyet-i İlmiye marifetiyle Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey ve müsteşar ile bütün merkez teşkilatı müdürleri, âlî mektep müdürleri, profesörleri, öğretmenler, ilgili diğer bakanlıkların temsilcileri, ilgili okul temsilciliklerinin katılımıyla özel ve genel olmak üzere çok geniş çaplı kararlar alındığı ve bu kararların icraya konulduğu görülür. Bu anlamda Birinci Heyet-i İlmiye (1923) icrâî etkileri bakımından oldukça detaylı kararlar almıştır ve uygulama noktasındaki başarısı alınan kararların icrâsı açısından bakıldığında etkileri rahatlıkla görülebilir.

uygulama noktasındaki başarısı alınan kararların icrâsı açısından bakıldığında etkileri rahatlıkla görülebilir. Heyet-i İlmiye'de alınan *Millî eğitim yürütme programı, Millî kültür, Millî tarih ve coğrafya, Millî müze, Millî sözlük, Millî hazine, Millî dil, Millî sözlük, okulların adlarının yeniden belirlenmesi, sultanilerin lise olarak adlarının değiştirilmesi –ki lise adı II. Meşrutiyet döneminde de kullanılmaktaydı- ve programlarının yapılması, okul tüzükleri ve programları, okul süreleri, sınıf mevcutları, izcilik, köylerde okullaşma ve yatılı okullar açılması, seyyar öğretmen ataması* gibi kararların her birinin neticede büyük çapta uygulama sahasına konulduğu görülür. İkinci Heyet-i İlmiye (1924) Maârif Vekili Vasıf Çınar beyin katılımı ile Müsteşar Mehmet Fuat Köprülü, genel müdürler, okul müdürleri, üniversite profesörleri, okulları temsilen öğretmenler ve ilgili kurum ve bakanlıkların temsilcilerinin katılımıyla düzenlenmiştir. Alınan kararlara bakıldığında ilkokulun süresinin 6 yıldan 5 yıla indirilmesi, ortaokul ve liselerin sürelerinin 3'er yıl yapılması, öğretmen okullarının sürelerinin 4 yıldan 5 yıla çıkarılması, İstanbul Darülmuallimin'inin âli kısmının Darü'l-Fünûn'a bağlı Yüksek Muallim Mektebi adıyla açılması, programların hazırlanması, ders kitaplarının yazılma usülleri ve hangi düzey dersler için nasıl bir ders kitabı yazdırılma usûlünün olacağına belirlenmesi, eski usul yazılmış tarih kitaplarının ilga edilmesi, bakanlığın hazırladığı programların muasır usullere uygun olması kararlarının alındığı ve bunların icraya geçirildiği görülür.

İkinci Heyet-i İlmiye'de birincisinde alınan birtakım program ve kararlar Tevhid-i Tedrisat dönemine geçişin izlerini taşımaktadır. Üçüncü Heyet-i İlmiye (26 Aralık 1925-8 Ocak 1926) Bakan Mustafa Necati Bey'in başkanlığında açılmış, toplantıya Müsteşar, genel müdürler, okulların temsilcileri, akademisyenler, ilgili bakanlıkların temsilcileri ve davetliler katılmıştır. Bu Heyet-i İlmiye'de alınan kararlara bakıldığında Talim ve Terbiye Dairesi'nin kurulması, karma eğitime

geçilmesi, okulların kapasitelerinin artırılması, öğretmen okulları ve meslek okullarının belli yerlerde açılması ve pedagojik formasyon esaslarının belirlenmesi gibi kararlar alındığı görülmektedir. Bu kararların uygulamaya konulması Heyet-i İlmiye'nin icrâ etmesini kanıtlamaktadır. 22 Mart 1926 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 789 Sayılı Millî Eğitim Teşkilatına Dair Kanun ile Telif ve Tercüme Heyeti kaldırılarak yerine Millî Talim ve Terbiye Heyeti ve Dil Heyeti oluşturulmuştur. 1939'da toplanan Birinci Millî Eğitim Şûrâsı'na kadar Millî Talim ve Terbiye Heyeti ile birlikte Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti üyeleri de Talim ve Terbiye işleriyle alakadar görevlerde bulunmuşlardır. Öte yandan daimi olan bu heyetler doğrudan icrâ müesseseler olarak meclisli eğitim sisteminin ana unsurları olmuşlardır. 1933'teki Millî Eğitim Mevzuatı'na göre her 3 yılda bir toplanması planlanan Millî Eğitim Şûrâlarının 2 Haziran 1937 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda alınan bir kararname ile ertelendiği görülmektedir (BCA, Yer No: 75-47-18). Sonuçta Birinci Millî Eğitim Şûrâsı mevzuatın çıkmasından 6 yıl sonra 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanabilmiştir.

Bu çalışmada Eğitim ve öğretimle ilgili konuları incelemek ve öneri niteliğinde kararlar almakla görevli ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma meclisi olan Millî Eğitim Şûrâlarında önemle üzerinde durulan görüşler, kararlar ve öneriler doküman tarama yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada 1939-2021 yılları arasında yapılmış olan 20(yirmi) Millî Eğitim Şûrâsı'nın kararları ve ek dokümanları incelenmiştir.

Birinci Millî Eğitim Şûrâsı Maârif Vekili Hasan Âli Yücel'in başkanlığında 17-29 Temmuz 1939 tarihleri aralığında *eğitim ve öğretimin plan ve esaslar, çeşitli öğretim kademelerine ait talimatnamelerin ve bütün müfredatın incelenmesi* gündemleriyle toplanmıştı. Yirmincisi 2021 yılında düzenlenen Millî Eğitim Şûrâlarının her birinde eğitim sistemimiz için gerekli düzenlemelere dair çok önemli tavsiye kararları alınmıştır. Özellikle VII., VIII., IX. ve XII. Millî Eğitim Şûrâlarının diğerlerine nazaran Türk Millî Eğitim Sisteminin gelişiminde oynadığı rol açısından icrâ etkileri geniş olmuştur.

Millî Eğitim Şûrâlarının hemen hepsinde program(müfredat) konusu tartışılmış ve bazı Millî Eğitim Şûrâlarında Millî Eğitim Sisteminde

dönüm noktası sayılabilecek kararlar imza altına alınmıştır. Diğer taraftan müfredatın yanısıra eğitim sisteminin başat unsuru olan öğretmenlerin niteliği ve yetiştirilmesi meselesinin Şûrâların birçoğunda öncelikli konular arasında yer aldığı görülmüştür. Bilhassa Üçüncü ve On Birinci Millî Eğitim Şûrâsı'nın bu hususta yoğunluk bakımından diğer Şûrâlara nazaran öne çıktığı görülmüştür.

Millî Eğitim Şûrâlarının Tesir Gücü

Millî Eğitim Şûrâları, Türk Eğitim Sistemine dair meselelerin enine boyuna tartışıldığı, karara bağlandığı, klasik, güncel ve kritik konularda farklı görüşlere açık olan ciddi çalışmalar olarak eğitimdeki yenileşme ve gelişmelere yön vermişlerdir. Şûrâlarda alınan bazı kararlar uygulanırken Türk Eğitim Sistemi için yapılan bazı Şûrâ tavsiyeleri uygulanmaktan çok uzak kalmış veya rafa kaldırılmıştır.

Millî Eğitim Şûrâları, Türk Eğitim Sistemine dair meselelerin enine boyuna tartışıldığı, karara bağlandığı, klasik, güncel ve kritik konularda farklı görüşlere açık olan ciddi çalışmalar olarak eğitimdeki yenileşme ve gelişmelere yön vermişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti eğitiminin gelenekselleşmiş "meşveret" özelliğinin somut bir göstergesi olan Şûrâların en büyük eksisi Şûrâların yalnızca danışma niteliğinde olması, herhangi bir yaptırım gücü olmamasıdır. Bu icrâî etkisizlik durumu Şûrâlara katılan üyelerin ve bilim komisyonları katılımcılarının ortak görüşü olarak her defasında gözlenebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti eğitiminin gelenekselleşmiş "meşveret" özelliğinin somut bir göstergesi olan Şûrâların en büyük eksisi Şûrâların yalnızca danışma niteliğinde olması, herhangi bir yaptırım gücü olmamasıdır. Bu icrâî etkisizlik durumu Şûrâlara katılan üyelerin ve bilim komisyonları katılımcılarının ortak görüşü olarak her defasında gözlenebilmektedir. Kararların dilinde görülen genellikle "-*melidir*" şeklinde biten ifadeler bağlayıcılığın olmadığına, her kararda tavsiye anlamı bulunduğuna işaret etmektedir.

Şûrâları Hazırlayan Etkenler

Millî Eğitim Şûrâlarının *Millî eğitim hukuku* içerisinde kurumsal bir yapıya dönüşmesine sebep olan etmenler şu şekilde sıralanabilir:

1-Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınması, yükselmesi ve toplumun bilgi toplumu olma yolunda eğitim seviyesinin yükseltilmesi hedeflerine ulaşmak ancak eğitim sistemindeki toptan yükselme ve kalite ile olabilir. Bu da ortak akılla işleyen Şûrâların önemini artırmıştır. Devlet'in işleri arasında eğitim işlerinin öne çıkması, devletin ve ülkenin kalkınmasında, temel belirleyici görevini yüklenen kurumun Millî Eğitim olması Şûrâların önemini artırmıştır. Eğitimle ülkenin bütün sorunlarının çözülebileceği düşünülüyordu ve bu XIX. Yüzyıldan bu yana tecrübi olarak deneyimlenmişti.

2-Eğitimle ilgili politikaları Millet'in yükselmesi yolunda ve Millî bir hedef olarak yaparken azami katılım ve ortak bilgi gücünü kullanmak arzusu "Millî Eğitim Şûrâları" hukuki teamülünü ve eğitim meşvereti uygulamasını öne çıkarmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren Devlet'in görev alanları içerisinde eğitimin öne çıkmasıyla birlikte Millî Eğitim Sistemi'nde de yeni arayışlara, yeni yönelimlere gidildi. Cumhuriyetin onuncu yılında Türk eğitim sistemine yön verecek, eğitim alanında varolan ve geleceğe yönelik sorunları çözecek, eğitimin iyileşti-

rilmesi için politikalar üretecek bir kuruma, bir yapılanmaya olan ihtiyaç kendini hissettiriyordu. Bu gayelerle Millî Eğitim Şûrâsı'nın ihdas edilerek, mevzuatının uygulamaya konulduğu görülmektedir. Buna göre Millî Eğitim Şûrâlarının 1933'teki mevzuata göre 3 yılda bir toplanması planlanmıştır (MEB, 1939). Sonraki değişikliklerle Şûrâların 4 yılda bir toplanması teamül haline getirilmeye çalışılmıştır (MEB, 1995, 2010, 2014 vd.). Şûrâların Bakanın başkanlığında toplanması, TBMM ilgili komisyonun ve üyelerinin katılması, müsteşarlar(bakan yardımcıları), genel müdürler ile davetli üyeler, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ile yurtiçi ve yurtdışından meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, basın ve yayın kuruluşları, öğrenci ve veli temsilcileri ile eğitim alanında Şûrâ konusuyla ilgili çalışmalarıyla tanınmış uzmanlar arasından Genel Sekreterlikçe belirlenerek Bakan onayına sunulurken en geniş katılım sağlanmaya çalışılmaktadır. Şûrâların toplanma tarihi doğrudan Bakan veya Talim ve Terbiye Kurulu'nun teklifi ve bakan onayı ile belirlendikten sonra, gündem ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri, bölgelerden alınan Öğretmen, Öğrenci ve

Veli görüşleri ile akademik uzmanlar heyetinin teklif ve görüşleri, ilgili sivil toplum ve bakanlıkların ve kurumların görüşleri bileşkesi sonucu olarak belirlenir. Kararlar ise katılan üyelerin oy çokluğu ile alınır. Oylamalar açık tasnif usulüyle yapılır ve eşit oylama durumunda Başkan'ın katıldığı görüş tarafı kabul edilir. Millî Eğitim Şûrâsı Genel Kurulu'nda alınan kararlar Bakan Olur'u ile Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır. Şûrâ Kararları tavsiye niteliğindedir (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/sura_1/sura_1.html).

3-Üniversiteler bilim ve düşünce üreten kurumlar olarak topluma tek başına önderlik yapabilmek yetisinden uzaktı ve Türkiye'de eğitim sorunlarını yerli yerinde çözüm önerileri ile tek başına çözememekteydi. Üniversite (Darü'l-Fünûn) reform kararının verildiği yıl olan 1933 Yılı, aynı zamanda 2287 sayılı 'Maârif Teşkilatı Hakkında Kanun'la Millî Eğitim (Maârif) Şûrâlarının mevzuatının oluşturulduğu yıldır. Bakanlar Kurulu'nun kararnamesi ile TBMM komisyonuna teklif edilerek kabul edilen kanunla, Türkiye'nin eğitim sistemine yön verecek, eğitimle ilgili düşünceler, politikalar üretecek *Millî Eğitim Şûrâsı* yapısı Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde müesseseseleşmiştir.

4-Millî Eğitimin kurumsal anlamda en az maliyetle, en çabuk bir surette, ergonomik bir tasarımla kalkınması zorunlu idi. Devlet ve millet için başka bir çıkış yolu bulunmuyordu. Bu maksatla çeşitli okullar açılıyor, yabancı uzmanlar çağrılıyor, bazı okul ve program denemelerine girişiliyor, ancak değişimin kendisi bir sorun olmaya doğru ilerlerken yeni sorunlara da yol açabiliyordu. İşte bu kısırdöngüyü aşmak ve eğitimde istenilen düzeye ulaşmak veya yaklaşmak arzusu, ilgili bütün tarafların katılım sağladığı, ulusal ve uluslararası çapta gelişmelerin izlendiği ve tartışıldığı, Millî Eğitim Şûrâları'nı ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda 1927'den itibaren uygulanmaya ve yaygınlaştırılmaya çalışılan Köy Öğretmen Okulları programı/projesi Birinci Millî Eğitim Şûrâsı'nın toplandığı yıldan itibaren (1939) daha geniş şekilde uygulamaya konulmuştur.

5-Yabancı uzman raporlarının hazırlanmasının öne çıktığı dönemde ve süreçte, yabancı uzmanların görüşlerinin verimliliği uygulama açısından beklenenden düşük kalmış ve bazıları hiç uygulanamamıştır. Raporların birbirleriyle çelişmesi ve birbirine zıt tavsiyeler içermesi de ayrı bir sorun oluşturmuştur. Raporların uygulanması sırasında izleme ve değerlendirme sonuçlarının beklendiği gibi çıkmaması da başka bir sorun olarak kendisini göstermiştir.

6-Millî Eğitim Şûrâlarında en önemli maksatlardan birisi eğitim sistemini ilgili bütün paydaşların katılımı ve ortak görüşlerinin bileşkesi olarak yenileşme yönünde geliştirmektir. Bilhassa dünya ile canlı bir rekabet ile güncel gelişmeleri de takip etmek ve ulusal ve uluslararası olarak ortaya çıkan bilim, teknik ve düşünce zenginliğinden ülke eğitimi için olumlu sonuçlar elde etmektir.

Raporların uygulanması sırasında izleme ve değerlendirme sonuçlarının beklendiği gibi çıkmaması da başka bir sorun olarak kendisini göstermiştir.

Birinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı (17-29 Temmuz 1939)

Birinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı Bakan Hasan Âli Yücel'in başkanlığında İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde toplanmış, Şûrâ üyeleri aileleriyle birlikte 27 Temmuz'da Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından kabul edilmiştir (MEB, 1939). Birinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı'nın en önemli gündem konularından biri öğretmen niteliği meselesi olmuştur. Bilhassa Şûrâ'da ele alınan konunun ve kararların bir sonucu olarak köylerdeki okul ve öğretmen sorunlarını çözmek için 1940'ta 3803 sayılı kanunla köy enstitüleri programı genişletilerek açılmıştır. Sınıfta kalma ve sınıf tekrarlarının azaltılmasında ilerleme sağlanamamış, bunun yanında Köy Enstitüleri Kanunu'na göre kurulacak köy okullarının arazileri ile binalarının yapımında köylülerin de katkısının sağlanması hususu yeni sorunlara neden olmuştur ve bundan sonra konu TBMM'de sürekli tartışılmıştır.

Millî Eğitim Şûrâlarının başlangıcı olup, bundan sonra devam eden geleneğin ilk örneği olarak karşımıza çıkan 1939 tarihli Birinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı'nda *hümanizma konusu yoğun bir şekilde tartışılmış, Latince ve Grekçe eğitime geçme teklifi bile gündeme alınarak memleketin tamamen medeniyet değiştirmesi* teklifi cüretinde dahi bulunulmuştur. Buna mukabil olarak Şûrâ'da Millî kültür ve medeniyeti temsilen eden üyeler tarafından itirazlar yükselmiş ve bu görüşler tartışma gündeminden hızla çıkarılarak, teklifi dile getirenlere sert eleştiriler yöneltilmiştir. Şûrâ'da öğretmen okullarının kalitesinin artırılması ve öğretmenlere verilecek hizmetiçi eğitim konusu gündeme getirilmiş, Gazi Terbiye Enstitüsü'nün vereceği eğitimlerin ve ortaöğretim muallimliğinin önemi genişçe akademik tartışmalara konu edilmiştir. Bilhassa *iki sene gibi yetersiz bir sürede, şubeleri birleştirerek verilen eğitimle öğretmen adaylarının nitelikli bir şekilde mezun olmalarının*

beklendiği ifade edilmiş, iki şubeden ders alıp “yarım yamalak” öğretmen adayları yetiştirileceğine, tek bir şubeden daha esaslı daha olgun muallimler yetiştirme gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Köylerde görev alan öğretmenlerin şehirlere tayin istemesinin köy okullarında daima öğretmen açığına neden olacağı ve bunun sebeplerinin giderilmesi gerekliliği de gündemdeki konular arasında yer almıştı. Öğretmenlik mesleğinin herkes tarafından yapılabilecek bir meslek olmadığına, tam tersi özel bir ihtisas mesleği olduğuna vurgu yapılmıştır. Bugün kabul edilerek kanunlaşma noktasına gelen Öğretmenlik Meslek Kanunu’na kadar gelen Öğretmenlik Mesleğine dair gündemin Birinci Şûrâ’da da tartışma konusu yapıldığı görülmektedir. Özellikle liselerde sadece lise mezunu olan ve sadece ortaokul mezunu olan kişilerin öğretmen olarak ders verdiği liselerin sorunları ve liselere öğretmen yetiştirme konusunun üniversitelerin en önemli vazifesi olması gerektiği savunulmuştur (MEB, 1939, ss.337, 368-370, 375, 376, 379-381, 384, 389-390, 400-402, 435).

İkinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı (15-21 Şubat 1943)

İkinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Bakan Hasan Âli Yücel’in başkanlığında toplanmıştır. Şûrâ üyelerini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 22 Şubat günü akşamı kabul ederek konuşma yapmış ve üyelerin görüşlerini ayrı ayrı dinlemiştir (MEB, 1943). İkinci Şûrâ’da ahlak eğitimi, ana dili öğretimi ve tarih öğretimi konuları ana gündem maddeleri olarak yer almıştır. Şûrâ, Ankara’da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nde toplanmıştır. Ahlak eğitimi komisyonu, ana dili eğitimi komisyonu, Tarih öğretimi komisyonu çalışmalarını tamamlayarak karar için oylamaya sunulmuştur. Şûrâ’da her öğretmenin aynı zamanda bir Türkçe öğretmeni gibi güzel dil kullanması ve ders işleminin gerektiği, her öğretmenin öncelikle bir Türkçe öğretmeni

olduğu, buna öncelik vermesi, hatta Türkçe bakımından üniversiteden Türkçe sertifikası alması gerektiği üzerinde geniş müzakereler yapıldığı görülmektedir.

Dikkate değer bir düşünce olarak İkinci Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı’nda, toplandığı yıla göre oldukça ileri bir düşünce sayılabilecek biçimde, büyük şehirlerden başlamak üzere okul doktorluğu kurulması önerisi getirilmiştir. İlk ve orta dereceli okullarda tarih programlarının seviyesinin güncellenmesi gerektiği, Millî Tarih öğretimine ağırlık verilmesi ve Ahlak eğitimi konusunda Türkiye’de çocukların ahlakının toplumsal ve genel kabul gören ilkelere göre okullarda da formal olarak verilmesi gerektiği, ideal Türk çocuğu konusu ve dil öğretiminin ortak bir mesele olarak görülmesi gerektiği genişçe istişare edilerek karara yansıtılmıştır. İlk defa liselerde Sanat Tarihi dersleri konulması karara bağlanmış ve ayrıca ders kitaplarına serpiştirilmiş halde öğrencilerin tarih bilinçlerini artırıcı “tarihi okuma metinleri” konulması kararının alındığı görülmektedir (MEB, 1943, md.4).

Millî Tarih öğretimine ağırlık verilmesi ve Ahlak eğitimi konusunda Türkiye’de çocukların ahlakının toplumsal ve genel kabul gören ilkelere göre okullarda da formal olarak verilmesi gerektiği, ideal Türk çocuğu konusu ve dil öğretiminin ortak bir mesele olarak görülmesi gerektiği genişçe istişare edilerek karara yansıtılmıştır. İlk defa liselerde Sanat Tarihi dersleri konulması karara bağlanmış ve ayrıca ders kitaplarına serpiştirilmiş halde öğrencilerin tarih bilinçlerini artırıcı “tarihi okuma metinleri” konulması kararının alındığı görülmektedir.

Üçüncü Millî Eğitim Şûrâsı (2-10 Aralık 1946)

Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirel'in başkanlığında Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde toplanan Şûrâ'nın programında Ticaret ve Sanat Okulları, Kız Enstitüleri, Teknik Öğretmen ve ilgili mevzuatının çalışılması, Aile ve Okul İşbirliği komisyonları çalışmalar yürütmüştür. Şûrâ'da ilköğretmen okullarının "yükseköğretim okulu" olarak düzenlenmesini ve ilkokulların da süreleri bakımından sekiz (8) yıl öğretim veren bir bütün oluşturan okul tipine geçilmesi teklif edilerek tartışılmış ve Türkiye 8 yıllık zorunlu eğitime geçmeyi bu Şûrâ'da tartışmıştır. Ancak konu düşünce aşamasında kalmış, 8 yıllık zorunlu eğitim bundan 50 yıl sonra 1996'daki On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda alınan karar ve TBMM'de çıkan kanunla uygulamaya konulabilmiştir. Okullaşmaya hız kazandırmak bakımından oldukça anlamlı duran bu görüşün o dönemde uygulanmasının zorlukları eldeki öğretmen sayısının yetersizlikleri ile de ilgilidir. Elbette karara dönüşemeyen bu düşüncenin uygulanabilirliği ve nasıllığının tartışılması bile önem taşımaktadır (MEB, 1946).

Şûrâ'da Kız Enstitüleri'nin amacı ile ilgili olarak; "Esasen, Kız Enstitülerinin amacının memlekette ev kadını yetiştirmek olduğu"(Cevat Yücesoy), çoğu komisyon üyelerinin dile getirdiği bir yaklaşım olmuştur. Bu görüş Birinci Millî Eğitim Şûrâsı'ndaki tartışmalarda da defaten dile getirilmiştir.

Öğretmenlerin yüksek dereceli bir müessesede yetiştirilmesi için bir Öğretmen Üniversitesi'nin açılması teklif edilmiştir. (MEB, 1946, s.189). Öğretmen okullarının yüksek dereceli birer «Eğitim Enstitüsü» haline sokularak yeni eğitim ve öğretim esaslarına göre teşkilâtlandırılmaları, bu enstitülere yeterliğini vermiş lise mezunları ile öğretmen okulu mezunlarının alınmaları ve bunların iki yıllık bir öğrenim süresi içinde meslekî bir formasyon alıp, planlanan 8 yıllık okullar için yüksek tahsil mezunu öğretmen olarak yetiştirilmeleri yerinde ve isabetli olduğu belirtilmiştir (MEB, 1946, s.102).

Öğretmenlik özel karakteri bulunan bir meslektir. Bu mesleğin içinde hizmet alacak elemanları belirli kaynaklardan yetiştirmek lazımdır. Bu bakımdan gerek ortaöğretim okulları ve gerekse bu derecedeki meslek okulları için olan öğretmen

adaylarını yüksek dereceli eğitim müesseselerinde (Öğretmen Üniversitelerinde veya bugünkü karşılığı olarak Eğitim Fakültelerinde) yetiştirmek ve bu müesseseler dışında yükseköğrenim yaparak öğretmenlik mesleğine girmek isteyenlerin, yüksek eğitim müesseselerinde bir meslek imtihanı geçirmelerini şart koşturmak gerektiği görüşülmüştür (MEB, 1946, s. 108).

Öğretmenlerin kıdeme göre desteklenmeleri hususunda ve daha kolay kitap sahibi olmalarını sağlamak ve onları okumaya teşvik etmek bakımından, Bakanlıkça yayınlanan eserlerin kendilerine azami tenzilatla ve taksitle temin edilmesi yararlı görülmüştür (MEB, 1946, s.111).

Öğretmenlik mesleği insan yetiştirmek dâva ve heyecanı üzerine dayandırılır. Öğrenimi bitirip de hayata atılan, hele uzak ve küçük yerlere tayin olunanların fikir hayatından uzaklaştıkları, kendi âlemlerine kapandıklarını unutulmuş birer insan haline geldiklerinin gözlemlendiği ve bütün öğretmenleri meslek bağlarıyla bağlayacak bir yayın ve bilim kurumları ile irtibatlarını canlı tutmanın şiddetli bir ihtiyaç halinde olduğu komisyonlarda tartışılarak alt kararlara dercedilmiştir (MEB, 1946, s.115-116).

1702 numaralı kanunla ekleri ve 3007 numaralı kanunda belirlenen çerçeveye göre mesleki teknik eğitim öğretmenleri ile ilgili “Öğretmenler hakkında tatbik edilen tam on türlü suç ve on türlü ceza vardır. Buna karşılık mükâfatlandırmak bahsindeki tek hükmü ise, üstün başarı gösterenlere ve orijinal eser meydana getirenlere bir takdirname verilmesinden ibarettir.” ifadesi ile kanunda yapıcı, teşvik edici, yetiştirici vurgunun eksikliğine dikkat çekilmiş ve revizyon istenmiştir

Şûrâ’da ifade edildiği üzere, *öğretmen okulları irfan hayatımızda temel kaynaklar olarak yer almıştır. Yüzyılını tamamlamak üzere olan bu kurumların en seçkin mevkide olmalarının başlıca sebebi, çağın gereksinimlerine uyarak kendilerini yenilemeleri ve tekâmül ettirmiş olmalarıdır. Artık bu müesseselerin yeni bir hamle ile yeni bir tekâmüle ulaştırılması yani yükseköğrenim veren bir dereceye çıkarılması bir ihtiyaç olmuştur* (MEB, 1946, s.135). Böylece Öğretmen Üniversitesi ve öğretmenlik mesleğinin yükseköğretim düzeyinde olması gerektiği konusunda geniş tartışmalar ile konunun derinlemesine kabulü konusunda gerekçelerin serdedildiği görülmektedir.

Şûrâ’da *öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlerin hak ve sorumluluklarına dair olan mevzuattaki güncelleme gereklilikleri* tartışmaya açılmıştır. Bu kapsamda 1702 numaralı kanunla ekleri ve 3007 numaralı kanunda belirlenen çerçeveye göre mesleki teknik eğitim öğretmenleri ile ilgili *“Öğretmenler hakkında tatbik edilen tam on türlü suç ve on türlü ceza vardır. Buna karşılık mükâfatlandırmak bahsindeki tek hükmü ise, üstün başarı gösterenlere ve orijinal eser meydana getirenlere bir takdirname verilmesinden ibarettir.”* ifadesi ile kanunda yapıcı, teşvik edici, yetiştirici vurgunun eksikliğine dikkat çekilmiş ve revizyon istenmiştir (MEB, 1946, s.183-184).

Dördüncü Millî Eğitim Şûrâsı (23-31 Ağustos 1949)

Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu’nun başkanlığında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde toplanan Şûrâ’nın gündeminde *ilkokul ve ortaokul programları, Lise ders programı cetvelinin 4 yıllık esasa göre düzenlenmesi hususu, öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okullarının teşkilat yapısının yeniden düzenlenmesi, eğitim ve öğretimde dayanılan demokratik esaslar* konusu bulunmaktaydı. Şûrâ’da *demokrasi ve insan hakları* konusu da tartışılmış ve *İnsan Hakları Bildirgesi*’nin okullarda okutulması önerisi dikkati çekmiştir (MEB, 1949; Binbaşıoğlu, 1999, s.10).

Şûrâ'da liselerin süresinin 4 yıla çıkarılması, Eğitim Enstitülerine alınacak öğrencilerin sağlam bir süzgeçten geçirilmesi ve başarı çitası yüksek öğretmen okullarından öğretmenlerin standardının yükseltilmesi konuları tartışılmış ve karara bağlanmıştır. Öğretmenlikte mesleki deneyim ve kendisini yenileyerek kademeler arasında kariyer basamakları halinde meslekte yenileşme hiyerarşisi tartışılmış ve karara bağlanmıştır. Öğretmen okullarını bitiren gençlerin iki üç yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra başarılı olanlarının objektif imtihanla seçilerek eğitim enstitülerine alınması yine burayı bitirdikten sonra ortaokullarda iki üç yıl hocalık yaptıktan sonra meslekteki başarı seviyelerine göre sınavla ya da sınavsız olarak Yüksek Öğretmen Okulu'na alınmaları ve bu iki kademedен geçerek olgunlaşan öğretmenlerin iki üç yıl tahsilden sonra liselere öğretmen yapılmaları teklif edilmiştir. Ayrıca Şûrâ'da öğrencilerin istihdama göre okullaşması, imtihanların objektif standartlara göre yapılması gibi konularda da tartışmalar yapılmış ve konu karara bağlanmıştır (MEB, 1949, s. 185). Öğrenci seçme ile ilgili sorunların standardize edilmiş sınavlarla yapılması gereğine bu Şûrâ'da yer verilmesi ileri görüşlü bir ortak akıl tartışması olarak görülmekte ve ileride müesseseseleşerek ölçme değerlendirme kurumlarının ortaya çıkmasına temel oluşturduğu gerçekliği dikkati çekmektedir.

Şûrâ'da liselerin süresinin 4 yıla çıkarılması, Eğitim Enstitülerine alınacak öğrencilerin sağlam bir süzgeçten geçirilmesi ve başarı çitası yüksek öğretmen okullarından öğretmenlerin standardının yükseltilmesi konuları tartışılmış ve karara bağlanmıştır. Öğretmenlikte mesleki deneyim ve kendisini yenileyerek kademeler arasında kariyer basamakları halinde meslekte yenileşme hiyerarşisi tartışılmış ve karara bağlanmıştır.

Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı (4-14 Şubat 1953)

Şûrâ Millî Eğitim Bakanı Tefvik İleri başkanlığında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Salonu'nda toplanmıştır. Gündeminde okul öncesi eğitim ve anaokulları program ve mevzuatı, ilkokullarda sağlık sorunları, özel eğitim, muhtaç çocukların yetiştirilmesine dair sorunlar ve mevzuat, mecburi ilköğretimin planlanması ve ilköğretim kanun taslağının incelenmesi, öğretmen okullarının yapısının düzenlenmesi, ilkokul öğretmenlerini ilgilendiren konular bulunmaktaydı. Şûrâ'da ilk defa okullarda, hastalık ve kazalara karşı Okullararası Sigorta Kurumu hakkında bir kanun çıkarılması düşüncesinin yer alması dikkati çekicidir.

İlkokul yöneticilerine ilk defa "başöğretmen" yerine "müdür" denilmesi bu Şûrâyla birlikte olmuştur. İlköğretim Kanunu Tasarısı incelenerek müzakereye açılmış, bilhassa taşrada köy okullarında öğrencilerin uzak mesafelerden okula devamlarına dair sorunlarla ilgili kararlar alınmıştır.

İlkokullardaki din dersi, şehir ilkokullarında 1930, köy ilkokullarında 1939 yılına kadar devam etmiş ve 1939'da tamamen kaldırılmıştı. İlkokullarda (isteğe bağlı) din dersinin okutulması ile ilgili ilk karar Şûrâ'nın toplanmasından hemen önce 01.02.1949'da çıkmıştı. Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda ilkokullarda din dersinin okutulup okutulmaması konusunda uzun tartışmalar olmuş, sonuçta Şûrâ üyelerinin büyük çoğunluğunun oylarıyla din derslerinin okutulması yönünde karar alınmıştır. Din dersinin ortaokullarda da okutulması ise bakanlar kurulu kararı ile gerçekleşmiştir (MEB, 1953, s.354, 370, 393 vd.).

Köy Enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının birleştirilmesi ve öğretmen okullarına dönüştürülmesi hakkındaki 6734 sayılı kanun taslağı Şûrâ'da tartışılarak teklif edilmişti ve 1954 yılın-

da da yürürlüğe girmiştir. Böylece Köy Enstitüleri Öğretmen Okuluna dönüşmüştür. Bu değişim ise 1965 yılına kadar kademeli olarak kesin biçimde tamamlanmıştır.

Şûrâ'da öğretmen okullarının şehir ve köylerde 3 ve 6 yıllık olmak üzere ve ilk fırsatta 7 seneye çıkarılmak üzere ihtiyaç duyulan okul öğretmenini yetiştirmek üzere açılması teklif edilmiştir. Öğretmenlerin istenilen bilgi düzeyi ve nitelikte yetiştirilmesine katkıda bulunması için radyo yayımları, filmler, muhtelif memleketlerde yapılmakta olan eğitim öğretim denemelerini açıklayan kitaplar kullanılması önerilmiştir (MEB, 1962, s.562-566).

Öğretmenlerin meslekte sürekli zinde ve yeni bilgilerle donatılmış halde olmaları için öğretmen okullarında deneme dersleri, konferanslar, sergiler, münazaralar tertip edilerek, bunlardan öğretmenlerin de faydalanmalarının sağlanması, öğretmenlerin buldukları bölgenin muhtelif merkezlerinde de bu çeşit toplantı ve çalışmalarını tanzim ve idare etmeleri, öğretmen okullarının mezunları ile devamlı irtibat sağlayacak bir teşkilât kurulması, görev bölgelerinde öğretmenlerin müşkillerini çözmek gayesiyle birer danışma merkezi kurulması, her türlü meslekî faaliyette diğer millî eğitim teşkilâtı ile sıkı işbirliği kurulması, mezunlarını üç yılda bir okula toplayarak kongre mahiyetinde toplantılar yapılması gibi görüş ve tavsiyelerin istişare edildiği görülmektedir (MEB, 1962, s.569).

Altıncı Maârif (Millî Eğitim) Şûrâsı (18-23 Mart 1957)

Şûrâ Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde Reisicumhur İsmet Paşa'nın katılımıyla ve Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in başkanlığında yerli ve yabancı mütehassısların da hazır bulunduğu katılım ile gerçekleşmiştir. Altıncı Millî Eğitim Şûrâsı'nda göze çarpan bir durum, yabancı uzman ve kurul raporlarının (ILO ve UNESCO) etkisidir. Şûrâ'nın gündemindeki bütün konularda bu etki açık şekilde görülmektedir. Şûrâ'nın ana

gündem maddelerine bakıldığında erkek ve kız teknik öğretimi, ticaret öğretimi ve halk eğitimi konularına dair kararlar verildiği görülmektedir. Şûrâ'da teknik ve sanat okullarının öğretmenlerinin bilgisizliği ve formasyonları konusu ile Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin teknik okullarda üstlenmeleri gereken görevler de tartışılmıştır. Teknik öğretmenlerin bilgilerinin belli standartlara kavuşturulması gerekliliği gündeme alınarak tartışılmış ve tespit edilen sorunlara çözümler önerilmiştir (MEB, 1957).

Şûrâ'da önceki Şûrâlardan farklı olarak komisyon raporlarının birçoğu değişikliğe uğramış, Şûrâ üyeleri komisyonların hazırlamış olduğu raporların dışında kararlar almışlardır. Özellikle ticaret ortaokulları ve liseleri konularında komisyon kararlarının tam tersi kararlar alınmıştır. Böylece istişare ile oylama konusu kısmen rafa kaldırılarak alınan bu kararlar içerisinde Kız Teknik ve Erkek Teknik öğretim ile ilgili detaylı yenilikler görüşülerek karara bağlanmış, Enstitülerin Sanat Liselerine dönüştürülmesi, ilkökul mezunları için çiraklık okullarının açılması gibi kritik kararlar alınmıştır (MEB, 1957).

Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı (5-15 Şubat 1962)

Şûrâ genel kurulu Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu'nun başkanlığında Gazi Eğitim Enstitüsü Salonu'nda toplanmıştır. 5-15 Şubat 1962 yılında toplanan Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda ilköğretimden yükseköğretime çok köklü düzenlemeler yapılması yolunda kararlar alınmış olup, ilköğretim için 13 ayrı yönetmelik tasarısı hazırlanmıştır. Millî Eğitimin Temel İlkeleri, genel ve mesleki teknik eğitim, genel öğretim, ticaret öğretimi, ölçme ve değerlendirme, yükseköğretim, özel okullar, dış kültür ve eğitim ilişkileri, din öğretimi, beden eğitimi ve sağlık, kütüphaneler, yayım gibi konular gündemde yer almış ve alt komisyonlarda tartışılmıştır.

Şûrâ'da liseleri bitiren öğrencileri fakültelelere yöneltirken çeşitli olgunluk/yeterlik sınavlarının da düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Daha önceki ve sonraki Şûrâlarda da konu edilen sınav, denklik ve kademelerarası geçiş meselesinin ilk defa net biçimde Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda gündeme alınarak karara bağlandığı, böylece daha sonraki gelişmelere de temel oluşturarak 1974 yılında Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM)'nin kurulmasına ve 1981 yılında 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na istinaden Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin ve günümüzdeki Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM)'nin teşekkülüne kadar geçen süreçteki sınav standardizasyonu gelişmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Yine mesleki teknik okul öğrencilerine üniversite yolunun açılması yedinci Şûrâ kararlarının yaşama geçirilmesiyle mümkün olmuştur. Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı, alınan kararların en çok uygulandığı Şûrâlardan olması bakımından öne çıkmaktadır. Bununla birlikte tavsiye niteliğinde alınan kararlar uygulama safhasında mevzuat, parasal sorunlar, yönetimde yetersizlik ve siyasal kaygılara yenik düşmüştür. Örneğin; yıllardır eğitimde temel sorun olan bütün vatandaşların okuryazar hale getirilmesi meselesi karara bağlanmakla birlikte günümüze kadar uzanan bir sorun halinde devam etmiştir.

Koordinasyon Grubu'nca teklif ve Millî Eğitim Şûrâsı'nca kabul edildiği üzere ilk öğretmen okulları hakkında öğretmenlik mesleğinin daha seçkin hale getirilmesi ve kalite standardının yükseltilmesi için önemli kabul edilebilecek tavsiye kararlarının alındığı görülmektedir. Bu bağlamda;

En az lise seviyesi ile ifade olunan bir genel kültür seviyesine erişmiş, sağlam bir mesleki formasyon almış ve her türlü uygulamaları geçmiş, iş eğitimi ilkelerine göre genişlemesine birtakım beceriler kazanmış ilkokul öğretmenleri yetiştirebilmek için ilk öğretmen okullarının, bina, ders

araç ve gereçleri ile öğretmen kadrosu ve program bakımından eksikliklerinin süratle tamamlanması kadar öğretim süresinin de uzatılması uygun görülmüş ve bu okullardan ilkokula dayalı bulunanların 7, ortaokula dayalı bulunanların da 4 yıla çıkarılması ve bu hususun hemen uygulanmasına geçilmesi kararlaştırılmıştır. Yüksek öğretmen okullarının üniversitelere bağlı fakültelelere dönüştürülmesi karara bağlanarak, tavsiye edilmiştir. Branşların üniversitelerdeki bölümlere bağlı olarak mesleki bakımdan yetiştirilmeleri esas kabul edilmiştir. Üniversite talim kadrosundan faydalanmak maksadıyla Eğitim Enstitülerinin üniversitelerin bulunduğu yerlerde açılması tavsiye edilmiştir. Öte yandan öğretmenlerin her fırsat ve imkandan faydalanarak ileri bir öğretim yapmalarına fırsat verilmesi, öğretmen yetiştirenlerin ve halihazırda öğretmenlik mesleğinde bulunanların sıkı işbirlikleri yapması konusu tartışılmış ve tavsiye kararı alınmıştır (MEB, 1962, s.231, 234, 241, 248). Ayrıca Eğitim Enstitülerinin süresi 3 yıla çıkarılmasının gerekliliği kararı alınmıştır (MEB, 1962, fkr.C.; Kırpık, Ünal, Akyol, vd., 2019, s. 264).

Uzaktan eğitim yoluyla öğretmeni yetiştirmek için görevlerindeyken takip edebilecekleri araç gereç olarak okullara radyo temin edilmesi, bölge kitaplıkları, gezici kitaplıklar, öğretmenler için yaz aylarında kurs ve seminerler açılması genel kurulca kabul edilen rapordaki tavsiyelerde bulunmaktadır (MEB, 1962, s.249-250).

Şûrâ'daki önemli kararlardan biri de *Mektupla Öğretim Merkezi* ile ilgilidir. Uzaktan mektupla eğitim yoluyla öğretmenlerin, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin eğitilmesi amacıyla pek çok kurs açılması hususunda tavsiye kararları alındığı görülmektedir. Şûrâ'da Eğitim Enstitülerinin öğretmenler kurulunca tespit edilen standartlar doğrultusunda belli bir barajı aşamayan öğrenciler, kontenjan dolmasa da, Enstitüye alınmamalı bu konuda Enstitü idareleri tam yetkili kılınmalı, kararı alınmıştır (MEB, 1962, s.351).

Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı (28 Eylül-3 Ekim 1970)

Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı'nın toplanmasıyla ilgili dikkati çeken bir durum, toplanma tarihidir. Şûrâ Yönetmeliği'ne göre, Şûrâların her 3 yılda bir toplanması gerekirken, bir önceki Şûrâ'nın toplanmasının üzerinden sekiz yıl geçtikten sonra Sekizinci Şûrâ toplanabilmiştir. Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı 1962 yılında toplanmıştı ve Sekizinci Şûrâ'nın da 1965 yılında toplanması gerekiyordu. Bu gecikmişlik Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda alınan tavsiye kararlarının çok geniş ve detaylı olması, siyasi hükümet istikrarsızlıklarının Millî Eğitim'deki etkisi gibi gerekçelerle izah edilebilir. Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlık Salonu'nda Başbakan Süleyman Demirel'in katılımı ve Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz'un başkanlığında toplanmıştır. Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı, 1974 yılında yapılacak olan dokuzuncu Şûrâ'nın ön çalışması gibidir. Şûrâ'nın gündeminde yer alan *ortaöğretim sisteminin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi* konuları hakkında kapsamlı tavsiye kararları alınmıştır.

Öğretim kurumları ve kapasite doluluğundaki sayısal artışın öğretimin kalitesini etkilediği mütalâa edilmiş, kaliteyi yakalamak için öğretmen yetiştiren kurumların seviyelerinin yükseltilmesi ve buna dair kanuni tedbirler alınması önerisi kabul edilmiştir (MEB, 1970, s.53). üniversitelerin aldığı öğrenci kapasitesinin, ikili öğretim ve gece öğretimi ile artırılması, sosyal bilimlerde ve fen ve teknik bilimleri alanlarında dört yıllık öğreniminin ikinci yılında ön diploma olarak tanımlanabilecek bir ara diploma tanımlaması yapılmıştır.

Önceki Şûrâlarda da üzerinde önemle durulan ortaöğretimde mesleğe ve hayata hazırlayıcı programlar bu Şûrâ'da da tartışılmış, karara bağlanmış ancak Şûrâ'da *tavsiye edilen ve planlananın tersine mesleki programlarda değil genel liselerdeki yığılma* artmıştır (MEB, 1970). Şûrâ'da bir yandan hızlı nüfus artışı diğer yandan gittikçe fazlaşan eğitim talepleri sonucu olarak okul sayılarının son yıllarda süratle çoğaldığı, öğretim kurumları ve kapasite doluluğundaki sayısal artışın öğretimin kalitesini etkilediği mütalâa edilmiş, kaliteyi yakalamak için öğretmen yetiştiren kurumların seviyelerinin yükseltilmesi ve buna dair kanuni tedbirler alınması önerisi kabul edilmiştir (MEB, 1970, s.53). Bu maksatla hızlı bir biçimde *üniversitelerin aldığı öğrenci kapasitesinin, ikili öğretim ve gece öğretimi ile artırılması, sosyal bilimlerde ve fen ve teknik bilimleri alanlarında dört yıllık öğreniminin ikinci yılında ön diploma olarak tanımlanabilecek bir ara diploma tanımlaması* yapılmıştır. *Bu öğrencilere fakülte tamamlama hakları yanısıra kurslar verilerek, öğretmen olma hakkı tanınması hem öğretmen kalitesini yükseltecek, hem de öğretmen temin etme kaynağını genişletecektir, şeklinde tavsiye kararı* alındığı görülmektedir (MEB, 1970, s.77-78).

Şûrâ'daki tavsiye kararlarına göre, *dört yıllık ilk öğretmen okulları en kısa zamanda yükseköğretim kurumları haline getirilmelidir. Orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları akademi haline getirilerek öğretmenlik formasyonunun arzu edilen seviyeye ulaşması ve istihdam bakımından da seviye standardı sağlanması* kararı alınmıştır (MEB, 1970, s.103). Artan nüfusun meydana getirdiği eğitim sistemi kapasitesi ile ilgili problemler ve hızlı okullaşma hedefleri içine geçince toplam kalitenin düşmesi tehlikesi görülmüş, okullaşma yanısıra ortaya çıkan iç güvenlik sorunları da buna eklenince kümülatif bakımdan bu dönemde kendine özgü yeni sorunlar ortaya çıkmasının alınan kararları etkilediği tespit edilebilmektedir.

Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrâsı (24 Haziran-4 Temmuz 1974)

Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın başkanlığında Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün açılışa katılımı ile Hacettepe Üniversitesi salonlarında toplanan Şûrâ'da bir yıl önce çıkan Millî Eğitim Temel Kanunu doğrultusunda ortaöğretim kurumlarında okutulan dersler, yükseköğretime geçişle ilişkilendirilerek belirli alanlara göre belirlenmiş, *ilköğretim* kısmının *ilkokul ve ortaokulu içerecek şekilde* düzenlenmesine karar verilmiş, ortaöğretimde yatay ve dikey geçişlerin yapılabilmesi hususunda ve ortaöğretim programlarında ders geçme ve kredili sistemin uygulanması yönünde tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır. Şûrâ'da *alınacak kararlar kabul edilmeden önce taslak halinde Tebliğler Dergisi'nde 100 bin nüsha bastırılmış bütün eğitim kurumlarına, ilgililere, TBMM üyelerine, akademisyenlere, basına ve bütün kamuoyuna ulaşacak şekilde dağıtılarak görüşleri talep edilmiştir.* Bu Millî Eğitim Şûrâsı'nda önceki Şûrâlardan farklı ve ilk defa olmak üzere Şûrâ toplanmadan önce, ön hazırlık olarak geniş katılımlı bölge çalışma raporları yapılmıştır. Şûrâ'ya sunulacak ön taslakta, önemli ölçüde öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Şûrâ'da *Türk Millî Eğitimi'nin genel ve özel amaçları, temel ilkeleri, örgün ve yaygın eğitim, temel eğitim kurumları detaylı kararları, ortaöğretim ve detaylı kararları (eğitim takvimi dahil olmak üzere) programlar başta olmak üzere mevzuat bakımından ve genel kararlarla birlikte icrâî bakımdan oldukça somutlaştırılarak kabul edilmiştir.* Şûrâ'nın ayırt edici bir diğer özelliği, Sekizinci Şûrâ'da başlatılmış olan "yapılacak işlerin bir plana bağlanması" daha da geliştirilerek 1974-1975 Öğretim Yılı Uygulama Planı başlığında hazırlanmış olmasıdır. Planda yeni sistemle ilgili yapılacak işler ayrıntılı olarak belirlenmiştir (MEB, 1974).

1975-1976 eğitim-öğretim yılından itibaren, *öğretmen yetiştirme işinin lise üstünde iki yıllık bir yükseköğretimle sağlanması, buna ek olarak halihazırda görevde olan öğretmenlerin mektupla öğretim, yaz okulları, akşam okulları ve hizmetiçi eğitim programları yoluyla seviyelerinin yükseköğretim düzeyine getirilmesi* amacı ile gerekli tedbirler alınacağı belirtilmiştir (MEB, 1974, s.140-141). Öğretmenlerin genel kültür ve tarih bilinci ile dünyayı tanıma becerilerinin artırılması için programlar hazırlanması ve başarılı öğretmenlerin daha aktif şekilde değerlendirilmesi önerilmiştir (MEB, 1974, Ek-III).

Şûrâ'da Türk Millî Eğitimi'nin genel ve özel amaçları, temel ilkeleri, örgün ve yaygın eğitim, temel eğitim kurumları detaylı kararları, ortaöğretim ve detaylı kararları (eğitim takvimi dahil olmak üzere) programlar başta olmak üzere mevzuat bakımından ve genel kararlarla birlikte icrâî bakımdan oldukça somutlaştırılarak kabul edilmiştir.

Onuncu Millî Eğitim Şûrâsı (23-26 Haziran 1981)

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın başkanlığında Ankara Yükseköğretmen Okulu Sitesi Sinema Salonu Beşevler kampüsünde toplanan Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrâsı Kararları'nda 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası gerçekleşen ilk Şûrâ olmasının izlerini görmek mümkündür. Şûrâ'nın açılışında Bakan Hasan Sağlam'ın açış konuşmasından sonra Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Danışma Kurulu Başkanı Tuğgeneral Osman Feyzoğlu konuşma yapmış, Millî Güvenlik Konseyi üyeleri ve Devlet Başkanı Kenan Evren'in mesajları okunmuştur. Başbakan Bülent Ulusu'nun kısa mesajı da yer almıştır. Şûrâ'nın gündemi *Yeni Türk Millî Eğitim Sistemi, Sistemin bütün kademelerindeki programların baştan sona ele alınması, öğrenci akışı ve geçiş standartlarının belirlenmesi, öğretmen*

yetiştirme konularından oluşmuştur. Bütüncül bakımdan sistemin temel unsurlarının yeniden ele alındığı Şûrâ'da *okul öncesi eğitimi ve bununla ilgili öğretmen yetiştirme konusu*, ayrıca Millî Eğitimizde bugün de önemli olan *okul öncesi eğitimin zorunlu eğitime zamanla dahil edilmesinin gerekliliği* karara bağlanmıştır. Temel eğitim konusunda da önemli kararların alındığı Şûrâ'da "*Temel eğitime giriş yaşının 7'den 6'ya indirilmesi ve zorunlu eğitimin 5 yıldan temel eğitimin tümünü kapsayacak biçimde 8 yıla çıkarılması*" kararı önceki Şûrâ'lara göre okul-laşma konusunda daha kesin ve net bir karar alındığını göstermektedir (MEB, 1981).

Ortaöğretimde '*ders geçme ve kredi düzeni*' daha önce de kabul edilmiş ve uygulanamamıştı. Onuncu Millî Eğitim Şûrâsı kararları arasında tekrar yerini almıştır ve yine uygulamaya konulamamıştır. Bu Millî Eğitim Şûrâsı'nda ilk defa "*eğitim bölgeleri*" oluşturulması kararı alınmış, ancak bu karar uygulamaya hemen geçirilememiş, ancak 1999'da uygulamaya konulabilmiştir. Onuncu Şûrâ'nın ana gündem maddelerinden birinin de 'öğretmen yetiştirme' olduğu halde yeni sayılabilecek bir karar alınmadığı tespit edilebilmektedir. Bu konudaki kararlar öncekilerin benzeri ve devamı özelliğindedir.

Şûrâ'da öğretmen yetiştirme üzerinde önemle durulması gereken hususlar şu üç şekilde gösterilmiştir: "*Hizmet öncesi eğitim*", "*Hizmetiçi eğitim*", "*İş başında eğitim*" (MEB, 1981, s.93).

Şûrâ'daki görüşlerden biri daha önceki Şûrâ'larda da dile getirilen öğretmenlerin niteliklerini artırmak için onların işbaşında yetişmelerini sağlamaktır. Müfettişlerin hizmetiçi eğitim görevlerine gönderilmesi ve müfettişin tecrübesi ve otoritesi ile öğretmenlere eğitsel danışmanlık yapması kararı bir yenilik olarak dikkati çekmiştir. Buna göre Millî Eğitim müfettişleri "*yenilik getiren kişiler*" olarak öğretmenlerin işbaşında yetişmelerinde sorumluluk almalıdırlar, şeklinde bir tavsiye kararı alınmıştır (MEB, 1981, s.96).

Öğretmenlik mesleğine gireceklerin en az lisans düzeyinde öğretim görmesinin zaruret oluşturduğu, öğretmen yetiştiren kurumların akademik kariyer basamaklarının oluşturulması ve bu kurumların tamamının siyasi etki ve tasallutlardan kurtarılması gerekliliği Şûrâ komisyon görüşlerinde dile getirilmiştir (MEB, 1981, s.235).

"Fakülte mezunu bir öğretmen, bir alan öğretmeni, avukatlık yapamamaktadır, veterinerlik

yapamamaktadır. Fakat bir avukat, bir veteriner, eğitim kurumlarında ders verebilmektedir” denilerek öğretmen açığının kendi ihtisaslarıyla ilgili öğretmenler tarafından doldurulması gerektiği ve öğretmenlik mesleğinin ihtisası pedagoji ve öğretmenlik olmayanların tasallutundan kurtarılması görüşü Şûrâ’da tavsiye edilmiştir (MEB, 1981, s.248).

On Birinci Millî Eğitim Şûrâsı (8-11 Haziran 1982)

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın başkanlığında Ankara Beşevler’deki MEB Şûrâ Toplantı Salonu’nda toplanan Şûrâ’nın tek gündem maddesi olan Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Uzmanları ile ilgili alınan kararlar ve bu kararların uygulamasında iki etken öne çıkmaktadır;

(a) Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokulları üniversitelere bağlayan Yüksek Öğretim Kanunu (YÖK) ile oluşturulan Yeni Öğretmen Yetiştirme Modeli,

(b) Bakanlıkların yeniden düzenlenmesi ile ilgili 27.02.1982 gün ve 8/4334 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı sonucu Millî Eğitim Bakanlığı’nın da yeni oluşumu ve bunun öğretmen yetiştirme konusundaki yeni yaklaşımı (MEB, 1982, s.417).

Eğitim yüksek okullarının süresi 4 yıla çıkarılmış, sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim yüksekokullarının öğretim süresi 2 yıldan 4 yıla çıkarılınca, mezun verilemeyen süre zarfında 2 yıl sınıf öğretmeni yetiştirilememiş ve büyük bir sınıf öğretmeni açığı oluşmuştur.

On Birinci Millî Eğitim Şûrâsı’nda öğretmen eğitimi ve eğitim uzmanlığı ile ilgili çok detaylı kararlar alınmıştır. Eğitim Bilimleri alanına dayalı olarak Eğitim Yöneticisi, Eğitim Müfettişi, Eğitim Planlaması, Eğitimde Rehberlik, Eğitimde Program Geliştirme, Özel Eğitim, Eğitim Teknolojisi, Halk Eğitimi, Eğitimde Ölçme, Değerlendirme ve Yönelme alanlarında uzmanlık unvanlarının hayata geçmesi yönünde kararlar alınmıştır.

Bu anlamda;

1. “Öğretmenlik bir meslektir,
2. Öğretmenlik mesleği, özel bir mesleki yeterliği gerektirir.
3. Öğretmenlik mesleğinde yetişenler, eğitim-öğretim ve verildiğinde yönetim görevlerinden sorumludurlar.
4. Öğretmenler Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak görevlerini yerine getirmek zorundadırlar.”

kararları alınmıştır. Öğretmenliğin herkesin yapabileceği bir meslek olarak düşünülmemesi konusu daha önceki Şûrâlarda olduğu gibi bu Şûrâ’da da dile getirilerek, karar altına alınmıştır (MEB, 1982, s.97).

Öğretmen niteliğini artırmaya yönelik olarak ayrıca şu öneriler karara bağlanmıştır;

Siyasi iktidara göre değişmeyen bir «öğretmen yetiştirme politikası» oluşturulmalıdır (MEB, 1982, s.97). Öğretmenlerin yetiştirildikleri ortamların gerçek görev yapacakları çevreye benzemesinin önemine dikkat çekilmiş ve ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların programlarının, “işe ve hayata dönük” olması uygun görülmüştür (Ürün, 2019, s.202).

On Birinci Millî Eğitim Şûrâsı’nda öğretmen eğitimi ve eğitim uzmanlığı ile ilgili çok detaylı kararlar alınmıştır. Eğitim Bilimleri alanına dayalı olarak Eğitim Yöneticisi, Eğitim Müfettişi, Eğitim Planlaması, Eğitimde Rehberlik, Eğitimde Program Geliştirme, Özel Eğitim, Eğitim Teknolojisi, Halk Eğitimi, Eğitimde Ölçme, Değerlendirme ve Yönelme alanlarında uzmanlık unvanlarının hayata geçmesi yönünde kararlar alınmıştır.

Onuncu Millî Eğitim Şûrâsı'nda da değinilen müfettişlerin rehberlik ve danışmanlık görevlerinin öne çıkarılması konusu bu Şûrâ'da tekrar görüşülmüş ve kararlaştırılmıştır. Öğretmenler için onların mesleki niteliklerini ve genel kültürlerini artıracak her çeşit kitaplar [*öğretmen kılavuz kitapları, mesleki konulardaki kitaplar ve kitaplıklar*] hazırlatılmalı veya satın alınması sağlanmalıdır, şeklinde tavsiye kararı verilmiştir (MEB, 1982). Millî Eğitim'de *başarılı öğretmenlerin maddi ve manevi yönden ödüllendirilmesi, çalışanla çalışmayan arasındaki farkın objektif olarak ortaya konulması* tavsiye kararı olarak yer almıştır (MEB, 1982).

Öğretmen yetiştirme konusunda *fikir üreten, yenilik yapan ve onların tecrübe yollarını açan üniversitelerin kısırdöngüye yakalanmaması gerekliliği* üzerinde durulan bir konu olmuştur (MEB, 1982, s.218). Öğretmen yetiştirme programlarının bir bütünlük taşıması gerekliliği üzerinde durulmuş ve aynı okullarda görev alacak standartların azami düzeyde ve yükseltilmiş olması gerektiği tartışılarak, gereklilik olarak belirtilmiştir (MEB, 1982).

On İkinci Millî Eğitim Şûrâsı (18-22 Haziran 1988)

Şûrâ Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel'in başkanlığında Ankara'da Millî Eğitim Bakanlığı Şûrâ Salonu'nda ve Otelcilik Okulu'ndaki salonlarda gerçekleştirilmiş, Şûrâ'nın açılışına Başbakan Turgut Özal da katılarak bir konuşma yapmıştır. Şûrâ *Eğitim sistemi, Yükseköğretim konusu, Öğretmen yetiştirilmesi, Eğitimde yeni teknolojiler, Türkçe öğretimi ve yabancı dil öğretimi, Eğitim finansmanı, Öğretim programları (müfredat)* gündem başlıklarıyla toplanmıştır. *Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının eğitim programlarının bilim ve teknolojiye gelişmelere ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli bir gelişme sürecine tabii tutulması konusunda tedbirler alınması, Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı*

ile Yükseköğretim Kurulu arasında işbirliğinin artırılması yönünde kararlar alınmış, Türkiye'de ve Dünya'da 1982'de toplanan On Birinci Şûrâ'dan On İkinci Şûrâ'nın toplandığı 1988'e kadar geçen 6 yıllık dönem içinde büyük bir ekonomik ve sosyal yapı değişikliği olduğu ve geçen sürenin eğitim sistemini yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kıldığı belirtilmiştir.

On Birinci Şûrâ kararlarında yer alan kararların bu Şûrâ'da tekrar teyit edildiği ve devamı hususunda kararlar alındığı görülmektedir (MEB, 1988). Bu bakımdan *bütün öğretmenlerin yükseköğretimden geçirilmesini sürdürmek, kapanmış olan öğretmen liselerinin yerini dinamik şekilde alacak Yükseköğretim teşekküllerinin yeterli kapasitede programlarla oluşturulmasını sağlamak, Türkiye'de yaşanan Yabancı dil eğitimi sorunları çözüme kavuşturmak* konularında tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır. Alınan kararlar derhal uygulamaya konulsa da *uygulama kısa süreli olmuş ve eski sisteme yeniden dönülmüştür*. Yabancı Dilde "*Basamaklı Kur Sistemi*" ve zorunluluğun kaldırılmasıyla kararın ömrü ancak 1 eğitim-öğretim yılı olabilmıştır.

On Üçüncü Millî Eğitim Şûrâsı (15-19 Ocak 1990)

On Üçüncü Millî Eğitim Şûrâsı Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol'un başkanlığında ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın katılımıyla Ankara'da Beşevler Millî Eğitim Bakanlığı Şûrâ Salonu'nda *yaygın eğitim ve halk eğitimi* gündemiyle toplanmıştır. Bu Şûrâ Millî Eğitim Bakanlığı'nın "*Yaygın Eğitim*" konusundaki en kapsamlı çalışması olmuştur. Şûrâ'da değişme, gelişme ve yenileşme hızının giderek artmakta olduğu, toplumların çağın özelliklerini anlamalarının ve hızlı değişmelere ayak uydurmalarının daha da önemli bir zorunluluk hâline geldiği belirtilmektedir. Alınan kararlara bakıldığında, kararların *eğitim sistemindeki kadro yapısı, maaş, hizmetçi eğitimler, yaygın eğitimde finansman, organizasyon ve işbirliği, Millî Eğitim*

Terimleri Sözlüğü gibi konularla ilgili olduğu, gereksinim duyulduğu halde teknolojik gelişmelerin eğitime yansması bakımından somut bir kararın alınmadığı görülmektedir (Dağhan, Kalaycı ve Seferoğlu, 2011, s.835). Şûrâ sonuç kararları arasında olmasına rağmen yaygın eğitimde eş-güdüm sağlanamamıştır.

On Dördüncü Millî Eğitim Şûrâsı (27-29 Eylül 1993)

On Dördüncü Millî Eğitim Şûrâsı Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe'nin başkanlığında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in katılımı ve Dr. Yusuf Ekinci ve Abdullah Nişancı'nın Şûrâ başkanvekilliğinde Ankara Beşevler Millî Eğitim Şûrâ Salonu'nda toplanmıştır. Bu Millî Eğitim Şûrâsı'nda *Eğitim Yönetimi ve Eğitim Yöneticiliği, Okul Öncesi Eğitimi* konuları gündeme alınmış ve *Eğitim yönetimi* konusunda alınan kararlar Şûrâ'nın toplanmasından 5 yıl sonrasında da olsa yürürlüğe konmuştur. 0-72 ay yaş grubunda hizmet veren okul öncesi eğitimle ilgili *aile eğitimi, ana ve baba okulu uygulamaları, kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları ve engelliler için rehabilitasyon merkezlerinin desteklenmesi ve devlet teşviklerinin artırılmasına dair kararlar* alındığı görülmektedir. Bu konulardaki sorunların günümüze kadar devam ettiği ve *Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı'nın da ana gündemlerinden birini oluşturduğu düşünüldüğünde konunun tam anlamıyla uygulamaya konulmadığı* anlaşılmaktadır. 1993 yılı itibariyle mesleki teknik eğitimdeki sorunlar dikkate alındığında Şûrâ'da alınan kararlar arasında teknolojiye yönelik işlevsel karar olmaması dikkati çeken bir istişare eksikliği olarak tespit edilebilmektedir. Öte yandan bu yıldan sonra üniversitelerde okul öncesi eğitimi ile ilgili bölümlerin açılmasına hız verilmesi ve bu konuda öğretmen yetiştirme çabalarının artmasıyla MEB ile YÖK arasındaki işbirliğinin sağlanmasına yönelik kararların kısmen uygulamaya konulduğu söylenebilir.

On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı (13-17 Mayıs 1996)

On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan'ın başkanlığında Ankara'da toplanmış Şûrâ'nın gündeminde, "2000'li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi" başlığı altında *ilköğretim ve yönlendirme, ortaöğretimde yeniden yapılanma, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi, toplumun eğitim ihtiyacının sürekli karşılanması ve eğitim sisteminin finansmanı* konuları yer almıştır. Şûrâ'da "ilkokul ve ortaokul" kavramları yerine tek bir kavram olarak "ilköğretim" kavramının kullanılması kararlaştırılmış, *okul öncesi eğitim, öğretmen yetiştirme* gibi konularda da önceki Şûrâ'nın devamı niteliğinde kararlar alınmıştır. *Öğretmen yetiştiren fakültelerin kültürel birikim bakımından gelişmiş çevrelerde açılması gerektiği, okul binalarının okul öncesi kısımları için de uygun hale getirilmesi gerekliliği, okulda rehberlik branşının önemi ve rehberlik servisinin işlevsel hale getirilmesine dair tedbirlerin alınması* gibi konularda kararlar verildiği görülmektedir (MEB, 1996).

Şûrâ'daki karara göre "Öğretmen yetiştiren Fakültelerdeki öğretim elemanları, uygulama ve mesleki deneyimle donatılmış olmalı, öğretmen yetiştiren kurum öğretim elemanları tercihen o kurumun öğretmen yetiştirdiği Temel Eğitim Devresi

"Öğretmen yetiştiren Fakültelerdeki öğretim elemanları, uygulama ve mesleki deneyimle donatılmış olmalı, öğretmen yetiştiren kurum öğretim elemanları tercihen o kurumun öğretmen yetiştirdiği Temel Eğitim Devresi (okul öncesi, sınıf öğretmeni ve dal) öğretmenlerinden seçilmeli ve bunlara kariyer kazandırılmalıdır" (MEB, 1996).

(okul öncesi, sınıf öğretmeni ve dal) öğretmenlerinden seçilmeli ve bunlara kariyer kazandırılmalıdır” (MEB, 1996).

On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda alınan en önemli karar olan *“8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçilmesi ve 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmesi”* kararı 4306 sayılı yasa ile 1997'de uygulamaya konulmuştur. Bu karar On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı'nın hem alınan karar olarak, hem de mevzuata geçerek uygulanması noktasından icrâ bakımından en kritik etkisidir. Ayrıca Şûrâ'da *12 yıllık zorunlu eğitimin orta vadede hedeflendiği belirtilerek, Türk Eğitim Sistemi'nde dünyayla rekabet için stratejik hedeflere vurgu yapılması dikkat çekicidir.*

On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda alınan *“Eğitimin içeriği, millî kültürün temel öğelerini ihtiva etmekle birlikte bilimsel ve teknolojik gelişimi de izleyebilecek yapıda olmalıdır.”* kararı Millî Eğitim'de ilk defa teknolojik reform hamlesinin hedeflenmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu Şûrâ'da Yükseköğretim'de niceliksel kapasite artırımı anlamında;

“-Vakıf üniversiteleri dışında, özel yükseköğretim kurumlarının açılmasına yasal olanak sağlanmalıdır. Bu kurumlar Yükseköğretim Kurulu denetiminde olmalıdır.

-İhtiyaç duyulan alanlarda ikinci öğretim teşvik edilmelidir.

-Çok kampüslü büyük üniversitelerin daha küçük üniversitelere bölünmesi ve bölünen üniversitelere de yeni birimleri eklemek suretiyle kapasite artırılması yoluna gidilmelidir.

-Gelişmekte olan üniversitelere daha fazla imkân verilmek suretiyle kapasite artırımı sağlanmalıdır.” kararları alınmıştır (MEB, 1996). Bu kararlarda nitelik değil niceliksel bir artırım hedeflendiği görülmektedir. Bu kararların uygulamada başka sorunlara sebep olduğu ve istihdam ve kalite bakımından mevcut sorunları daha girift hale getirdiği zamanla görülmüştür.

On Altıncı Millî Eğitim Şûrâsı (22-26 Şubat 1999)

On Altıncı Millî Eğitim Şûrâsı Genel Kurulu Ankara Millî Eğitim Bakanlığı Şûrâ Salonu'nda Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun başkanlığında toplanmış ve açılışını gerçekleştirmiş, komisyonlar ise Başkent Öğretmenevi ve Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi tesislerinde çalışmıştır. Şûrâ'nın ana gündem maddesini *Mesleki ve Teknik Eğitim* konusu oluşturmuştur. Şûrâ'ya davet edilen yabancı uzman ve konuklar Şûrâ geleneğinde ilk defa görülen bir yenilik ola-

rak kendi ülkelerindeki eğitim yapısı ile ilgili bildiriler sunmuşlardır. Şûrâ'da ilk defa üst düzeyde ve yetkili kişiliklerden öğretmenlerin sendikalaşması ve mesleki personel haklarına dair yapılması gerekenler konusunda tavsiye kararları alındığı görülmektedir. Bu konuda alınan kararla ilgili olarak ise ILO ve UNESCO'ya atıflar yapıldığı görülmektedir (MEB, 1999, s.19, 139, vd). Bununla birlikte öğretmen ve öğrencilerin Şûrâ'da katılım bakımından çok az temsil edilmesi dikkat çekici bir eksiklik olmuştur. On Altıncı Millî Eğitim Şûrâsı akademik hazırlıkların ve organizasyonun eksiksiz olması ile diğer şûrâlardan ayrılır ve bu bakımdan ayrıcalıklı bir yere sahiptir. On Altıncı Millî Eğitim Şûrâsı'nda, yöneticiler ve okul müdürleri dışında, eğitimin temel iki aktörü olan öğretmen ve öğrencilerin yalnızca %4,39 temsil edilmeleri şûrâlarda olması gereken geniş katılımın sağlanamaması ve demokratik katılım yönünün zayıf kalması, önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

On Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı (13-17 Kasım 2006)

On Yedinci Millî Eğitim Şûrâsı Genel Kurulu, Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in başkanlığında Ankara Beşevler Millî Eğitim Bakanlığı Şûrâ Salonu'nda toplanmış ve açılmıştır. Komisyonlar Şûrâ Salonu ve Başkent Öğretmenevi'nde çalışmalarına devam etmiştir. Şûrâ'nın ana gündem konuları *Türk Millî Eğitim Sistemi'nde kademeler arasında geçişler, yönlendirme ve sınav sistemi, özel eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretimde kademeler arasında geçiş, yönlendirme ve sınav sistemi, küreselleşme ve AB sürecinde Türk Eğitim Sistemi, yaşam boyu öğrenme, eğitimde hareketlilik, eğitimde nitelik* olarak belirlenmiş ve tartışmaya açılarak, ilgili konularda kararlar alınmıştır.

Eğitimde sınav sistemlerinin yenilenmesi ve öğretmenlerin istihdamı meselesinin tartışıldığı Şûrâ'da *yeni eğitim fakülteleri açılması ve fakül-*

telerin öğrenci sayılarının sınırlandırılması kararı alındığı görülmektedir (MEB, 2006).

Şûrâ'da öğretmen adaylarının seçiminde akademik başarının yanısıra öğretmenlik mesleğinin gerekliliklerine göre seçme yapılması teklif edilmiştir (MEB, 2006). *Eğitimde kurumlar arası işbirliğine değinilerek YÖK tarafından üniversitelere gönderilen paket programların üniversite, MEB ve meslek örgütleri arasında iş birliği ile AB standartları da dikkate alınarak, eğitim ve toplum bilimleri bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi* kararı alınmıştır (MEB, 2006). Öğretmenlik bölümlerinin lisansüstü düzeyi kapsayacak bir eğitim programına bağlanması kararı alınmıştır (MEB, 2006). Bu Şûrâ etkisiyle Eğitim fakültelerinde lisans programları birçok bölümde 5 yıl olarak belirlenmiş ve uygulanmıştır.

Şûrâ kararlarına bakıldığında "Aday öğretmen yetiştirilmesinde MEB, YÖK ve eğitim fakülteleri, arasında sorumluluk ve yetki paylaşımı ayrıntılı ve somut olarak belirlenmelidir. Öğretmenlik uygulamalarının staj kısmı köy ve kent çalışma koşullarını da kapsayan bir anlayışla yürütülmeli ve uygulama süreci sürekli değerlendirilerek geliştirilmelidir" tavsiye kararı ile kurumlar arasında öğretmen yetiştirme konusundaki işbirliğinin güçlendirilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu kararın uygulamaya konulduğu ve sonuçlar verdiği görülmektedir (MEB, 2006). Eğitim fakültelerinin programlarının güncellenmesi ve öğretmenlere yönelik tezsiz yüksek lisans programlarının ortaya çıkardığı sorunların tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınması tavsiye edilmiştir (MEB, 2006).

Şûrâ'da alınan Öğretmenlerin kendi Millî kültür değer ve varlıklarından haberdar, farklı kültürleri algılamakta ve bu kültürlerle birlikte yaşama konusunda yeterli, özellikle eğitim tarihimizin engin birikimini bilen, kendilerinde bir tarih bilinci oluşturmak için çaba harcayan şahsiyetler olması gerektiği yönündeki karar dikkati

çekmekle birlikte, bu konunun icrâ etkilerinin ne olduğu somut olarak görülmemiştir (MEB, 2006). Eğitim Fakültelerinde “*eğiticinin eğitimi*” konusuna önem verilmesi ve eğitim yöneticilerinin yeterliklerinin bir standarda kavuşturulması gerektiği kararı dikkat çekici bir yeniliktir ve bu karar önemli ölçüde icraata geçirilmiştir, uygulanmaya devam etmektedir (MEB, 2006, md. 72-73).

On Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı (1-5 Kasım 2010)

Şûrâ Millî Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu'nun başkanlığında “*Eğitimde 2023 Vizyonu*” ana gündem başlığı altında öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi, eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği, ilköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması, spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi, psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme gündem maddeleriyle toplanmıştır.

On Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda “*Eğitim Şûrâsı Yönetmeliği değiştirilmeli ve Şûrâ katılımcılarının en az %25'i eşit sayıdaki kız ve erkek öğrencilerden oluşmalı ve öğrencilerin katılımı demokratik süreçle sağlanmalıdır.*” kararı verilmesi dikkati çekmiş, neticede Şûrâ yönetmeliği 2014 yılında değişmiştir. *Yeni Millî Eğitim Şûrâsı Yönetmeliği*'nde katılımı ilgili kısım esnek biçimde düzenlenmiş, katı kurallar yerine uyarlanabilir bir mevzuat çerçevesi sunulmuştur. On Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda *öğretmenliğin bir ihtisas mesleği olduğu gerçeğinden hareketle, uzaktan veya açıköğretim yoluyla öğretmen yetiştirilmemesi gerektiği* üzerinde durulmuştur (MEB, 2010, md.11). *Öğretmen niteliğinin artırılması amacıyla, öğretim üyesi ve altyapısı yeterli olmayan üniversitelerde öğretmen yetiştiren kurumlar açılmaması, üniversitelerde öğretmenlik meslek bilgisi öğretim elemanı yetiştirilmesine ağırlık verilmesi, mevcut kurumların öğretmenlik meslek bilgisi ile alan öğretim üyesi ve altyapı olanakları açısından desteklenmesi gündeme taşınmıştır. Ayrıca dikkati*

çeken biçimde bir benzerlik olarak “Öğretmenlik Üniversitesi veya Eğitim Üniversitesi” kurulması teklifi konusu daha önce 1946'da Üçüncü Şûrâ'da olduğu gibi gündeme getirilmiştir ve karara bağlanmıştır (MEB, 2010, md.4).

Şûrâ'da *öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanarak internet üzerinden interaktif yöntemlerle hizmetiçi eğitim almalarının sağlanması ve öğretmenlerin kendi gelişimlerinden sorumlu olmaları okul temelli bir sistem geliştirilmesi önerilmiştir (MEB, 2010, md.29).* Bu kararın derhal uygulamaya konulduğu görülmüştür. Öğretmen yetiştirme sisteminin geliştirilmesi açısından önemli bir çalışma grubu olan *Öğretmen Yetiştirme Türk Millî Komitesi'nin yeniden yapılandırılması, güçlendirilmesi, kimlerden oluşacağı, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yeni bir düzenleme yapılması ve YÖK ile MEB'den bağımsız karar alabilen bir kurul haline getirilmesi gündeme getirilmiştir, tavsiye kararı alınmıştır (MEB, 2010, md.6).*

Öğretmen yetiştirme sisteminin geliştirilmesi açısından önemli bir çalışma grubu olan Öğretmen Yetiştirme Türk Millî Komitesi'nin yeniden yapılandırılması, güçlendirilmesi, kimlerden oluşacağı, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yeni bir düzenleme yapılması ve YÖK ile MEB'den bağımsız karar alabilen bir kurul haline getirilmesi gündeme getirilmiştir, tavsiye kararı alınmıştır

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki son sınıf öğrencilerinin, yaparak-yazarak deneyim kazanmaları için *Öğretmenlik Uygulaması*'nı icrâ yerinde uzun bir süreçte Millî Eğitim Bakanlığı ile daha sıkı bir iş birliği içinde yapmaları konusu tavsiye kararlarına eklenmiştir (MEB, 2010, md.5). Kritik önemdeki bu kararın da önemli ölçüde iş birliğini teşvik ettiği, uygulama-

ya konulduğu, ancak hedeflenen sıkı iş birliklerini tam anlamıyla 2022'ye kadar sağlayamadığı görülmüştür. Öğretmenlik fakültelerinin program sürelerinin 5 yıllıktan 4 yıllığa indirilmesi ile önceki Şûrâlarda (MEB, 2006) alınan tavsiye kararlarının uygulanmasından zaman içinde çıkan yeni problemler sebebiyle vazgeçildiği gözlenmektedir.

Şûrâ'da "hayat boyu öğrenme", "e-porfolyö", "okulun bir hayat alanı haline getirilmesi", "okuldaki beslenme, sağlık ve hijyen güvenliği", "sanatsal etkinlikler ve sorunları", Türkiye'deki okullarda "spor salonlarının çoğunlukla bulunmaması", "toplantı salonu" dahi olmayan okulların çokluğu, okul inşaatlarının yeni ihtiyaç ve gelişmeler ışığında yeni bir tarzda yaptırılması gibi tavsiye niteliğindeki önemli kararlar alınmıştır. Genişçe tartışmaların olduğu Şûrâ en fazla ek dokümanı olan ve 2 cilt olarak yayınlanmış ek belgelerden, tutanaklardan oluşmaktadır. Günümüz eğitim bilimcileri, araştırmacıları için de önemli bir başvuru ve tecrübe materyali olarak yerini almıştır. Ancak tavsiye edilen kararların çoğunluğunun önceki birçok Şûrâ'da olduğu gibi uygulama noktasından uzak olduğu belirtilebilir. Şûrâ'daki kararların önemli ölçüde stratejik kararlar olarak alındıkları ve bu sebeple uygulanmalarının zamana kaldığı söylenebilir.

On Sekizinci Millî Eğitim Şûrâsı'nda yer almakla birlikte daha önceki Şûrâ dokümanlarında (On Beşinci Millî Eğitim Şûrâsı) görüş olarak geçen 12 yıllık zorunlu kesintili eğitim (4+4+4) 2012 yılında TBMM'de kabul edilerek yasalaşmıştır (https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6287.html).

On Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrâsı (2-6 Aralık 2014)

On Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrâsı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ve konuşmasıyla, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Nabi Avcı'nın başkanlığında, KKTC Millî Eğitim Bakanı Özdemir Berova'nın da katılımıyla, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve Şûrâ sekreteryası, önceki Millî eğitim bakanları, öğretmen, akademisyen, sivil toplum teşkilatı temsilcileri, veli ve öğrencilerin katılımıyla Antalya'da toplanmıştır. Şûrâ'nın gündeminde "Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri", «Öğretmen Niteliğinin Arttırılması», «Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Arttırılması» ve "Okul Güvenliği" konuları yer almıştır.

Şûrâ'da öğretim programlarının detayı ile ilgili çok sayıda ve her düzeyde kararlar dikkati çekmiştir. Kararların birçoğunun şekli kaldığı, icraya geçemediği, görülmekle birlikte detaylı kararlar

verilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı'nın zaten sürekli yapmakla yükümlü olduğu bazı değişikliklerin veya yeniliklerin de Şûrâ kararları detayında yazılması diğer Şûrâlardan farklı dikkati çeken bir özellik olmuştur. Kararların tavsiye niteliğinde olması yanısıra etkili ve icraya geçirilmiş olanları da bulunmaktadır. Şüphesiz bu kapsamda *Osmanlı Türkçesi dersinin Sosyal Bilimler Liseleri ve İmam Hatip Liselerinde zorunlu ve diğer okullarda ise seçmeli olmasının tavsiyesi* önceki Şûrâlardan farklı önemli bir karardır. Öte yandan *birçok dersin birbirine yedirilmesi* ile ilgili teklifler dikkati çekmiştir.

"*Öğretmen Niteliğinin Artırılması*" başlığı altında, Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçim sürecinde, öğretmen yeterlikleri doğrultusunda öğretmen ilgi ve yeteneklerini temel alan çoklu değerlendirme ilkelerinin hayata geçirilmesi kararı yer almıştır (MEB, 2014, md.2.1).

"*Öğretmen Eğitiminde Hizmet Öncesi Eğitimin Niteliği*" başlığı altında öğretmen yeterliliklerinin iyileştirilmesi kapsamında *eğitim fakültesi dışında öğretmenlik atamasına kaynaklık teşkil eden lisans programlarından mezun olanlara uygulanacak öğretmen yetiştirme programlarının uygulama ağırlıklı ve en az iki yıllık olacak şekilde yeniden düzenlenmesi* yer bulmuştur (MEB, 2014, md.2.2.4). Millî Eğitim Bakanlığı *FATİH projesi kapsamında kurulan teknolojinin öğretmen yetiştiren kurumlar da da aynı şekilde bulunması ve bunun öğretmen yetiştirmeye katkı sağlayacağı* kararının alındığı görülmektedir (Ürün, 2019, s.150). Bu kararın en azından bütün *pedagojik formasyon alan eğitim fakültesi dışındaki öğrenciler için de gerekliliği açıktır*. Dolayısıyla bu konuda 2022 yılı itibarıyla önemli merkezi fakültelerde teknik sistemlerin tamamlandığı bilinmektedir.

Öğretmenlerin kariyer basamaklarında yükseltilmesi noktasında Şûrâ'da *lisansüstü eğitim, bilimsel, sosyal, ulusal ve uluslararası projeler, katıldığı mesleki gelişim programları, öz ve akran de-*

ğerlendirmesi, öğrenci-veli geri bildirimleri, vb. ni içeren çoklu değerlendirme sistemi ile ele alınması şeklinde öğretmen niteliğini artırmaya yönelik tedbirler önerildiği görülmektedir (MEB, 2014, md.2.5.15; Eroğlu, Özbek ve Şenol, 2016, s.84).

Şûrâ'da alınan kararlar içinde öğretmenlik mesleğine ilişkin farklı mevzuatları birleştiren ve öğretmenlik mesleğinin uzmanlık statüsünü geliştirecek bir *Öğretmenlik Meslek Kanunu*'nun çıkarılması önerisiyle öğretmenlik mesleğini teşvik edecek tedbirlerin alınması yönünde öneriler yer almaktadır (MEB, 2014; 2.6.2). Bu öneri 1-3 Aralık 2021'de toplanan Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı'nda da tekrar gündeme alınarak karara bağlanmış, 11 Ocak 2022 itibarıyla TBMM Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Komisyonu'nda kabul edilerek kanunlaşma yolunda son merhaleye gelmiş, 3 Şubat 2022 günü TBMM genel kurulunda görüşülerek kabul edilmiş ve 14 Şubat 2022 Pazartesi günü yayınlanan T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı (1-3 Aralık 2021)

Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açılış konuşması ile Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mahmut Özer'in Başkanlığı'nda *Millî Eğitim eski bakanlarının, milletvekilleri, akademisyenler, Millî eğitim müdürlerini temsilen seçilenler, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve davetli bürokratların* bulunduğu bir törenle *"eğitimde fırsat eşitliği"* ana gündem maddesi ile Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Millet Kongre Salonu Ankara Beştepe'de açılmıştır. Şûrâ gündemiyle ilgili kararlar, bölgelerden gelen komisyon görüşleri ve *"sura.meb.gov.tr"* adresi üzerinden Türkiye kamuoyundan gelen görüşlerin incelenerek elemenden geçirilmesiyle, komisyonlarda tartışılarak kabul edilmiş, tavsiye kararları içine dercedilmiştir. Yirminci Şûrâ önceki birçok Şûrâ'ya göre daha kısa bir zaman diliminde ve seçkin istişare mekanizması ile

Covid-19 salgın şartları da düşünülerek, genel ağ üzerinden görüşler alınması ile gerçekleştirilmiştir. *Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği, Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi, Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi* ihtisas komisyonlarının hazırladığı raporlar istikametinde alınan kararlar içinde *Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetlerinin İyileştirilmesi, Temel Eğitime Erişimin ve Eğitimde Niteliğin Artırılması, Eğitim Sisteminin Kalitesinin İzlenmesi, Mesleki Eğitimin Genel Yapısının Güçlendirilmesi, Mesleki Eğitimde İnsan Kaynağının Güçlendirilmesi, Mesleki Eğitimin İtibarının Artırılması, Öğretmen Yetiştirmenin İyileştirilmesi, Öğretmenlerin Mesleki Gelişiminin Desteklenmesi, Öğretmenliğin Statüsünün Artırılması* alt başlıklarında tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır.

Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetlerinin İyileştirilmesi, Temel Eğitime Erişimin ve Eğitimde Niteliğin Artırılması, Eğitim Sisteminin Kalitesinin İzlenmesi, Mesleki Eğitimin Genel Yapısının Güçlendirilmesi, Mesleki Eğitimde İnsan Kaynağının Güçlendirilmesi, Mesleki Eğitimin İtibarının Artırılması, Öğretmen Yetiştirmenin İyileştirilmesi, Öğretmenlerin Mesleki Gelişiminin Desteklenmesi, Öğretmenliğin Statüsünün Artırılması alt başlıklarında tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır.

Şûrâ'da okul öncesi eğitimi ile ilgili alınan kararlar arasında 5 yaş okullaşma oranının kısa vadede %100'e ulaştırılması için gerekli fiziki, beşerî ve mali imkânlar sağlanması kararı alınması anlamıdır. Bununla birlikte okul öncesi eğitim ile ilgili önceki Şûrâlarda alınan kararların tekrarı ve detaylandırılmasından öteye geçilemediği dikkati

çekmektedir. Okul öncesinin altındaki yaş grupları için alınan kararlar da plan ve program önermekten uzak genel kararlar olarak yer almıştır. Karar şöyledir; "3-4 yaş için de eğitime erişim imkânları artırılmalıdır. Daha erken yaşlarda (0-3 yaş) bütüncül, kapsayıcı ve entegre bir yaklaşımla erken çocukluk eğitimine ve bakım hizmetlerine erişim sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır."

Okul öncesindeki eksikliklerin başlı başına ayrı bir Şûrâ olabilecek büyüklükte olduğu düşünüldüğünde Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı'nda konunun oldukça teorik önermeler ile sınırlı oranda ele alındığı ve somut önerme ve tekliflere ulaşmaktan ziyade mevcut sorunların dökümünden ibaret kalındığı görülmektedir. Örneğin, "Okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi öğretmenliği lisans mezunu okul öncesi öğretmenler istihdam edilmelidir. Okul öncesi öğretmenlerinin yanı sıra öğrenci sayısına bakılmaksızın okul psikolojik danışmanı, çocuk gelişim uzmanları, destek eğitim personeli/usta öğretici, güvenlik görevlisi ve yardımcı hizmetli istihdam edilmelidir." kararında problem tespiti bulunmakla birlikte çözüm önermesi bulunmamaktadır.

Temel eğitimde niteliğin artırılması başlığı altında önceki Şûrâlarda alınan kararların güncellenmiş hali görülmekle birlikte, öğrencilere beslenme yardımcı veya öğle yemeği sağlanması, okullara yardımcı hizmetli personeli alınmasının merkezi bir şekilde sağlanması önerisi gibi kararlar dikkat çekicidir. Şûrâ'da güncel ve en çok yer verilmesi gereken salgın, afet ve hastalıklar ile ilgili ortaya çıkan küresel çaptaki ve yerel etkileriyle yaşanan sürece dair verilen tek karar bulunmaktadır. Uzaktan eğitim ve dijital erişim ve altyapı imkanlarının geliştirilmesi ile ilgili sadece bir karar bulunması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Salgın, pandemi ve uzaktan eğitim konusunda Millî Eğitim Sistemi'nin dönüşümü ve makro ve mikro ölçekteki tartışma, görüş ve tavsiye kararlara yer verilmemesi dikkati çekmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Millî Eğitim Şûrâları 1939'dan 2022'ye 83 yılda 20 defa toplanmış, kendi yönetmeliğinde belirtilmesine rağmen başlangıçta 3 yılda ve sonrasında 4 yılda 1 defa toplanma kuralını zamanın akışı içinde düzenli olarak uygulanamamakla birlikte, ortalama olarak bazen sık bazen aralıklı toplanmak suretiyle aritmetik olarak ortalama her 4 yılda bir toplanmayı başarmıştır. Bununla birlikte 1939, 1943, 1946, 1949, 1953, 1957, 1962, 1970, 1974, 1981, 1982, 1988, 1990, 1993, 1996, 1999, 2006, 2010, 2014, 2021 yıllarındaki toplanma sıklıklarının ve aralıklarının kendi şartları içinde makul gerekçeleri olduğu genel olarak değerlendirilebilir. Millî Eğitim Şûrâlarının en çok ara verdiği 1962-1970 yılları arasında siyasi hükümet istikrarsızlıkları dikkati çekmiştir. 1974-1981 arasında, 1982-1988 arasında ve 2014-2021 yılları arasındaki toplanamama gerekçelerinde de darbe, darbe teşebbüsü ve siyasi hükümet değişikliklerinin fazlalığı dikkati çekicidir. Bununla birlikte genel anlamda Millî Eğitim Şûrâlarının toplanma ortalamasını teamüllere uygun şekilde gerçekleştirdiği, ortak akılı sağlamak için büyük emeklerle önemli *bilimsel, hukuksal, pedagojik ve*

sosyal içerikli reformlara yön verdiği görülmektedir. Darbeler sonrası toplanan 1962, 1981, 1982, 1999 Şûrâlarında alınan kararlarda askeri darbelerin etkisi izlenebilmektedir. Bununla birlikte Şûrâlara bilimsel ve sivil katılımın yoğunlukta olmasının alınan kararların icrâî bakımdan hedeflere ulaşmasında isabet oranını artırdığı görülmektedir.

Türkiye Millî Eğitim Sistemi'nin kendisini zinde tutmasında icrâî etkileri oldukça yüksek olan Millî Eğitim Şûrâları'nın aldığı kararlar ile günümüzde de anlamlı stratejik hedefler belirlediği somut olarak gözlemlenebilmektedir. Denilebilir ki, *Millî Eğitim Şûrâları Türkiye'de okul öncesi, temel eğitim ve ortaöğretim, yükseköğretim, halk eğitimi, yaygın eğitim ve okuma yazma seferberliği, programlar ve eğitim yönetimi, rehberlik ve danışma, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı hedefleyen, zorunlu eğitim aşamalarını 83 yıldır artırmaya çalışsan, aldığı kararların önemli ölçüde icraya aktarıldığı, başarılarıyla kurumsallaşmış ve geleneksel hale gelmiş bir meşveret müessesesidir.* Bununla birlikte icrâî etkileri bakımından uygulanamamış, vazgeçilmiş, yarım kalmış, uygulamayı bekleyen,

gündeme alınmış, ancak kararlar bakımından yeterli tartışma ve karar yoğunluğuna ulaşmamış konuların bulunduğu bir gerçekliktir. *Daima canlı, dinamik bir yapı olan Türk Eğitim Sisteminin yeni veya yeniden ele alınmayı bekleyen yapısal, problematik, güncel, stratejik, kavramsal, düşünsel, hukuksal konularının içinde bulunulan post-modernist, küresel çapta dijitalize edilmiş iletişim ortamlarına göre uyarlanması konusunda inovatif, proaktif tedbirler* alması gereken doğal gündemleri bulunmaktadır. Bu anlamda pandeminin başlı başına bir reform gerektirecek sonuçlar ortaya koyduğu düşünüldüğünde, Yirminci Millî Eğitim Şûrâsı'nda *salgın ve pandemi* konusuna bir alt gündem maddesi olarak yer verilmemesi bilimsel ve güncel bakımdan dikkati çeken bir eksikliktir. Buna ek olarak *sosyal medya ve eğitim, metaverse ve uzaktan eğitim standartları* konusunun en azından bundan sonraki ilk Şûrâ'da gündeme alınması gerektiği bir gerçekliktir. Zorunlu eğitim süresinin okul öncesi ile birlikte artırılmasının daha önceki Şûrâların da tartıştığı bir konu olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Son Şûrâ'da konuyla ilgili bir öneri veya karar bulunmaması dikkati çekmektedir. 3 Şubat 2022 günü TBMM genel kurulunda görüşülerek kabul

edilen ve 14 Şubat 2022 Pazartesi günü yayınlanan T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun 1939'dan bu yana birçok Şûrâ'nın ana gündem maddesi olduğu belgelerle açıktır. Bununla birlikte öğretmenlerin isteyemelerine emeklilik hakkının erken verilmek suretiyle dinamik, genç, okumuş istihdam bekleyen önemli yetişmiş gençler vasıtasıyla Millî Eğitim sisteminde personel dinamizminin hızlandırılması ve inovatif etkilerin artırılması maksadıyla uzaktan eğitim formal yapısının mevzuat ile desteklenerek, evden ve işyerinden okumak isteyen çocuk, genç, orta yaş ve üzeri halk eğitimin her bakımdan dijitalize ortamlarda artırılarak, sertifikasyonunun sağlanması konusu önemli problemler arasında bulunmaktadır. Bu sorunların çözülmesi için acilen yeni toplantılar yapılması ve bu maksatla yerinde bir hedefe matuf olacak biçimde Yirmi Birinci Millî Eğitim Şûrâsı'nın hazırlıklarına başlanarak stratejik hedeflere doğru ilerleme yolunda ortak aklın daha sık ve proaktif şekilde işletilmesi, Millî Eğitim sistemimize ve Milletimizin gelecek nesillerine doğru aksedebilecek sorunları başlamadan çözen aydınlık yollar açacaktır.

Kaynakça

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Yer Bilgisi: 75-47-18, Kurum: 30-18-2, Belge Tarihi: 02.06.1937.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi*. Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları: 2, Ankara.
- Eroğlu, M., Özbek, R., Şenol C. (2016). Öğretmenlerin Mesleki Gelişimine İlişkin Millî Eğitim Şûrâsı Kararlarının İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, Cilt:6, Sayı: 12.
- Gökhan D., Kalaycı, E., Seferoğlu, S. S. (2011). "Millî Eğitim Şûrâlarındaki Teknoloji Politikalarının İncelenmesi" *Akademik Bilişim*, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/1_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/10_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/11_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/12_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/13_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/14_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/15_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/16_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/17_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/18_sura_cilt1.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/18_sura_cilt2.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/2_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/3_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/4_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/5_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/6_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/7_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/8_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/9_sura.pdf (Şûrâ Dokümanları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf (Erişim Tarihi: 19 Ocak 2022)
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164549_1_sura.pdf (Şûrâ Kararları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164619_2_sura.pdf (Şûrâ Kararları)
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164646_3_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164715_4_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/21142534_16_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08162906_7_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf (Şûrâ Kararları)

<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunu-muze-mill-egitim-sralari/icerik/328> (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2022).

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss302.pdf> (Öğretmenlik Meslek Kanunu Teklifi, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2022).

Kırpık, G., Ünal, U., Akyol, H., vd. (2019). *Türk Eğitim Tarihi El Kitabı*. 2. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara.

Ürün, E. (2019). Millî Eğitim Şûrâlarında Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Görüşler, Kararlar ve Önerilerin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Türk Eğitim Tarihi Açısından Maarif Kongresi, Heyeti İlmîyeler ve Millî Eğitim Şûraları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Savaş KARAGÖZ*

Giriş

Sözlükte “danışma, görüş alışverişinde bulunma, danışan kimseye fikrini söyleyip onu yönlendirme” anlamındaki “Şûra” kelimesi, ayrıca “üzerinde ortaklaşa görüş beyan edilen iş” manasına geldiği gibi görüş bildiren kimseler topluluğunu belirtmek için de kullanılmaktadır (Türkan, 2010; s.235). Uygulama biçimi olarak Orta Asya Türk devletlerinde hakanın danıştığı Kengeş Meclisi, toy, kurultay vb. isimli meclislerin olduğu ve meclislerde devlet işlerinin müzakere edilmesi bugünkü Şûra uygulamalarına örnek teşkil etmektedir (Aydın, 2015, s.13; Altındağ, 2020, s.23).

Bu anlam doğrultusunda değerlendirildiğinde Türk eğitim tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan Millî eğitim Şûralarının temelleri Tanzimat Dönemi eğitimde yenileşme hareketlerinin gereği üzerine atılmıştır. Tanzimat Döneminden itibaren Türk Eğitim Sistemi bir düzenleme, planlama ve hukuki altyapısını oluşturma sürecine girmiştir. Bu dönemde eğitimle ilgili farklı uygulamalar, farklı görüş ve öneriler sunulmuştur. Bu görüş ve önerilerin dağınıklığı 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Türk millî eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle il-

gili konularını tetkik ederek tavsiye kararlarının alınmasını sağlamak amacıyla toplanan Şûralar Bakanlığın en yüksek danışma kuruludur (<https://www.tarihbilimi.gen.tr/maarif-kongresi/> [25 Eylül 2015]. Erş. Tar. 01.12.2021).

a) Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmîyeler

Millî eğitim Şûrasının amacı uygun olarak ilk defa 16 Temmuz 1921 'de toplanan Kongre millî bir eğitim sisteminin felsefesini belirlemeye çalışmaya çalışmış ve eğitimin o günkü önemli sorunlarıyla ilgilenmiştir. Kongrede, ilköğretim ve ortaöğretimdeki okul ve öğrencilerle ilgili sayısal veriler, öğretim programları, eğitim sisteminin ihtiyaçları, üretimin artırılması için eğitimin katkısı, kız okulları, azınlık ve yabancı okulları, sanayi ve ziraat okulları, gibi konular ele alınan başlıca konular olmuştur. Atatürk'ün bu kongreyi düzenlemesiyle birlikte bundan sonra toplanacak olan heyeti ilmîyelere ve Millî eğitim Şûralarına yön vermiştir. Maarif Kongresi'nde alınan kararlar incelendiğinde aslında günümüz eğitim felsefesinin nasıl olması gerektiğinin ön düşüncelerini bulmak mümkündür (Resmî Gazete Tarihi: 08.07.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29054).

*) Doç. Dr. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Aksaray/Türkiye
savaskaragoz@aksaray.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-4410-9214

- Çocukları hayatta başarılı kılabilecek kabiliyette yetiştirmek için bir program hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- *Dört sene olan ilköğretimin beş yıla çıkarılması gerekmektedir.*
- *zamana kadar uygulanan ilköğretim programları uygulamaya müsait değildir.*
- *Halk eğitimi için, yüksek programlar yerine onlar için gerekli olan dil, din ve hesap dersleri okutulmalıdır.*
- *Köy ve kentlerin ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle ilkokul programları ayrı ayrı hazırlanmalıdır.*
- *Meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesi mümkün değildir.*
- *Sanat ve bir iş edinmek için yeteneklerin esas olduğu kız okullarında kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli olan pratik bilgilerin verilmesi gerekmektedir.*

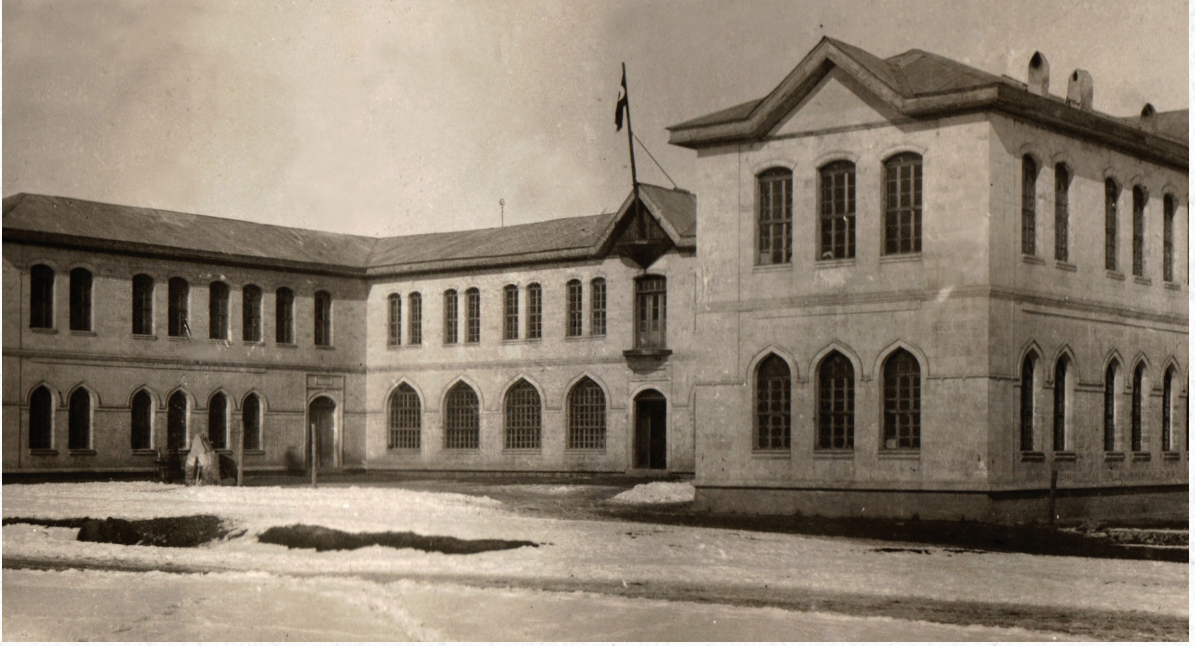
Kastamonu mebusu İsmail Mahir Efendi'nin meclis konuşmaları ve Etem Nejat'ın Yeni fikir dergisinde dile getirmiş oldukları köy eğitiminin nasıl olması gerektiği konusundaki yazılarına benzer öneriler bu kongrede de dile getirilmiş ve Maarif Vekili Mustafa Necati Bey 1926 yılında Kayseri Zincidere Kasabası'nda, 1927 yılında ise Denizli'de Köy muallim mekteplerini açmıştır (Karagöz, 2005, s.21). Ayrıca alınan bu kararlar, "nasıl bir insan yetiştirmeliyiz" sorusuna cevap olacak nitelikte olduğunu da göstermektedir. Maarif Kongresinin ardından 1923, 1924, 1925 (1926) yıllarında üç defa toplanmıştır. Heyet-i İlmîyeler, Talim Terbiye Dairesi ile Millî Eğitim Şûralarının görevlerini üstlenmiştir. Heyet-i İlmîyeler, eğitim yöneticileri, üniversitede görev alan akademisyenler başta olmak üzere bütünüyle eğitimcilerden oluşmuştur. Toplanış amaçları da; yeni devletin eğitim yapısını, biçimini, programlarını, hedeflerini ortaya koymak olmuştur (Deniz,

2001, s.9-10). Heyet-i İlmîye çalışmalarına, Ziya Gökalp (Telif ve Tercüme Heyeti Başkanı), Fuad Köprülü (Müsteşar), Şemseddin

Sami (öğretmen-yazar), İhsan Bey (İhsan Sungu, Yüksek Kız Öğretmen Okulu Müdürü), İsmail Hakkı (İ. H. Baltacıoğlu, Darülfünun Eğitim Müdürü), Ahmet Ağaoğlu (Matbuat ve İstatistik Müdürü), Yakup Kadri (Y. K. Karaosmanoğlu, öğretmen-yazar), Reşad Nuri (R.N. Güntekin, öğretmen-yazar) katılmışlar ve katkı sunmuşlardır (Deniz, 2001, s.9-10). Devletin eğitim program ve politikalarının belirlenmesinde önemli düzeyde etkisi olan eğitim şûralarının öncüsü niteliğindeki Birinci Heyet-i İlmîye, ilk toplantısını Darülmualimîn Konferans Salonu'nda, 15 Temmuz 1923'te yapmıştır. Birinci Heyet-i İlmîye 15 Temmuz 1923'te dönemin Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) Bey'in başkanlığında Ankara'da toplanmıştır. Heyeti ilmîye alınan kararlardan bazıları ise şunlar olmuştur.

Kastamonu mebusu İsmail Mahir Efendi'nin meclis konuşmaları ve Etem Nejat'ın Yeni fikir dergisinde dile getirmiş oldukları köy eğitiminin nasıl olması gerektiği konusundaki yazılarına benzer öneriler bu kongrede de dile getirilmiş ve Maarif Vekili Mustafa Necati Bey 1926 yılında Kayseri Zincidere Kasabası'nda, 1927 yılında ise Denizli'de Köy muallim mekteplerini açmıştır

- Öğretim zorunluluğu 7-14 yaşları arasında olmak üzere ilköğretim altı yıl olarak belirlenmiştir.
- Zorunlu eğitim yaşında bulunan çocukların yabancı okullara devamları yasaklanmıştır.

- Maarif Vekâletinden başka bakanlıkların ilköğretim yaptıramayacağı karara bağlanmış Yabancılar dâhil, bütün özel okullar Maarif Vekâlet'inin denetimi altına girmiştir.
- Küçük köyler için, seçilecek yerlerde "Leylî Köy Mektepleri" (Yatılı Bölge Okulları) açılacağı, hatta gezici öğretmen sisteminin uygulanacağı belirtilmiştir.
- İlköğretimden sonra ortaöğretime gidemeyecekler için, zorunlu öğretimin iki yıl daha devam edeceği ve İki yıllık "ihzari mektepler" de (hazırlık okulları) hayati ve mesleki eğitim yaptırmaları kararı alınmıştır.
- Kadınların, Heyet-i İlmiye'ye girebilecekleri ve ilköğretim müfettişi olarak da atanabilecekleri ifade edilmiştir.
- Din dersi öğretmenlerinin seçiminde, diğer öğretmenlerdeki gibi şartlar aranılması, Din dersleri programı, din ve eğitim adamlarından kurulu bir komisyonca yapılacağı karara bağlanmıştır.
- "Sultani" adı "lise" olarak değişmiştir.
- Birinci Heyet' İlmiyede alınan kararlar incelendiğinde eğitimde Millîlik (ulusal) unsuruna ağırlık verildiği görülmektedir. Alınan bu kararlar aslında kendisinden yaklaşık bir yıl sonra 3 Mart 1924 tarihinde çıkacak olan Tevhid-i Tedrisat kanununun da temel belirleyicisi olmuştur.
- İkinci Heyet-i İlmiye Çalışmalarına bakıldığında ise, Dönemin Maarif Bakanı Vasıf Bey (ÇI-NAR)'başkanlığında 1924 yılında toplanan ikinci Heyeti İlmiye'de başta eğitim ve kültür sorunları olmak üzere;
 - İlkokul öğretim süresinin altı yıldan beş yıla indirilmesi
 - Ortaokul ve liselerin ayrı ayrı birer bölüm hâline getirilmesi ve her ikisinin sürelerinin üçer yıl olarak tespit edilmesi, böylece orta öğretimin yedi yıldan altı yıla indirilmesi
 - Öğretmen okullarının öğretim sürelerinin dört yıldan beş yıla çıkarılması
 - Kız liselerinin de erkek liseleri gibi tam sınıflı hâle getirilmesi
 - Ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilerek sosyoloji derslerinin eklenmesi

- İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi
- Ders kitaplarının yazdırılması gibi konular üzerinde durulmuştur.

İkinci Heyet-î İlmîye'nin gündeminde yer alan konularla ilgili inceleme komisyonları kurulmuş, komisyonlarca hazırlanan raporlar genel kurulda tartışılmış, alınan kararların büyük bir kısmının uygulamaya konulduğu görülmüştür. İkinci heyeti İlmîye' ye Millî eğitim bakanlığı merkez teşkilatından müsteşar, daire başkanlıkları ve müdürlerinin yanı sıra, üniversiteden belirlenen bazı profesörler, kız ve erkek öğretmen okulları ve lise müdürleri katılmışlardır.

Üçüncü Heyet-î İlmîye çalışmaları ise 27 Aralık 1925 tarihinde bugünkü Millî eğitim Şûralarına benzer şekilde daha geniş katılımlı olarak Ankara'da Dönemin Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey başkanlığında toplanmıştır.

İkinci Heyet-î İlmîye'nin gündeminde yer alan konularla ilgili inceleme komisyonları kurulmuş, komisyonlarca hazırlanan raporlar genel kurulda tartışılmış, alınan kararların büyük bir kısmının uygulamaya konulduğu görülmüştür. İkinci heyeti İlmîye' ye Millî eğitim bakanlığı merkez teşkilatından müsteşar, daire başkanlıkları ve müdürlerinin yanı sıra, üniversiteden belirlenen bazı profesörler, kız ve erkek öğretmen okulları ve lise müdürleri katılmışlardır.

Toplantıda Merkez ve taşra teşkilatı bütçeleri, okul kapasitelerinin artırılması, lise sayılarının çoğaltılması, Öğretmen okulları, gündüzlü ortaokullarda karma öğretim uygulaması, Stajyer öğretmenlere yönelik pedagojik formasyonun esaslarının tespiti ve Talim ve Terbiye Dairesi'nin kurulması gibi konular üzerinde durulmuştur.

Heyet-î İlmîye kararlarından sonra yapılan çalışmalar arasında yer alan önemli işlerden birisi de, *Bakanlık Teşkilat Kanunu Tasarısı*'nin hazırlanması olmuştur. 22 Mart 1926 tarihinde yayımlanan 789 sayılı "*Millî Eğitim Teşkilatına Dair Kanun*" ile temelleri 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle atılan, II. Meşrutiyet Dönemi Telif ve Tercüme Heyeti (1912) olarak varlığını devam ettiren 1921'de Akçoraoğlu Yusuf Bey başkanlığında tekrar düzenlenen *Telif ve Tercüme Heyeti* kaldırılarak yerine Dil Heyeti ve Millî Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur.

Millî Eğitim Şûraları üzerine genel değerlendirme

Millî Eğitim Şûraları, Türk eğitiminin güncel durumu ile ilgili konular üzerine çeşitli görüş ve önerilerin sunulduğu, kararların alındığı çalışmaları içermektedir. Şûralarda alınan bazı kararlar uygulama alanı bulurken, Türk eğitim sistemine yön verecek bazı kararların ise gerek ekonomik gerek siyasi görüşler nedeniyle uygulama alanı bulmadığı da bir gerçektir. Dönemin eğitimcisi Hıfzırahman Raşit Öymen Millî Eğitim Şûralarının hazırlanma sürecini tarihsel olarak şu şekilde aktarmıştır (Öymen, 1971; 192-193). "*Talim Terbiye Dairesi'nin kuruluşu ile birlikte 1926'da talimatnamesi yapılan Maarif Şûrası, o zaman kanunlaştırılmamış, 789 numaralı teşkilat kanununa sadece Talim ve Terbiye Dairesi'nin eklenmesiyle yetinilmiş ve ancak 1933'teki ilk merkez teşkilatı kanununa (2287 sayılı Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun) Meclis Eğitim Komisyonu'nun önerisiyle bu talimatname aynen kanun maddeleri haline getirilmiştir. Millî Eğitim Şûrası'nın ilk kanuni örgütlenmesi kabul edilirken adına 'Kültür Danıştı' denilmiş, sonradan... 'Millî Eğitim Şûrası'na çevrilmiştir.*"

1933'te çıkarılan "*2287 sayılı Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun*" ile hem Talim Terbiye Dairesi yasasına kavuşmuş, hem de Millî Eğitim Şûra-

larının yasal dayanağı oluşturulmuştur. Buna göre Millî Eğitim Şûraları, ulusal eğitime yön vermek, eğitim-öğretimle ilgili sorunları tespit etmek, incelemek, çözüm önerileri sunmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma organını oluşturmuştur. Yasanın ilgili maddesi de bunu belirtiyordu (Deniz, 2001, s.9-10). “*Madde 3- Maarif Şûrası, Cumhuriyet maarifinin terbiye ve tedrisata teallük eden işlerinde Talim ve Terbiye Dairesi'nce hazırlanacak nizamname, talimatname, program ve esaslarla, şûra azası tarafından bu mevzular etrafında yapılacak teklifleri tetkik ederek bir karara bağlar. Maarif Şûrası'nın kararları, Maarif Vekilinin tasdikiyle katilesir.*” Günün değişen ve gelişen şartları doğrultusunda değişik yıllarda Millî eğitim Şûrası Yönetmeliğinde değişiklikler yapılmıştır.

1939- 2021 yılları arası toplam 20 Millî Eğitim Şûrası düzenlenmiştir. 1939 tarihinden itibaren toplanmaya başlayan Millî Eğitim Şûraları ise Cumhuriyet Döneminde toplanan Heyet-i İlmîyelerin görevini üstlenmiştir. Eğitimin sorunları, Sorunlara çözüm yolları bu toplantıda tartışılmış ve ilk Şûralardan çıkan kararlar da tıpkı Heyet-i İlmîyelerden çıkan kararlar gibi hemen uygulamaya konulacak derecede ciddiye alınmıştır. Özellikle Hasan Ali Yücel'in Bakanlığına rastlayan dönemlerde Millî Eğitim Şûrasından çıkan kararlar tavsiye mahiyetinde kalmadan uygulamaya dönüşen kararlar olmuştur (Üçler, 2006, s.20).

Millî Eğitim Şûraları, toplandıkları dönemin siyasal, toplumsal ve ekonomik özellikleri boyutuyla özellikler göstermektedir. I, II, III ve IV. Millî Eğitim Şûraları (1939-1949); tek parti döneminde ve VI. Millî Eğitim Şûrası çok partili dönemde, VII, VIII ve IX. Millî Eğitim Şûrası planlı dönemde, X. Millî Eğitim Şûrasından günümüze kadar yapılan Millî Eğitim Şûraları 1980 sonrası dönemde toplanmışlardır. Tek partili dönemde toplanan Millî eğitim şûralarında alınan kararların çoğunluğu uygulama alanı bulmuştur. Tek parti dönemin-

de toplanan Şûralarda alınan kararlar değerlendirildiğinde; okullarda tek kitap okutulması, köy okullarının beş sınıfa çıkarılması, yabancı terimlerin Türkçeleştirilmesi, ana dile önem verilmesi, okul-aile ilişkilerinin geliştirilmesi, yeni öğretim programlarının ve yönetmeliklerin çıkarılması, ahlak eğitimine çağdaş bir yaklaşım getirilmesi ve Köy Enstitülerinin kurulması yer almaktadır. Tek parti döneminde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının, bilenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu dönemde, eğitimde büyük bir altyapı eksikliği bulunduğundan, hedefler genellikle bu eksikleri giderme yönünde olmuştur (Akay, 2010).

Millî Eğitim Şûraları, ulusal eğitime yön vermek, eğitim-öğretimle ilgili sorunları tespit etmek, incelemek, çözüm önerileri sunmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma organını oluşturmuştur. “Madde 3- Maarif Şûrası, Cumhuriyet maarifinin terbiye ve tedrisata teallük eden işlerinde Talim ve Terbiye Dairesi'nce hazırlanacak nizamname, talimatname, program ve esaslarla, şûra azası tarafından bu mevzular etrafında yapılacak teklifleri tetkik ederek bir karara bağlar. Maarif Şûrası'nın kararları, Maarif Vekilinin tasdikiyle katilesir.”

17-29 Temmuz 1939 tarihinde toplanan Birinci Millî eğitim Şûrası, Cumhuriyet Maarifinin plan ve esasları, çeşitli öğretim derecelerindeki kurumlara ait talimatnamelerin incelenmesi ve eğitim kademelerine ait bütün eğitim programlarının incelenmesi konularıyla ilgili olarak dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplanmıştır. Bu Şûrada Hasan Ali Yücel, Meşrutiyet Döneminde Satı Bey ve Emrullah Efendi'nin tartışmış olduğu daha sonraları bu tartışmaya ilişkin Ziya Gökalp'inde dahil olduğu eğitimde yenileşmeye tabandan mı veya tavandan mı başlamalı diğer bir ifadeyle “Tuba Ağacı nazariyesi” konu-

suna vurgu yaparak; “*Muhterem arkadaşlar, kanaatimce bütün Maarif Teşkilatı tam ve mükemmel bir uzviyet alabilmek için her uzvunun birbiriyle alakalı, birbiriyle münasebetli bir surette işlemesi lazımdır. Ortaokul öğretmenleri, ilkokuldan gelen çocukların zayıf olduklarını söylüyorlar. Lise muallimleri aynı şikâyetleri, ortaokula yükletiyorlar. Üniversite ve yüksek mektepler ise liseden gelen çocuklarımız şu ve bu noktalardaki kuvvetsizliğinde ısrar ediyorlar. İllkokula giren çocuğun içinde yaşadığı dar muhitte başlayan bu şikâyet dairesi, burada kapanmış gibi görünür. Fakat aldanmamalıdır. Çünkü üniversitenin ve yüksek mektebin verdiği mezundan da hayat şikâyet ediyor ve devre, bu şikâyetin ancak umumi hayat ve geniş muhite dayanmasıyla kapanıyor. Mevcut öğretim bünyesini nasıl kurmalıyız ki her parçası birbirinden haberli olarak işleyebilsin*” şeklinde görüşlerini dile getirerek *Birinci Millî Eğitim Şûrasını* açmıştır. Şûrada alınan kararlar incelendiğinde Üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması, derslerin öğleden önce yapılması ve öğleden sonraları ise etkinliklerin yapılması, meslek liselerinden erkek ve kız teknik ile ticarete yönelik eğitim veren kurumların eğitim programları düzenlenmesi, dönemin yükseko-

Ortaokul öğretmenleri, ilkokuldan gelen çocukların zayıf olduklarını söylüyorlar. Lise muallimleri aynı şikâyetleri, ortaokula yükletiyorlar. Üniversite ve yüksek mektepler ise liseden gelen çocuklarımız şu ve bu noktalardaki kuvvetsizliğinde ısrar ediyorlar. İllkokula giren çocuğun içinde yaşadığı dar muhitte başlayan bu şikâyet dairesi, burada kapanmış gibi görünür. Fakat aldanmamalıdır. Çünkü üniversitenin ve yüksek mektebin verdiği mezundan da hayat şikâyet ediyor ve devre, bu şikâyetin ancak umumi hayat ve geniş muhite dayanmasıyla kapanıyor. Mevcut öğretim bünyesini nasıl kurmalıyız ki her parçası birbirinden haberli olarak işleyebilsin

kullarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması gibi kararlar alınmıştır(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164549_1_sura.pdf). Bu Şûrada en dikkati çeken kararlardan birisi ders kitaplarının tek tip olarak hazırlanması gerektiği konusunda olmuştur.

15-21 Şubat 1943 tarihinde toplanan *İkinci Millî Eğitim Şûrası*'nın ana gündemini “ahlâk eğitimi” konusu oluşturmuştur. Bu Şûra aynı zamanda eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesini sağlamış, daha sonraki süreçte eğitim sisteminin şekillenmesinde önemli bir paya sahip olmuştur(Ersoy, 2007). Şûrada, bütün eğitim kurumlarında anadili çalışmalarında verimin artırılması, ilk ve orta dereceli okullarda tarih dersleri programları ile ders kitaplarının çocuğun seviyesine uygun olmadığı, mesleki ve teknik okullar için ayrı kitap yazılması, kitaplara tarihî okuma parçaları eklenmesi, millî tarihe ağırlık verilmesi, ortaokul ve lise tarih öğretmenliklerine yalnız bu alanda öğretmen yetiştiren kurumların mezunlarının atanması, liselere sanat tarihi dersi konulması önerilmiş, bu teklifler şûra>ca uygun görülmüştür: Ayrıca; ahlâk eğitiminin amacı, ideal Türk çocuğu, Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkeleri, ahlâk eğitimi için her dereceli okullarımızda ve dışında alınması gereken tedbirleri belirten rapor Şûra>da incelenip kabul edilmiştir(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164619_2_sura.pdf).

2-10 Aralık 1946 tarihinde *Reşat Şemsettin Siner* başkanlığında toplanan *Üçüncü Millî Eğitim Şûrası*'nın çalışmalarında ağırlık konular, mesleki ve teknik öğretime yönelik olmuştur. Mesleki ve teknik öğretime ilişkin olarak Şûrada, Ticaret Ortaokulları ve Liseleri Program ve Yönetmeliği, Erkek Sanat Ortaokulları ve Endüstri Program ve Yönetmeliği, Kız Enstitüleri Program ve Yönetmeliği, İstanbul Teknik Okulu Yönetmeliklerinin yanı sıra ilk kez okul aile birliklerinin eğitim kurumlarında aktif olarak çalışmasına yönelik okul

aile birliklerince okul hayatına hâkim olan eğitim ve öğretim ilkelerinin aileler tanıtılması, temizlik, sağlık ve devam problemleri ile fikir, duygu, ah-lâk ve beden eğitimi konuları üzerinde durulması, Okul-aile birlikleri çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirler alınması konusunda ileri sürülen görüş ve öneriler kabul edilmiştir(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164646_3_sura.pdf.)

22-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında toplanan *IV. Millî Eğitim Şûrası*'nda Millî Eğitim Bakanı Dr. Tahsin Banguoğlu açılış konuşmasında "Ortaöğretimde, ortaokullarda ve liselerde uygulanmakta olan eğitim programları ve öğretim ilke ve yöntemlerinin hayatilik noktasında ihtiyaca cevap veremediğini bu doğrultuda yeni müfredat programlarının yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Bu Şûrada öğretmen yetiştirme üzerinde de durulmuştur. Bu ifadeler doğrultusunda, Dördüncü Millî eğitim Şûrasında eğitim programları açısından, yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi ve Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti yapılmıştır. Ayrıca eğitim ve öğretimde dayanılan demokratik esasların göz-

den geçirilmesi, ilkokul ikinci devrede ayrı ayrı okutulan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir ders hâlinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi, Ortaokullarda eğitim öğretimin anlayış ve uygulama bakımından ilkokullara yaklaştırılması, bu iki kuruluş arasında paralellik ve ahenk sağlanması, Öğrencilerin hayata atılmaları, meslek okullarına gitmeleri, liseye devam etmeleri hâllerinde kendilerine gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılması için çalışmaların yapılması ve İmtihanların objektif esaslara göre yapılması kararlaştırılmıştır. Öğretmen yetiştirme konusunda ise, ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, bu enstitülerde beden eğitimi ve resim-işin ayrı branşlar hâlinde ele alınması kabul edilmiştir. Bunun yanında; öğretmen yetiştiren kurumların programlarında gerekli değişikliklerin yapılması, köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla birleştirilmesi teklifleri şûra genel kurulunca bazı değişikliklerle kabul edilmiştir(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164715_4_sura.pdf.)

14 Şubat 1953 tarihleri arasında toplanan *V. Millî Eğitim Şûrası* Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri başkanlığında toplanmıştır. Şûrada İlköğretim konusu ele alınmıştır. Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri Şûra açılış konuşmasında ilköğretimle ilgili var olan durum ve gelecek yıllar için alınacak tedbirlerin neler olması gereği üzerine şu şekilde kendi görüşünü beyan etmiştir.; “*Millî Eğitimimizin türlü meseleleri arasında ilköğretim birinci derecede ehemmiyeti haiz bulunmaktadır. Bu öğretimi kemiyet ve keyfiyet bakımından bir an evvel en ileri bir şekilde memleketin en uzak köşelerine kadar yaymak mecburiyetindeyiz. İlköğretim teşkilatının mecburi ve ihtiyarî olmak üzere iki kısma ayrılması uygun görülmüştür. Mecburi olanlar ilkokullarla yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, özel eğitim ve öğretime muhtaç çocuklar için açılacak okullar olacaktır. Okul öncesi eğitim ve öğretim teşkilatıyla tamamlayıcı kurslar, ihtiyarî müesseseler mahiyetinde kurulacaktır*”. Bu görüş ve öneriler doğrultusunda şu kararlar alınmıştır. İlkokul programının amaç ve ilkeleriyle içeriği arasında ahenk sağlanması, Toplu öğretim anlayışının ikinci devrede de hâkim olması, Aylık ve yıllık saatlerin kullanılmasında esneklik sağlanması, Programların yaygınlaştırılmadan önce denenerek geliştirilmesi karara bağlanmıştır. Ayrıca; İlköğretim Kanun Taslağı üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Bu Şûrada dikkat çeken en önemli konu Köy Enstitüleri kaldırılmış yerine Öğretmen Okulları kurulması olmuştur(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf).

18-23 Mart 1957 tarihleri arasında toplanan *VI. Millî Eğitim Şûrası* Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in açılış konuşması ile başlamıştır. Şûranın gündem maddelerini Mesleki ve Teknik Öğretim(Erkek Teknik, Kız Teknik Öğretim) ve Halk Eğitimi oluşturmuştur. Bu Şûrada ise ilk kez halk eğitimi daha geniş kapsamlı olarak incelenmiştir(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf).

5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında toplanan *VII. Millî Eğitim Şûrası* dönemin Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu başkanlığında toplanmıştır. VII. Millî eğitim Şûrası daha önce Şûralara göre daha geniş katılımcı ile toplanmış ve çok çeşitli konular üzerinde durulmuştur. Şûranın gündem maddelerini; *ilköğretim, ortaöğretim, kız teknik öğretim, erkek teknik öğretim, ticaret öğretimi, eğitimimizde ölçme ve değerlendirme, çeşitli olgunluk imtihanları, yükseköğretim, özel okullar, dış kültür münasebetleri, din ile ilgili eğitim ve öğretim, beden eğitimi ve sağlık, millî savunma ile ilgili eğitim ve öğretim, eğitim vakıfları oluşturmuştur*. 1962 tarihli VII. Şûra, ilköğretimle ilgili alınan kararlar açısından büyük önem arz etmektedir. Bu dönemin en önemli özelliği, 222 sayılı *ilköğretim Kanunu*'nun kabul edilmiştir. Bu kanun ilan tarihinden sonra, eğitimde büyük değişim ve gelişimlere etki etmiştir(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08162906_7_sura.pdf).

28 Eylül- 3 Ekim 1970 tarihleri arasında toplanan *VIII. Millî Eğitim Şûrası* Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Orhan Oğuz başkanlığında toplanmıştır. Prof. Dr. Orhan Oğuz gündem maddelerine ilişkin açılış konuşmasında şunları dile getirmiştir (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf). “*VIII. Millî Eğitim Şûrası'nın Türk Eğitim tarihinde müstesna bir yeri olacaktır. VIII. Millî Eğitim Şûrası, Millî bünyemize uygun bir eğitim sisteminin kuruluşu ile her zaman anılacaktır. VIII. Millî Eğitim Şûrası'na ortaöğretimin kuruluşu ile yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunu getirişimiz tesadüfi değildir. Bugün, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarına uygun, amaçlarına yönelmiş bir eğitim sistemini kurmak mecburiyetini her zamandan daha çok hissediyoruz. Öğrencilere bilgi yükleme, bir nevi ansiklopedimiz ile onları ezbere sevk etme yerine; onlara öğrenme, inceleme yollarını gösteren, bilimsel düşünme ve araştırma yeteneğini kazandıran bir esası getirmek istiyoruz. Bu suretle herkes, kabiliyetine göre yükseköğretim dalına, iş hayatına*

veya hem yükseköğretime hem de hayata hazırlanma durumunda olacaktır. Her öğrenci için dikey ve yatay geçiş imkânları tahsis edilmiştir. Ortaöğretimin ikinci kademesinin ilk yılı yöneltme işlemine tahsis edilmiştir. Bu yöneltme zorlayıcı ve gücendirici değil, yol gösterici ve özendirici esaslara bağlanmaktadır. Yöneltme sınıfından sonra öğrenciler, ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre edebiyat, fen, iş, meslek kolları teknisyen liselerine ve öğretmen liselerine ayrılacaklardır. Bütün ders programlarının ve kitapların yeniden hazırlanması, öğretim metotlarının ve kitapların yeniden hazırlanması, öğretim metotlarının ve araçlarının modernleşmesi, okul yapıları ve tesislerinin eğitsel esaslara göre geliştirilmesi, öğretmen yetiştirme, geliştirme istihdam esaslarının gözden geçirilmesi zorunludur. “ Bu Şûrada özellikle dikkat çeken konu yöneltme sınıflarının oluşturulması olmuştur. Yöneltme sınıflarının oluşumu nitelik açısından hem ortaöğretim hem de yükseköğretimin kalitesi artırma aynı zamanda üretici bireyler yetiştirme fikir ve düşüncesi açısından önemli görülmüştür. *Yöneltme yılında, birinci ve ikinci kanaat dönemleri sonlarında, sınıf öğretmenleri kurulu, “rehberlik servisi” nin teklifini, öğrencinin isteğini ve sınıf öğretmenlerinin görüşünü de inceleyerek, öğrencinin yöneltme sınıfından sonra yönelebileceği programı seçme hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiyeyi kararlaştırır. Okul idaresi, yılsonunda yapılan tavsiyeyi öğrencinin okul dosyasına ve karnesine işler. Bu tavsiye zorlayıcı değil, yol göstericidir.* Yöneltme sınıfında öğrenciler, istekleri de dikkate alınmak suretiyle, kabiliyetlerine ve derstlerdeki başarı derecelerine göre(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf);

- Yükseköğretime hazırlayan programlardan birine
- Hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programlardan birine
- Hayata veya iş alanlarına hazırlayan programlardan birine Yöneltilmiş olurlar şeklinde karar alınmıştır.

24 Haziran- 4 Temmuz 1974 tarihleri arasında toplanan IX. Millî Eğitim Şûrası dönemin Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ başkanlığında toplanmıştır. Şûranın gündem maddelerini Millî Eğitim Sisteminin bütünlüğü içinde uygulanacak programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar oluşturmuştur. Şûrada Türk Eğitiminin Amaçları (Genel amaçlar ve özel amaçlar) olarak ayrıca Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri olarak ta “Genellik ve Eşitlik, Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları, Yöneltme, Eğitim Hakkı, Fırsat ve İmkân Eşitliği, Süreklilik, Atatürk İnkılapları ve Türk Millî yetçiliği, Demokrasi Eğitimi, Lâiklik, Bilimsellik, Planlılık, Karma Eğitim, Okul İle Ailenin İş Birliği, Her Yerde Eğitim” olarak belirlenmiştir. Programlar olarak okul öncesi, temel eğitim, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim kademelerinin kuruluş, amaç, görev ve eğitim programları belirlenmiştir. Ayrıca seçmeli ve ortak derslerin yanı sıra bu Şûrada yöneltme, rehberlik ve eğitsel çalışmalara da yer verilmiştir. Bu kararların yanı sıra kredili sistem, öğrenci değerlendirme ve ölçeme değerlendirme konuları üzerine de kararlar alınmıştır (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf).

Yöneltme yılında, birinci ve ikinci kanaat dönemleri sonlarında, sınıf öğretmenleri kurulu, “rehberlik servisi” nin teklifini, öğrencinin isteğini ve sınıf öğretmenlerinin görüşünü de inceleyerek, öğrencinin yöneltme sınıfından sonra yönelebileceği programı seçme hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiyeyi kararlaştırır. Okul idaresi, yılsonunda yapılan tavsiyeyi öğrencinin okul dosyasına ve karnesine işler. Bu tavsiye zorlayıcı değil, yol göstericidir.

23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında toplanan *X. Millî Eğitim Şûrası* dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam başkanlığında toplanmıştır. Şûrada Türk Millî Eğitim Sistemi, Bu Sistemin Bütünlüğü İçinde Eğitim Programları, Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar ve Öğretmen Yetiştirme üzerinde durulmuştur. IX. Millî eğitim Şûrasında ele alınan konular tekrar edilmiş ancak öğretmen yetiştirme konusu üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf).

8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında toplanan *XI. Millî Eğitim Şûrası* Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam başkanlığında toplanmıştır. Şûranın ana gündem maddesini öğretmen yetiştirme konusu oluşturmuştur. Şûrada gündem maddeleri olarak *Millî Eğitim hizmetlerinden öğretmen ve eğitim uzmanları (durum ve sorunları)*, öğretmen eğitiminin gelişimi, öğretmen eğitiminde *hizmet öncesi sorunlar ve öneriler, eğitim uzmanlarının eğitimi, öğretmen ve uzmanların hizmet içi eğitimi ve öğretmen ve uzmanların sorunları, çözüm ve önerileri* oluşturmuştur (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf).

18-22 Haziran 1988 tarihleri arasında toplanan *XII. Millî Eğitim Şûrası* Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel başkanlığında toplanmıştır. Şûranın gündem maddelerini; *Türk Eğitim Sistemi, Yükseköğretim, Öğretmen Yetiştirme, Eğitimde Yeni Teknolojiler, Türkçe ve Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi, Eğitim Finansmanı ve Öğretim Programları (Müfredat Programları)* oluşturmuştur (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf).

15-19 Ocak 1990 tarihleri arasında toplanan *XIII. Millî Eğitim Şûrası* Dönemin Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol başkanlığında toplanmıştır. Şûranın ağırlıklı gündem maddeleri yaygın eğitim üzerine yoğunlaşmıştır. Yaygın eğitimle ilgili olarak *Yaygın Eğitimde Kavram, Kapsam ve Eğilimler,*

Yaygın Eğitimde Organizasyon ve İş birliği, Yaygın Eğitimde Yatırım ve Finansman ve Yaygın Eğitimde Personel konuları üzerine kararlar alınmıştır. XIII. Millî Eğitim Şûrasında dikkat çeken karar "*Millî Eğitim Terimleri Sözlüğü*" nün hazırlanması olmuştur (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf).

27-29 Eylül 1993 tarihleri arasında toplanan *XIV. Millî Eğitim Şûrası* Dönemin Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe başkanlığında toplanmıştır. Şûranın ağırlıklı gündem maddelerini Eğitim Yönetimi ve Eğitim Yöneticiliği ve Okul Öncesi Eğitimi oluşturmuştur. Şûra açılış konuşmasında Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe "*... Millî Eğitimimizi, Millî Eğitimin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, 21. yüzyılın çağdaş eğitimine uygun olan toplumumuzun ihtiyaçları ve çağın teknolojik gelişmeleri doğrultusunda düzenlemek ve sosyal ve ekonomik, kültürel, siyasal alanlarda millî birlik ve beraberliğimizi pekiştirecek şekilde uygulamak zorundayız.*" şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Bu görüşler aslında 21. Yüzyıl becerilerine dikkat çeken bir konuşma olması açısından önem arz etmektedir (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf).

13-17 Mayıs 1996 tarihleri arasında toplanan *XV. Millî Eğitim Şûrası* Dönemin Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan başkanlığında toplanmıştır.

Yaygın Eğitimde Kavram, Kapsam ve Eğilimler, Yaygın Eğitimde Organizasyon ve İş birliği, Yaygın Eğitimde Yatırım ve Finansman ve Yaygın Eğitimde Personel konuları üzerine kararlar alınmıştır. "Millî Eğitim Terimleri Sözlüğü" nün hazırlanması olmuştur (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf).

Şûranın ağırlıklı gündem maddelerini, İlköğretim ve Yönlendirme, Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma, Yükseköğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi, Toplumun Eğitim İhtiyacının Sürekli Karşılanması ve Eğitim Sisteminin Finansmanı oluşturmuştur. Şûrada "2000'li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi" başlığı ana başlık olarak kabul edilmiştir. Şûrada ilköğretim ve ilköğretime yönlendirme başlığı altında 82, ortaöğretimde yeniden yapılanma başlığı altında 76, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi başlığı altında 14, toplumun eğitim ihtiyacının sürekli karşılanması başlığı altında 47, eğitim sisteminin finansmanı başlığı altında 67 adet karar alınmıştır(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf).

22-26 Şubat 1999 tarihleri arasında toplanan XVI. Millî Eğitim Şûrası Dönemin Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu başkanlığında toplanmıştır. Şûra Mesleki ve teknik eğitim üzerine toplanmıştır. Şûranın gündem maddelerini, *mesleki ve teknik eğitimin, orta öğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdam, mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen*

ve yönetici yetiştirme, mesleki ve teknik eğitimde sınavsız yükseköğretime geçiş ve mesleki ve teknik eğitimde finansman başlıkları oluşturmuştur. Mesleki ve teknik eğitimin, orta öğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması başlığı altında 50, okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdam başlığı altında 55, mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme başlığı altında 59, mesleki ve teknik eğitimde finansman 39 adet karar alınmıştır(https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/21142534_16_sura.pdf).

13-17 Kasım 2006 tarihlerinde düzenlenen XVII. Millî Eğitim Şûrası Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik zamanında yapılmıştır. Bu Şûrada, *Türk Millî eğitim sistemi, kademeler arası geçişler, yönlendirme, sınav sistemi ile küreselleşme ve AB sürecinde Türk eğitim sistemi* üzerinde durulmuştur. Özel eğitim başlığı altında 35 karar alınmış ve özellikle üstün zekalı ve yetenekli çocukların eğitimi, Bilim sanat merkezleri ve bu merkezlerle öğretmen seçimi üzerinde durulmuştur. Okul öncesi eğitim başlığı altında 13, ilköğretimle ilgili 12, ortaöğretimde kademeler arasında geçiş, yönlendirme ve sınav sistemi ile ilgili 8 karar alın-

miştir. Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi ana başlığı altında *yaşam boyu öğrenme ile ilgili 26, eğitimde hareketlilik başlığı altında 24, eğitimde nitelik* konusunda ise 47 adet karar alınmıştır (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf).

1-5 Kasım 2010 tarihleri arasında düzenlenen XVIII. Millî Eğitim Şûrası Millî eğitim Bakanı Nimet Çubukçu'nun açılış konuşmasıyla başlamıştır. Bu Şûrada, Öğretmen yetiştirme istihdamı ve mesleki gelişimi, Eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği, İlk ve ortaöğretimin geliştirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması, Spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi ve Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ve değerlendirme konuları ana gündem maddelerini oluşturmuştur. Öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi konusunda 34, eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği konusunda 50, ilköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması konusunda 38, spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi konusunda 32 ve psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme konusunda ise 33 adet karar alınmıştır (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf).

Şûranın gündem maddelerini “Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri, Öğretmen Niteliğinin Artırılması, Yönetici Niteliğinin Artırılması ve Okul Güvenliği” oluşturmuştur. Bu Şûra’da, 179 tavsiye kararı alınmıştır. Öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri gündem konusu ile ilgili olarak okulöncesi ile ilgili olarak 10, ilköğretim ile ilgili 12, ortaokulla ilgili 11 ve ortaöğretimle ilgili olarak 17 karar alınmıştır.

Millî eğitim Şûralarının XIX. cusu 2-6 Aralık 2014 tarihlerinde dönemin Millî eğitim Bakanı Nabi Avcı Başkanlığında Antalya’da düzenlenmiştir. Şûranın gündem maddelerini “*Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri, Öğretmen Niteliğinin Artırılması, Yönetici Niteliğinin Artırılması ve Okul Güvenliği*” oluşturmuştur. Bu Şûra’da, 179 tavsiye kararı alınmıştır. Öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri gündem konusu ile ilgili olarak okulöncesi ile ilgili olarak 10, ilköğretim ile ilgili 12, ortaokulla ilgili 11 ve ortaöğretimle ilgili olarak 17 karar alınmıştır. Öğretmen niteliğinin artırılması ana gündem maddesine bağlı olarak öğretmen aday adaylarının niteliği ve seçimi ile ilgili 3, öğretmen eğitiminde hizmet öncesi eğitimin niteliği ile ilgili 16, öğretmen aday adaylarının mesleğe seçimi ile ilgili olarak, Öğretmen aday adaylarının mesleğe seçiminde; KPSS ve ÖABT testlerinde öğretmen yeterliklerini dikkate alan, Öğretmenlik mesleğinin bilişsel boyutunun yanında duyuşsal ve psiko-motor özelliklerini de temel alan çoklu değerlendirme sistemlerini içeren bir model oluşturulması kararlaştırılmıştır. Öğretmen adaylarının yetiştirilmesi ile ilgili olarak ise, Aday öğretmenlerin adaylık süreci yeniden yapılandırılmasına ilişkin; Aday öğretmenin, norm kadro ile ilişkilendirilmeksizin adaylık sürecini danışman öğretmen (mentör) eşliğinde tamamlayabileceği bir okul/kurum ile ilişkilendirilerek yetiştirilmesi, Adaylık ve uyum eğitim programlarının bütünleştirilerek, öğretmenlerin mesleki gelişimini [birleştirilmiş sınıf yönetimi, kaynaştırma (bütünleştirme),vb.], kişisel gelişimini (sanat, kültür, iletişim, vb.) ve çevreye uyumunu (sosyal, kültürel özellikler, vb.) sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması kararı alınmıştır. Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi (Hizmet İçi Eğitim) ve Kariyer Sistemi Yapılandırılması ile ilgili olarak ise 17 karar alınmıştır (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf). Bu kararlardan dikkati çeken ise Öğretmenlerin, özlük

haklarına yönelik olarak her dört yılda bir yıpranma payı ve 3600 ek gösterge verilmesi olmuştur

1-3 Aralık 2021 tarihleri arasında toplanan XX. Millî Eğitim Şûrası Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mahmut Özer'in açılış konuşmasıyla başlamıştır. 20. Millî Eğitim Şûrası'nda "Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği, Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi ve Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi konuları ana gündem maddelerini oluşturmuştur. 3 gün süren Şûrada 128 madde üzerine tavsiye kararı alınmıştır. *Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği* ana gündem maddesine bağlı olarak, *okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması* ile ilgili olarak 11, özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin iyileştirilmesi konusunda 20, *temel eğitime erişimin ve eğitimde niteliğin artırılması* ile ilgili 27 ve *eğitim sisteminin kalitesinin izlenmesi* ile ilgili olarak 6 karar alınmıştır. *Mesleki eğitimin iyileştirilmesi* ana gündem maddesine bağlı olarak *mesleki eğitimin genel yapısının güçlendirilmesi* ile ilgili 20, *Mesleki Eğitimde İnsan Kaynağının Güçlendirilmesi ile ilgili* 9, *Mesleki Eğitimin İtibarının Artırılması* 3, *öğretmenlerin mesleki gelişimi ana gündem maddesine bağlı olarak Öğretmen Yetiştirmenin İyileştirilmesi ile ilgili* 4, *Öğretmenlerin Mesleki Gelişiminin Desteklenmesi ile ilgili* 15 ve *Öğretmenliğin Statüsünün Artırılması*

ilgili olarak ise başta öğretmenlik meslek kanunu çıkarılması, öğretmenlik mesleğini ve yöneticiliği daha cazip hâle getirecek şekilde maaş ve özlük haklarının yeniden düzenlenmesi, emekli ve görevde olan öğretmenler için 3600 ek gösterge verilmesi ve sözleşmeli öğretmenlik kaldırılması gibi konular olmak üzere 13 karar alınmıştır[<https://www.aksam.com.tr/egitim/20-Millî-egitim-surasinda-kabul-edildi-iste-128-maddelik-tavsiye-kararlari/haber-1224343>].

Sonuç

1921 yılında Maarif Kongresinin düzenlenmesiyle birlikte 1. 2. ve 3. Hayat-i ilmiyelerin devamı olarak düzenlenen Millî Eğitim Şûraları Maarif Kongresinin 100. Yılına denk gelen 2021 yılında 20. Kez toplanmıştır. Her Şûrada eğitimle ilgili günün ihtiyaçları ana gündem maddeleri olarak belirlenmiştir. Eğitim sistemlerinin sürekli olarak dinamik bir yapıda kalması için gelecek 10 yıl, 50 yıl hatta gelecek yüzyılın ihtiyaçları ve nasıl bir birey isteyeceği üzerine stratejiler geliştirilmelidir. Gelecek yılların eğitimin nasıl olacağı ve gelecek neslin beklentisinin ne olacağı üzerine plan, program ve eğitim politikalarının üretilmesi toplumların refahı açısından önemlidir. 18 yılda başlayan sanayileşme ve endüstrileşme bu

alanda gelişim gösteren ülkeleri 19 yüzyıl becerilerinin ne olacağı üzerine düşündürmüştü ve bu amaçla üretici birey yetiştirme konusunda özen-dirmiş ve çağdaş eğitim akımları vasıtasıyla eğitim kademelerini yenileme yoluna gitmişlerdir. 19. Yüzyılda 20. Yüzyıl için eğitimin nasıl olacağı düşünülmüştü ve bu ihtiyaca yönelik beceriler geliştirilmişlerdir. 20. Yüzyılda ise 21. Yüzyıl becerilerine yönelik eğitim vermeye bu doğrultuda eğitim programlarını yenilemişlerdir. Bu uygulamaların yansıması olarak Cumhuriyetin ilanından önce toplanan Maarif kongresi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında toplanan Heyeti ilmiyeler örnek olarak gösterilebilir. Heyet-i ilmiyelerde alınan kararların o dönem şartlarında bile çoğunlukla uygulama alanı bulmuşken, 1939 yılından 2014 yılına kadar toplanmış olan Şûralarda alınan kararların çoğunluğunun uygulanmaması sadece eğitim camiasını değil bütün toplumu etkilemiştir. Aralık

2021 tarihinde toplanan 20. Millî eğitim Şûrasında alınan kararların da uygulanıp uygulanmayacağı zaman gösterecektir.

Millî Eğitim Şûraları Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim ve Terbiye Daire Başkanlığı uhdesinde geniş katılımcı görüş ve önerileri doğrultusunda tavsiye kararları almışlardır. Millî Eğitim Şûraları, temelde “nasıl bir insan yetiştirmeliyiz” sorusuna cevap aramak amaçlı olarak güncel eğitim konuları üzerine çeşitli tavsiye kararların alındığı toplantılar olarak bilinmektedir. Günümüz dünyasında hızla gelişen bilim, teknoloji aynı zamanda dün ve bugünden ziyade yarını düşündürmek zorundadır. Bu yönüyle Şûralarda eğitimle ilgili çok çeşitli konular üzerine kararlar alınmış olmasına rağmen, bu kararlar gerek siyasi gerek ekonomik ve gerekse var olan bilginin güncelliğini yitirmesi sonucunda tavsiye niteliğinde kalarak uygulama alanı bulamamıştır.

Kaynaklar

- Akay, M. (2010). Millî eğitim Şûraları karar metinlerinin seçilmiş kavramlar açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Altındağ, İ. (2020). Osmanlı Devleti döneminde "Şûrayı Devlet. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (44),23-43. <https://dergipark.org.tr/pub/taad/issue/59540/873935>
- Aydın, M. Akif (2015). *Türk hukuk tarihi* (13 bas). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Deniz, M. (2001). Millî Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, A.(2007). İkinci Maarif Şûraların'da Alınan Kararlar ve Dönem Aydınlarının Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karagöz, S. (2005). Kayseri- Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926- 1932)' nin Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği: Resmî Gazete Tarihi: 08.07.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29054
- Muzaffer Deniz, (2001). Millî Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öymen, H. Raşit (1971). Millî Eğitim Şûrası'nın Yeni Yapısı. *Eğitim Hareketleri*, s. 192-193.
- Türcan, T. (2010). Şûra. TDV İslam Ansiklopedisi'nin 2010 yılında İstanbul'da basılan 39. cildinde, 230-235 numaralı sayfalarda yer almıştır.
- Üçler, C. (2006). 1998 -2005 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları .(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [https://www.tarihbilimi.gen.tr/maarif-kongresi/\(25 Eylül 2015\). Erş. Tar. 01.12.2021](https://www.tarihbilimi.gen.tr/maarif-kongresi/(25%20Eylül%202015).Erş.Tar.01.12.2021)
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164549_1_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164619_2_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164646_3_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164715_4_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08162906_7_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf).

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/21142534_16_sura.pdf

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf.

<https://www.aksam.com.tr/egitim/20-Millî-egitim-surasinda-kabul-edildi-iste-128-madde-lik-tavsiye-kararlari/haber-1224343>

Eğitimde Dijital Dönüşüm ve Millî Eğitim Şûraları Hakkında Bir Değerlendirme

Zeynep GÖRGÜLÜ*

Giriş

Dünyada son bir asırı aşkın süredir görülen değişim ve gelişmeye bakıldığında, bu hıza tarihin hiçbir döneminde rastlamadığı görülmektedir. Bu değişimin mimarı olan teknolojik gelişmeler, bilginin üretilmesini, yayılımını ve ulaşılabilirliğini görülmemiş bir düzeyde arttırmış, bu durum da toplumsal düşüncenin yeni gelişimlere ayak uydurabilmesi için evrilmesine neden olmuş ve halen olmaktadır. Aile, ekonomi ve eğitim gibi toplumun köklü kurumları da yeni çağa adapte olabilmek için dönüşüm sürecine girmiştir. Bu kurumlar arasında eğitim, toplumun gelecek üyelerinin yetiştirmesi ve devletlerin doğrudan müdahaleleri ile istedikleri özelliklere sahip insan gücü kaynağını üretebilmesine imkan sağlaması gibi bir çok bakımdan devletlerin öncelikli gündemi olagelmıştır. Bu bağlamda eğitimin toplumu dönüştürme gibi önemli bir işlevi bulunmaktadır. Tarım toplumundan günümüze olan süreçte eğitimin bu işlevi, gelişim ve değişimin hızına ve yeni ortaya çıkan ihtiyaçlara toplumsal yapının uyum sağlanması amacıyla kullanılmıştır.

Tarihsel olarak eğitim, tarım toplumlarında kullanılacak temel becerilerin öğreticiden öğrenene aktarılmasına, sanayi toplumlarında teknolojiyi kullanabilen insan gücü ihtiyacına, bilgi toplumunda bilginin sadece kullanılması değil aynı zamanda üretilmesine hizmet etmiştir (Harkins,

2008; Puncreobutr, 2016). Bugünün yenilikçi toplumunda ise eğitim, öğrencilerin dijital geleceğe hazırlanmaları için gerekli dijital öğrenme becerileri ile transfer edilebilir yeterliklerin kazanmaları ve sonuçta bilgi ve teknolojiyi, üreten, tassarlayan ve kullanan bireyler haline gelmelerini amaçlamaktadır (Oliveira ve de Souza, 2022). Bu yeni dönem Eğitim 4.0. olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda eğitim sistemlerinin bu ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi, toplumların çağın gerisinde kalmamaları açısından elzem görünmektedir. Buna göre eğitimin geçirdiği aşamalar aşağıda açıklanmıştır (Harkins, 2008; Puncreobutr, 2016: Özetmel, 2018):

Eğitim 1.0.: Tarım toplumunun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan, bilginin kaynağının öğretmen ve bilgi transferinin öğretmenden öğrenciye doğru olduğu öğretmen merkezli bir yaklaşım izlenmiştir.

Eğitim 2.0.: Sanayi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda, okulların, gereken iş gücünü üreten birer fabrika olarak görüldüğü, bilginin öğretmenden öğrencilere ve öğrencilerden de diğer öğrencilere aktarıldığı ve teknolojinin kullanılmak için öğretildiği bir yaklaşıma sahiptir.

Eğitim 3.0.: Bilgi toplumunun ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlayan, öğrencinin kendi

*) Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Konya / Türkiye
zeynep.gorgulu@selcuk.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-1122-5526

kendine öğrenebildiği ve bilginin üretilmesi için öğrencilerin eğitildiği, dijital ve sosyal medyanın öğrenmeye dahil olduğu, etkileşimli öğrenmenin önemsendiği, bilgi akışının öğretmen, öğrenci, diğer insanlar ve teknoloji arasında karşılıklı olduğu eğitim yaklaşımıdır.

Harkins (2008), yenilikçi toplumların eğitimini, bilginin seçerek ve uygulamaya dönük kullanıldığı, bireysel ve ekip çalışmaları ile yapılandırılmış, yaşamın her alanında öğrenmeye 7/24 dahil olmayı sağlayan, sadece sınıflarda değil küresel ağlar aracılığıyla tüm dünyaya bağlanarak sanal bir şekilde sürdürülebilmeyle olanak tanıyan bir sistem olması ile tanımlamaktadır.

Eğitim 4.0.: Yenilikçi toplumların ihtiyaçlarına duyarlı, teknolojiyi sadece öğrenmenin değil aynı zamanda teknolojiyi tasarlamayı amaçlayan, değişimlere kolay uyum sağlayan öğrencilerin yetiştirildiği, eğitimin her yerde, her zaman ve yaşam boyu ulaşılabilir olduğu, bireyleri geleceğe hazırlamak için gerekli becerileri sağlayan ve aslında bir eğitim sisteminden daha fazlası olan, yaşamın bir parçası olarak eğitim yaklaşımıdır.

Harkins (2008), yenilikçi toplumların eğitimini, bilginin seçerek ve uygulamaya dönük kullanıldığı, bireysel ve ekip çalışmaları ile yapılandırılmış, yaşamın her alanında öğrenmeye 7/24 dahil olmayı sağlayan, sadece sınıflarda değil küresel ağlar aracılığıyla tüm dünyaya bağlanarak sanal bir şekilde sürdürülebilmeyle olanak tanıyan bir sistem olması ile tanımlamaktadır. Bu eğitimin çıktıları olan bireyler, değişimlere hızlı bir şekilde uyum sağlayan, kendi öğrenmesini planlayabilen,

yenilikçi düşünen, trendleri takip eden ve bunlara cevap veren aktif girişimcilerdir. Ayrıca, iletişim becerileri, duygu düzenleme, problem çözme, dijital okuryazarlık eleştirel düşünme, dijital yeterlik gibi 21. yüzyıl becerilerine (OECD, 2020) de sahiptirler. Bu becerilerin gelişimi bireylerin bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) (*ICT; information and communication technologies*) ile ilişkilerini daha kompleks ve üst düzey hale getirmektedir. Diğer taraftan BİT ile iç içe olmak ve bu alandaki becerilere sahip olmak da öğrencilerin öğrenmelerini ve iyilik hallerini arttırıcı bir etkiye neden olmaktadır (OECD, 2020). Bu bağlamda, eğitim sisteminde BİT'lerin ulaşılabilirliğini, kullanımını ve öğrencilerin bu konudaki yeterliklerini arttırma bir amaç olarak öne çıkmaktadır.

BİT kullanımı ile ilgili 16-24 yaş arası istatistiklere bakıldığında, OECD ülkeleri arasında Türkiye son 12 ayda bilgisayar kullanma oranında 2017 yılı verilerine göre geride kaldığı söylenebilir. Bu oran Finlandiya, Kore, Estonya, Avustralya gibi ülkelerde %100'lere ulaşırken Türkiye'de %70'lerde rapor edilmektedir (OECD, 2021b). Son üç ay içinde internet kullanımında ise aynı yaş grubunda %95'e ulaşılmış durumdadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021). Birleşmiş Milletler Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinin BİT gelişmişlik indeksinde ise Türkiye 2017 yılında 176 ülke arasında 67. sırada yer almıştır (International Telecommunication Union, 2017). Özellikle teknolojik araçları kullanmada bu düşük oranların nedeni dijital bölünme ve dijital uçurum kavramlarıyla açıklanabilir. Dijital bölünme veya dijital uçurum, toplumdaki farklı sosyoekonomik düzeylerdeki veya farklı coğrafi bölgelerdeki bireyler arasında BİT'lere erişim, kullanma ve bu teknolojilere yönelik becerilerin oranlarında farklılıkları ifade etmektedir (Erten, 2019). Buna göre toplumun bir kısmı dünyadaki dijitalleşme akımına katılarak yeni sosyal ve ekonomik dinamiklerin oluşturulmasını sağlarken diğer bir kısım değişmeden görece eski paradig-

malarla yaşamlarını sürdürmektedir. Böyle bir tablonun, sadece teknoloji kullanımıyla kalmayarak bireylerin yaşamlarına etki eden yeni sosyal ve ekonomik değerlerle düşünme, hissetme ve davranışta bulunma yönünde de toplum içinde büyük farklılıklara neden olması beklenmektedir (Erten, 2019). Toplumdaki eşitsizlikleri gidermede eğitim sistemleri önemli bir görev üstlendiği için bu uçurum veya bölünmeyi azaltmak ve önlemek için eğitim sisteminin dijital dönüşümden geçmesi önem arz etmektedir.

Dijital dönüşüm, yapay zeka, nesnelerin interneti, bulut bilişim, dijital platformlar gibi birçok dijital teknolojiyi topluma, sanayiye, ekonomiye ve eğitime adapte etme olarak tanımlanabilmektedir (European Parliament, 2021). Bu adapte etme süreci yalnızca teknolojik araçların temini değil, gerekli olan becerilerin edinimini de içermektedir: Avrupa Birliği, Dünya Bankası, OECD gibi birçok etkili uluslararası organizasyon dijital dönüşüm konusunu gündemlerinde tutmaktadır (European Parliament, 2021; OECD, 2021a; The

World Bank, t.y.). Ayrıca gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olanlara, birçok ülkede eğitim kurumları da dahil olmak üzere dijital dönüşüm tartışılmaktadır (ör., Bulgaristan: Benedek ve Molnár, 2015; İtalya: Demartini vd. 2020; Malezya: Hussin, 2018). 2018 yılında tüm dünyayı evlerine kapatan Covid-19 pandemisi ise ülkelere özellikle de eğitim alanında dijital dönüşümü sağlamaları için fazla zamanları olmadığını hatırlatmıştır.

Pandemi sürecinde Amerika ve Türkiye gibi bazı ülkelerde yüzyüze eğitim sonlandırılıp çevrimiçi ortamlara geçiş yapılırken Avrupa ülkelerin çoğunlukla okulların olabildiğince açık kalması yönünde bir politika izlenmiştir. Okulların kapanması ve eğitimin dijital ortama aktarılmasıyla tüm dünyada teknolojiye ulaşmakta yaşanan sorunlar gelişmekte olan ülkeler kadar gelişmiş ülkelerde de dijital uçurumu gündeme getirtmiş ve eğitim alanında da sorunlara neden olmuştur (Correia, 2020; Coleman, 2021; Sezgin ve Fırat, 2020). Teknolojiye ulaşmakla birlikte, bu teknolojiyi kullanma bağlamında da dijital becerilerin

bu dönemde önemini arttırdığı söylenebilir. Dijital araçların tekniksel olarak özelliklerine hakim olma; bu araçlarla bilgiyi edinme, düzenleme ve kullanma; bilgiyi ve fikirleri transfer etme; bu araçlar ve sosyal ağlar ile diğer insanlarla işbirliği kurabilme; özgün içerik oluşturma, eleştirel düşünme, esneklik, problem çözme vb. gibi yeterlikler dijital beceriler veya dijital okuryazarlık kapsamında yer almaktadır (van Laar vd., 2017). Yaşanan pandemi, gelecekte de benzer bir krizle karşılaşılabilmesine yönelik bir farkındalığı beraberinde getirerek ülkeleri yaşadıklarından ders alma ve teknolojiye ulaşma, dijital becerileri geliştirme gibi dijitalleşmeye yönelik hareketleri önceki zamanlardan çok daha fazla gündemlerine alma yönünde teşvik etmiş ve etmeye devam etmektedir.

Öğrenciler, öğretmenler ve veliler yani eğitimin paydaşları için içerikler hazırlanmıştır. Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin dijital ortamda planlanması, kaydedilmesi ve değerlendirilmesine olanak tanıyan e-rehberlik modülü geliştirilmiştir. Son dönemde ise yine rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden sınıf rehberliği etkinliklerinin uzaktan yapılabilmesini sağlaması beklenen Dijital Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Platformu (DİSREP) kurulmuştur.

Pandemi, dijitalleşme yönünde atılacak adımları hızlandırmış olmakla birlikte Türkiye özelinde bu çalışmaların yeni başladığı söylenemez. Buna göre, Türkiye’de eğitimin dijitalleşmesi, kaynak yönetimi için Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi (MEBBİS) ve öğretmen-veli-öğrenci etkileşimi için e-okul bilgi sistemleriyle başlamış, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sistemi ile dijital içerik üretilmeye geçilmiş ve FATİH projesi ile okullara

dijital altyapı desteği verilmeye çalışılmıştır (Kocaman-Karoğlu vd., 2020). Pandemi döneminde ise EBA sistemi canlı dersler ve televizyon yayınları ile desteklenmiş ve geliştirilmiştir. Ayrıca bu içerikler sadece öğrencilere değil ailelere de sağlanarak farkındalığa yönelik çeşitli eğitimlerin verilmesinde kullanılmıştır. Bu kapsamda öğrenciler, öğretmenler ve veliler yani eğitimin paydaşları için içerikler hazırlanmıştır. Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin dijital ortamda planlanması, kaydedilmesi ve değerlendirilmesine olanak tanıyan e-rehberlik modülü geliştirilmiştir. Son dönemde ise yine rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden sınıf rehberliği etkinliklerinin uzaktan yapılabilmesini sağlaması beklenen Dijital Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Platformu (DİSREP) kurulmuştur.

Türkiye’deki eğitim sistemindeki dijitalleşmeye yönelik bu gelişimler umut verici olmakla birlikte, temelde teknolojinin yaygınlaştırılmasını ve kullanılmasını içermesi bakımından bilgi toplumu yani Eğitim 3.0.’ra yönelik gibi görünmektedir. Halbuki, yenilikçi toplumların Eğitim 4.0.’i teknoloji ve bilginin yeniden üretilmesini ve tasarlanmasını ifade etmekte ve sadece teknolojinin kullanımını değil eğitime bakışın ciddi anlamda değişimini talep etmektedir (OECD, t.y.). Bu anlam değişimi, her yerde her zaman eğitim anlayışı, sınıfların yeniden organize edilmesi, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin yeniden tanımlanmasını içermektedir. 2023 MEB vizyonunun yaşam boyu öğrenmeye, veriye dayalı olarak öğrenimin yönetilmesine, dijital becerilerin geliştirilmesine ve işbirliğine dayalı okul modeline vurgusu, bu bağlamda önemli bir atılım niteliği taşımaktadır (MEB, t.y.). Bununla birlikte, vizyon belgesindeki atılımların henüz çok azının hayata geçirildiğini, geçirilmeye çalışıldığını görmekteyiz.

Sonuç olarak, mevcut durumun ışığında Türkiye’nin eğitimde dijital dönüşüm politikalarını tartışması ve hayata geçirmesinin gerekliliği göz

önündedir. Bu bağlamda eğitim politikalarının tartışılacağı önemli bir organizasyon olan Millî Eğitim (MEB) Şûraları, bu tartışmanın yürütüleceği en uygun ortamların başında gelmektedir. Bununla birlikte, dijitalleşmenin şu ana kadarki MEB Şûralarda ne kadar öncelik verildiği ve ele alındığı ise incelenme konusudur.

Millî Eğitim Şûra Toplantıları ve dijital dönüşüm

MEB Şûraları, 1920'li yıllardan başlayan ve eğitim üzerine uygulama ve bilim alanlarında çalışmalar yapan uzmanların ve bakanlık yetkililerinin biraraya geldiği ve gündemde yer alan konuların tartışılıp gelecekteki eğitim politikaları için önerilerin sunulduğu önemli toplantılar olarak süregelmektedir. Öğretmen yetiştirilmesi, öğretim programlarının düzenlenmesi gibi farklı gündemlerle toplanmakta ancak gündemin içeriğini alandaki uzmanlar doldurmaktadır. Bugüne kadar dijitalleşme ile ilgili bir gündemle toplanmamakla birlikte, dijital teknolojileri eğitime adapte etmeye yönelik bazı çabaları gösteren kararlar da alınmış-

tır. Geçmişten günümüze dijital dönüşüm ile ilgili alınan Şûra kararlarına bakıldığında 2006 yılında toplanan 17. Şûra önerilerinde okulların kendi internet sitelerini kurmalarına yer verilmesi ile sınırlı da olsa bir başlangıç yapıldığı söylenebilir. Bir sonraki 2010 yılındaki Şûrada, öğretmenlerin bilgi ve eğitim teknolojilerine yeterliklerine atıfta bulunduğu görülmektedir. 19. MEB Şûrasında ise teknolojilerle ilgili bilgi ve becerilere ilişkin bu öneriler devam etmiş, öğretmenlerin yetiştirilmesinde hem uzaktan hem de yüzyüze eğitim olanaklarına işaret edilmiştir. 2014 yılındaki bu Şûrada ilk defa dijital platformlar dile getirilmiştir (MEB, 2021). Bu yıl 20.'si yapılan toplantıya kadar olan Şûra önerileri değerlendirildiğinde dijital dönüşümün çok sınırlı ele alındığı, genellikle öğretmenlerin yeterliklerine yer verildiği, öğrencilerin dijital veya teknolojiye yönelik becerilerine ise neredeyse hiç değinilmediği görülmektedir.

2021 yılı 20. MEB Şûrası kararları "Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği", "Mesleki Eğitimi Güçlendirme" ve "Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi" başlıkları altında alınmıştır. Alınan kararlar di-

jital dönüşüm kapsamında incelendiğinde, genel olarak eğitim hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması, uzaktan öğretim araçlarının çeşitlendirilmesi, öğretmenlerin teknolojiye ilişkin yeterliklerinin geliştirilmesi konularında dijitalleşmeye değinildiği görülmektedir. Eğitim hizmetlerine erişim konusunda, dezavantajlı gruplar için uzaktan eğitim modellerinin geliştirilmesi, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin uzaktan sunulabilirliğine ilişkin çalışmaların yapılması, okulların altyapılarının iyileştirilmesi, öğrencilere teknoloji alışverişlerinde indirimlerin yapılması gibi öneriler yer almaktadır. Ayrıca aile eğitimlerinin dijital ortamlarda sağlanması, okul kütüphanelerinde dijital kaynakların da yer alması, dijital içeriklerin artırılması gibi uzaktan eğitim-öğretim araçlarının çeşitlenmesine ilişkin öneriler görülmektedir. Önceki Şûralarda da olduğu gibi, öğretmenlerin dijital teknolojilere ilişkin yeterliklerinin geliştirilmesi ve bu teknolojileri kullanmalarının teşvik edilmesi önerileri de sunulmuştur. Buna göre, öğretmenlik eğitimi müfredatlarının bu yeterliklere ilişkin düzenlenmesi, mesleki eğitimlerin sağlanması, örnek uygulamalar sunularak yaygınlaştırılması bu öneriler arasındadır.

Dijital becerilerin verilmesi fırsat eşitliği için de önem arz etmektedir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerden gelen çocuklar, okullarda olmasa dahi, ailenin içinde teknolojiyle tanışmakta ve buna ilişkin becerilerini geliştirmektedir. Bu aileler ayrıca çocuklarının dijital alandaki etkinliklerine destek verip teşvik etmektedir. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerdeki çocuklar ise dijital alandaki açıklarını ancak okul ortamında kapatma fırsatı bulabilir.

Kararlara bakıldığında, öğrencilerin dijital alandaki yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik bir vurgunun yer almadığı görülmektedir. Halbuki günümüzde 21. yüzyıl becerileri kapsamında dijital becerilerin kazanımına ve geliştirilmesine yönelik talepler özellikle de çalışma hayatında olmak üzere artmaktadır (OECD, 2019). Örneğin sanayideki dijitalleşme mesleki eğitimde de bu yöndeki ihtiyaca karşılık olarak dijital becerileri getirmektedir. Ayrıca, dijital becerilerin verilmesi fırsat eşitliği için de önem arz etmektedir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerden gelen çocuklar, okullarda olmasa dahi, ailenin içinde teknolojiyle tanışmakta ve buna ilişkin becerilerini geliştirmektedir. Bu aileler ayrıca çocuklarının dijital alandaki etkinliklerine destek verip teşvik etmektedir. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerdeki çocuklar ise dijital alandaki açıklarını ancak okul ortamında kapatma fırsatı bulabilir. Bu durum öğrenciler arasındaki dijital uçurumu arttırmaya hizmet etmektedir. Bu nedenlerle günümüz dünyasında bu becerilerin hem formal hem de informal eğitimin her alanında ve kademesiyle bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, müfredatın da dijital dönüşümün hızına uyum sağlayacak şekilde tasarlanması ve uygulanması ve bunun Türkiye koşulları göz önüne alınarak nasıl yapılabileceğinin gündeme alınması önemli görünmektedir.

Pandeminin etkisiyle derslerin uzaktan ve çevrimiçi yöntemlerle de verilebileceğinin görülmesi, gelecekte farklı dezavantaj gruplarından öğrencilerin eğitim ve öğretime erişebilmelerinde bu teknolojilerin kullanımının devam ettirileceğine yönelik önerilere yansımıştır. Bununla birlikte, pandemi öncesinde de dijital dönüşüm ve Eğitim 4.0. kapsamında eğitimin farklı ortam ve koşullarda yapılmasının yaygınlaştırılması alan yazında tartışılmaktaydı (ör. Benedek ve Molnár, 2015; Harkins, 2008; Öztemel, 2018; Puncreobutr, 2016). Bu nedenle, sadece eğitimin hangi ortamlarda verilebileceği değil aynı zamanda eğitime

bakışın nasıl bir dönüşüme uğraması gerektiği de tartışılması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır. Bilginin ulaşılabilirliğinin artmasıyla eğitime ve eğitimin okul, öğretmen, öğrenci gibi birleşenlerine yönelik düşünceler de değişmeye başlamıştır. Bu bağlamda, öğretmenin bir öğreticiden öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve zenginleştirici bir danışmana, öğrencinin ise kendi öğrenme sürecinde kontrol sahibi olan merkezi bir konuma yerleştirilmesini içeren sosyal yapılandırıcılığa yönelik bir paradigma değişimi gözlemlenmektedir (Vääätäjä ve Ruokamo, 2021). Dijital pedagoji, böyle bir paradigma değişiminden doğmuş ve dijital dünyada öğretmen öğrenci okul ilişkilerine yönelik yeni çerçeveler sağlamaktadır.

Türkiye’de uygulanma durumunun veya uygulanabilirliğinin tartışılabileceği bir diğer konu ise eğitim-öğretim içeriklerinin sunumuna yöne-

lik dijital dönüşümdür. Alanyazına bakıldığında, günümüzde, ters yüz edilmiş sınıflar, sanal gerçeklik teknolojilerinin öğretimde kullanılması, kazanımların oyunlaştırma yöntemi ile verilmesi, kişiselleştirilmiş eğitim/öğretim anlayışı, sanal mentörler, proje bazlı öğrenme yöntemleri gibi yenilikçi yaklaşımlar ifade edilmektedir (Benedek ve Molnár, 2015; Kara, 2015; Oliveira ve De Souza, 2021; Öztemel, 2018). Örneğin, ters yüz edilmiş sınıfların kullanılması, öğrencilerin bilgiyi okul dışında edinip sınıfta bu bilginin tartışılması, değerlendirilmesi, sentezlenmesi, uygulamaya geçirilmesi gibi etkinliklerle bilginin etkin bir şekilde öğretilmesi yönünde bir yaklaşım sunmaktadır (Kara, 2015). Bu bakımdan, dijital eğitim araçlarının çeşitlendirilmesine ilişkin bu ve benzeri yaklaşımların Türkiye’de kullanılabilirliğine ilişkin bir tartışmanın gelecek Şûralarda ele alınması faydalı olabilir.

Sonuç

Dijital dönüşüm, günümüzde her ülke için bir gereklilik ve her alanda gerçekleştirilmesi gereken bir ihtiyaç halini almıştır. Eğitim alanında bu dönüşüm sadece dijital alt yapıyı ve dijitale erişimi sağlama ile sınırlı kalmamakta, Eğitim 4.0.'ın sunduğu paradigma değişimine paralel olarak eğitim birleşenlerinin gerekli becerileri edinmeleri, eğitime bakışın ve rollerin farklılaşması, öğrenim ortamlarının değişmesi gibi birçok unsuru içine almaktadır. İstatistik ve görüşlere bakıldığında Türkiye'nin bu konuda henüz yolun başında olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eğitimin tartışıldığı önemli ve saygın toplantılar olan MEB Şûraları Türk Eğitim Sistemine yol gösterme amacı taşımaktadır. Bununla birlikte, en son yapılan Şûrada alınan kararlara bakıldığında çoğunlukla hizmetlere erişimin arttırılması için teknolojilerin kullanımına yönelik görüşler olduğu görülmektedir. Öğretmen yeterlikleri vur-

gulanmakla birlikte öğrencilerin sahip olmaları beklenen becerilere ve bu becerileri kazanmalarına yardımcı olacak yollara ilişkin önerilere ise rastlanmamıştır. Bu nedenlerle, alınan kararların Eğitim 4.0'dan ziyade bilgi toplumlarının Eğitim 3.0.'ına yönelik olduğu söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye'nin mevcut durumu yani halen dijital kaynaklara ulaşmakta zorlanan öğrenci ve okulların varlığı düşünüldüğünde, henüz dijital altyapısı tam olarak oturmamış bir sistemde Eğitim 4.0.'ın uygulanmasının güçlükleri de bu resimde göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecek Şûralarda dijitalleşme ve yenilikçi toplumların ihtiyaçlarını karşılama konusunda eğitim sisteminin önündeki engellerin aşılması yönünde gerçekçi bir vizyon oluşturacak kararlara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yol uzun görünse de azim ve kararlılıkla aşılamayacak engel bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Benedek, A. ve Molnár, G. (2015). Changing teaching and learning environment by the digital transformation. In *8th International Conference of Education, Research and Innovation* (pp. 5723-5728).
- Coleman, V. (2021). *Digital divide in UK education during COVID-19 pandemic: Literature review*. Cambridge Assessment Research Report. <https://www.cambridgeassessment.org.uk/Images/628843-digital-divide-in-uk-education-during-covid-19-pandemic-literature-review.pdf>
- Correia, A. P. (2020). Healing the Digital Divide During the COVID-19 Pandemic. *Quarterly Review of Distance Education*, 21(1).
- Demartini, C. G., Benussi, L., Gatteschi, V. ve Renga, F. (2020). Education and Digital Transformation: The "Riconnessioni" Project. *IEEE Access*, 8, 186233-186256. <https://doi.org/10.1109/access.2020.3018189>
- Erten, P. (2019). Dijital bölünme. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5 (1) , 15-23. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uebt/issue/46696/552400>
- European Parliament (2021, Aralık). *Digital transformation: importance, benefits and EU policy*. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20210414S-T002010/digital-transformation-importance-benefits-and-eu-policy>
- Harkins, A. M. (2008). Leapfrog principles and practices: Core components of education 3.0 and 4.0. *Futures Research Quarterly*, 24(1), 19-31.
- Hussin, A. A. (2018). Education 4.0 Made Simple: Ideas For Teaching. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 6(3), 92. <https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.6n.3p.92>
- International Telecommunication Union. (2017). *ICT Development index 2017*. Retrieved from <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>
- Kara, C. O. (2015). Ters Yüz Sınıf. *Bulletin of Thoracic Surgery/Toraks Cerrahisi Bülteni*, 9(3).
- Kocaman Karoğlu, A., Bal, K. ve Çimşir, E. (2020). Toplum 5.0 Sürecinde Türkiye'de Eğitimde Dijital Dönüşüm. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3 (3) , 147-158 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uad/issue/57871/815428>
- Millî Eğitim Bakanlığı (2021, Aralık). Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- Millî Eğitim Bakanlığı (t.y.). 2023 Eğitim Vizyonu. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/>
- OECD (2019). *OECD Future of Education and Skills 2030*. Retrieved from https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD_Learning_Compact_2030_Concept_Note_Series.pdf
- OECD (2020). *ICT resources in school education: What do we know from OECD work?* Retrieved from [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=E-DU/EDPC/SR/RD\(2020\)2&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=E-DU/EDPC/SR/RD(2020)2&docLanguage=En)

- OECD (2021a). *Building the future of education*. Retrieved from <https://www.oecd.org/education/future-of-education-brochure.pdf>
- OECD (2021b). *ICT Access and Usage by Households and Individuals*. Retrieved from <https://stats.oecd.org/>
- OECD (t.y.). OECD Future of Education and Skills 2030. Retrieved from https://www.oecd.org/education/2030-project/about/E2030%20Introduction_FINAL.pdf
- Oliveira, K. K. D. S. ve de Souza, R. A. C.. (2022). Digital Transformation towards Education 4.0. *Informatics in Education*. <https://doi.org/10.15388/infedu.2022.13>
- Öztemel, E.. (2018). Eğitimde Yeni Yönelimlerin Değerlendirilmesi ve Eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30. <https://doi.org/10.32329/uad.382041>
- Puncreobutr, V. (2016). Education 4.0: New challenge of learning. *St. Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(2).
- Sezgin, S. ve Fırat, M. (2020). Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitime geçiş ve dijital uçurum tehlikesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 37-54.
- The World Bank (t.y.). *Digital Technologies in Education*. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech#1>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Son üç ay içinde bireylerin yaş grubuna ve cinsiyetine göre bilgisayar ve internet kullanım oranları*. <https://data.tuik.gov.tr/>
- Väätäjä, J. O. ve Ruokamo, H.. (2021). Conceptualizing dimensions and a model for digital pedagogy. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 15, 183449092199539. <https://doi.org/10.1177/1834490921995395>
- Van Laar, E., Van Deursen, A. J., Van Dijk, J. A., & De Haan, J. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in human behavior*, 72, 577-588. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.010>

Rehberlik ve Psikolojik Danışmalığın Tarihçesi: Millî Eğitim Şûra Kararları ve Dünyada Yaşanan Son Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi

Nihan ARSLAN*
Serhat ARSLAN*

Giriş

Dünyada Rehberlik ve Psikolojik Danışmalığın Gelişimi

Psikolojik danışmanlar; ruh sağlığı merkezleri, aile sağlık merkezleri, askeri hizmetler, hastaneler, okullar ve üniversiteler de dahil olmak üzere geniş bir çalışma alanına sahip mesleğin üyeleridir. Gelişen bu mesleki danışmanlık alanında Rehberlik ve Psikolojik Danışmalığın kökleri 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında Sanayi Devrimi'nin mesleki rehberlik hareketine dayanan bir uzmanlık alanıdır (Coleman ve Yeh, 2008; Gysbers, 2010; Lambie ve Williamson, 2004).

Bugün bildiğimiz şekliyle Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1900'lerin başında mesleki rehberlik alanında çalışmalar baz alınarak başladı. Bu kapsam içerisinde; okullarda yönetici ve öğretmenlerin istihdam edildiği bir konum olarak kurulmuştur. 1920'lerde okul danışmanlığı, zihinsel süreçler, test geliştirme psikometriği ve çocuk gelişim hareketleriyle şekillenerek değişmeye başladı. Sonuç olarak, okul süreci içerisinde daha birey odaklı bir yaklaşım ortaya çıktı. Ayrıca bu durum, kişisel uyum için danışmanlığa vurgu yaparak ekonomik sorunlardan psikolojik sorunlara doğru bir kaymaya işaret etti (Coleman ve Yeh, 2008; Gysbers, 2010; Lambie ve Williamson, 2004).

1930'larda eğitim süreci içerisinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlıktan sorumlu çeşitli personel, yaptıkları görevler, seçim ve eğitimleri hakkında tartışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Öğrenci kişilik hizmetleri adı verilen yeni bir organizasyon yapısının oluşturulmasıyla önemli bir dönüm noktası meydana geldi. Bu yapı içerisinde rehberlik hizmetleri kavramı ortaya çıkmıştır. Okul danışmanlığı alanı, bir görev listesinin bulunduğu bir konumdan, tamamı öğrenci kişilik hizmetlerinin genel yapısı altında rehberlik hizmetleri tarafından düzenlenen bir görev listesinin bulunduğu bir konuma geçmiştir. 1940'lar ve 1950'ler, okullarda danışmanlığın genişlemesine ve yaygınlaşmasına tanık oldu (Coleman ve Yeh, 2008; Gysbers, 2010; Lambie ve Williamson, 2004). 1960'larda ve 1970'lerde tartışılan önemli bir konu, okul danışmanlığının doğasıyla ilgiliydi.

Danışmanlığı bir müdahale tekniği olarak kullanmak doğası gereği daha psikolojik kaynaklı mıydı?

Danışmanlık ve aynı zamanda bilgi, değerlendirme, yerleştirme ve izleme faaliyetleri de dahil olmak üzere daha geniş bir müdahale dizisi içeren doğası gereği daha eğitici miydi?

*]Doç.Dr, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya/Türkiye
nihan.arslan@erbakan.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-2451-0852

*]Doç.Dr, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya/Türkiye
serhat.arslan@erbakan.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-4422-8421

İlköğretim düzeyinde okul danışmanlığı daha önce tartışılmış olsa da, 1960'lara kadar gerçek olmadı. 1960'lar ve 1970'ler ve ardından 1980'ler, 1990'lar ve 21. yüzyılda okullarda okul danışmanlığını organize etmenin ve yönetmenin önemli bir yolu haline geldi. Bu süre zarfında birçok model geliştirildi. Okul bölgelerindeki personelin kapsamlı okul psikolojik danışma programlarını planlamasına, tasarlamasına ve uygulamasına yardımcı olacak eğitim programları da başlatılmıştır. Bazı yazarlar psikolojik danışmanların; insanların gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadıklarını savundular, diğerleri ise psikolojik danışmanların insanların değişim sürecindeki rolü üzerinde durdular. Rol ve işlev sorununa bağlı olarak terminolojik sorunsal ortaya çıkmıştır (Coleman ve Yeh, 2008; Gysbers, 2010; Lambie ve Williamson, 2004). Rehberlik, rehberlik ve psikolojik danışmanlık mı yoksa okul danışmanlığı mı?

Türkiye'de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığın Gelişimi

Ülkemizde rehberlik, uygulamalar bakımından yeni olmakla birlikte, fikir ve kavram olarak oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Özellikle II.

Meşrutiyet Döneminde dönemin eğitimcilerinden Psikolojik Danışma ve Rehberlik" fikrinin temellerinin ülkemizde II. Meşrutiyet döneminde atıldığı eğitim dergilerinde ele alınan konulara bakıldığında anlaşılmıştır. Ali Nusret'in "zayıf hafızalıların özellikleri ve hafızalarının güçlendirilmesi ve dikkatlerinin artırılması için ne gibi yöntemlerin olduğundan bahsetmesi", İbrahim Alaaddin Bey'in "dikkatin tarifi, mahiyeti, sebebi ve çeşitleri ile ceza, dayak ve korku üzerinde durması" İbrahim Alaaddin Bey'in ayrıca "ilk gençlik psikolojisi" ergenlik dönemi özellikleri ve bu dönemin psikoloji üzerindeki etkisi üzerinde durması, Dr. Kadri Raşit'in, "Mekteplerde fikri Kabiliyetlerin artırılması, Mustafa Şekip'in (Tunç) tarafından yazılan "mizaç ve huy" İhsan Bey'in "Çocukların kendi kendilerine çalışması,- kendi kedilerini yönetmesi (self Government- sorumluluk bilinci) konusundaki yazılar incelendiğinde RPD uygulamalarının fikri temellerinin bu dönemde atıldığı, 1950'lili yıllardan sonra ise uygulamaya konulduğu görülmektedir (Karagöz ve Duman, 2015; s.586). Türkiye'de, Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan eğitimde yenileşme hareketleri eğitimde öğrenci, öğretmen, şekil-yapı, sistem-teşkilat, öğretimde yöntem ve teknikler

konularında olduğu gibi eğitimde bireysel özelliklerinde incelenmesini zorunlu hale getirmiştir. Problem alanlarına göre rehberlik uygulamaları olan eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik konusunda, ABD merkezli test uygulamaları bireyleri tanıma ve bu doğrultuda iş ve meslek sahibi yapmada öncü olmuştur. Mesleki rehberliğe yönelik olarak Frank Parsons'ın 1900'lü yılların başlarında geliştirmiş olduğu uygulamalar, 1914 yılında ülkemizde de dikkatle incelenmiştir. Bu tarihlerde İbrahim Alaeddin gibi dönemin eğitimcileri Zekâ ve psikolojik testler konusunda "zekâ, hafıza, dikkat, ruhiyat, kabiliyet" gibi konularda hem kendi görüş ve tecrübelerini aktarmışlar hem de bu alanla ilgili batılı kaynakların tercümesini yapmışlardır. Aslında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık uygulamalarının ülkemize 1914 yılında yapılan bu tercümelere girmiştir. Psikolojik testlerden yararlanılmanın temel amacı bireyleri tanıma ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme, ruh sağlığı yerinde olmayan ve özel eğitime gereksinim duyan bireylere ilgileri doğrultusunda eğitim verme, meslek edindirme, askerlik mesleğinde ilgiler ve yetenekler doğrultusunda en üst verimi alma olarak gösterilmiştir (Karağöz, 2016; s. 272).

Bugünkü anlamda rehberlik kavramının daha önceden Psikolojik Danışma Kavramının ise, Türk eğitimine 1950'lerin ilk yıllarında girmeye başladığı görülmüştür. 1947'de Marshall yardımı çerçevesinde başlayan Türkiye-A.B.D. eğitim ve dostluk ilişkileri ülkemizdeki eğitim çalışmalarını hızlandırmıştır. Ülkemizde rehberliğe yönelik ilginin bulunduğu bir başka düşünceyi 1948 tarihli Ortaokul Programında görmek mümkündür. 1948 tarihli Ortaokul Programındaki "okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götüreceği kılavuzluğu yapmalıdır" cümlesinin, öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği belirtilmektedir (Tan, 1992). 1950'li yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemini incelemek üzere ülkemize davet edilen Amerikalı birçok eğitim uzmanı, reh-

berlik konusunda çeşitli konferans ve seminerler vermiş; bunun sonucu olarak da bazı illerde rehberlik uygulaması denemelerine girilmiştir. 1950 yılında bazı Türk eğitimcileri rehberlik konusunda eğitim görmek ve uzmanlaşmak üzere Amerika'ya (Feriha Baymur ve Hasan Tan) gönderilmişlerdir. 1953 yılında eğitimde kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek üzere Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı "Test ve Araştırma Bürosu" kurulmuştur. 1953 yılında Ankara Kız Lisesi, İstanbul Atatürk Kız Lisesi ve Ankara Deneme Lisesi'nde rehberlik uygulamalarına başlanmıştır. 1954 yılında Hasan Tan tarafından "Okullarda Rehberlik" adlı ülkemizin ilk kitabını ve çeşitli makalelerini yayınlamıştır. 1953-1954 öğretim yılından itibaren Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümlerinde "Rehberlik" ve "Rehberlik Teknikleri" dersleri okutulmaya başlanmıştır. 1955 yılında Ankara'da Demirlibağçe İlkokulu'nda "Psikolojik Servis Merkezi" adı ile ilk "Rehberlik ve Araştırma Merkezi" açılmıştır. Söz konusu merkezlerin sayısı yıllar itibarıyla artarak bugün bütün iller ve ilçelere ulaşmıştır. 1953-1988 yılları arasında çeşitli zamanlarda toplanan Millî Eğitim Şûralarında rehberlik konusu, farklı anlam ve içeriklerle de olsa ayrıntılı bir biçimde yer almıştır. Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin ilk olarak ortaya çıkmasında, iş dünyasını öğrencilere tanıtmaya yani mesleki bilgi verme ve öğrencilerin ileride iş bulmalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır. Daha sonraları rehberlik hizmetleri kişisel, eğitsel ve sosyal rehberlik konularını da bünyesinde toplayarak geniş kapsamlı haliyle günümüze kadar gelmiştir (Bakırcıoğlu, 1985).

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin ilk olarak ortaya çıkmasında, iş dünyasını öğrencilere tanıtmaya yani mesleki bilgi verme ve öğrencilerin ileride iş bulmalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

II. Dünya savaşından sonra özellikle 1950'li yıllardan itibaren, ABD ile kurulan karşılıklı ilişkiler sonucunda ABD'li eğitimciler Türk Eğitim Sistemini incelemiş, yine aynı yıllarda karşılıklı anlaşmalar gereği Türk öğrenciler ABD'ye gönderilmişlerdir. Hem ABD'li uzmanların etkisi, hem de bu ülkede eğitim görüp yurda dönen eğitimcilerin etkisiyle "rehberlik" kavramı ilk kez kullanılmaya başlanmıştır (Kepçeoğlu, 2001). Daha sonra "Rehberlik" kavramı, Kalkınma Planlarında, Millî Eğitim Şûralarında yer almış; üniversitelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı açılmış, mesleki anlamda çeşitli gelişmeler kaydedilmiştir (Poyraz, 2006). Rehberliğin bir meslek olarak ülkemizdeki gelişimini Doğan (2000), beş dönemde ele almıştır. Bunlar; 1950-1956 yılları arasında ilk adımlar, 1957-1969 yılları arasında şekillenme süreci, 1970-1981 yılları arasında rehberlik servislerinin okullarda kurulması, 1982-1995 yılları arasında psikolojik danışma mezuniyet programlarının sağlanması, 1996'dan günümüze kadar ise okullara rehberlik ve psikolojik danışmanların atanmasıdır (Gürbüz, 2021).

Kalkınmanın temeli olan eğitim, insan kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanmayı gerekli ve önemli hale getirmiştir. Bu doğrultuda gerek kalkınma planlarında gerekse Millî eğitim Şûralarında rehberlik ve Psikolojik danışmanlık 1960'lı yıllardan sonra Şûralarda yerini almıştır.

Kalkınmanın temeli olan eğitim, insan kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanmayı gerekli ve önemli hale getirmiştir. Bu doğrultuda gerek kalkınma planlarında gerekse Millî eğitim Şûralarında rehberlik ve Psikolojik danışmanlık 1960'lı yıllardan sonra Şûralarda yerini almıştır.

Millî Eğitim Şûralarında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

7. Millî Eğitim Şûrası (1961)'nda, "grup rehberliği" kavramının okullara girmesi benimsenmiştir.

8. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

8. Millî Eğitim Şûrası açılış konuşmasında Rehberlik ve psikolojik danışma açısından önemli olan mesleki rehberlik konusu dönemin Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Orhan Oğuz tarafından "... Öğrencilere bilgi yüklemek, bir nevi ansiklopedimiz ile onları ezbere sevk etme yerine; onlara öğrenme, inceleme yollarını gösteren, bilimsel düşünme ve araştırma yeteneğini kazandıran bir esası getirmek istiyoruz. Bu suretle herkes, kabiliyetine göre yükseköğretim dalına, iş hayatına veya hem yükseköğretime hem de hayata hazırlanma durumunda olacaktır..." sözleriyle dile getirilmiştir. Bu Şûrada Ortaöğretim kurumlarında rehberlik teşkilatlarının kurulması, geliştirilmesi ve bu konu için gerekli personelin işbaşında yetiştirilmesi ile ilgili çalışmalar üzerine kararlar alınmış ayrıca yönlendirme sınıflarının açılması da kararlaştırılmıştır (TTK,1970).

9. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

Rehberlik ve eğitsel kol çalışmaları çizelgedeki haftalık ders saati toplamına göre çarşamba günü öğleden sonra yapılır. Rehberlik çalışmaları için sınıf öğretmenlerine iki saat, eğitsel kol çalışmaları için sınıf öğretmenlerine iki saat, eğitsel kol çalışması ile görevli öğretmenlere bir saat ek ders ödenir.

Rehberlik ve araştırma hizmetleri geliştirilecektir. Okullarımızda genel ve mesleki rehberlik hizmetlerinin örgütlenmesi ile ilgili esaslar ve rehberlik programını bütün okullarımızda uygulayacak ve rehberlik programının uygulanması için okul müdürlükleri gerekli tedbirleri alacaklardır.

Sistemin yeni ve önemli unsurlarından olan rehberlik çalışmaları ile yeni ölçme ve değerlendirme düzeninin uygulanmasında yönetici ve öğretmenlere yardımcı olmak, seminerler düzenlemek, danışmanlık yapmak ve uygulamayı yerinde izlemek ve sorunları yerinde çözebilmek amacı ile her ilde rehberlik ve araştırma merkezlerinin kurulması ve mevcutların beklenen hizmetleri görece şekilde geliştirilmesi için kadro tahsisi, uzman atanması, geçici danışman gönderilmesi, seminerler ve kurslar düzenlenmesi, yayınlar ve araçlar gönderilmesi gibi tedbirler alınacaktır (TTK,1974).

10. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

Rehberlik ve yöneltme hizmetlerine ağırlık verilerek gerekli araç gereçlerin geliştirilmesi (TTK,1981)

12. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

“Rehberlik faaliyetlerinin; öğrencilerin kendilerini tanımalarına, sosyal ilişkilerinde olumlu bilgileri kazanmalarına ve öğrendikleri bilgileri davranış hâline getirmelerine imkân verecek şekilde yapılması.

Bütün ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre yönlendirilmelerini ve karşılaştıkları problemlerin çözümünde yardımcı olacak ve böylece öğrencilerin daha başarılı olmalarını kolaylaştıracak bir ortamın sağlanması için rehberlik faaliyetlerinin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması; bu çerçevede öğrencilerin beden ve ruh sağlıkları ile eğitim durumlarını takip edecek bir sistemin geliştirilmesi. (TTK,1988)

15. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

“Bireyi tanıma ve yöneltmeye ilişkin rehberlik hizmetleri dördüncü sınıftan başlatılmakla birlikte, ilköğretimde gerçek yöneltme dokuzuncu

sınıftan itibaren ele alınmalıdır. - Rehberlik hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma alanında en az lisans eğitiminden geçmiş elemanlarca yürütülmelidir. Rehberlik hizmetleri kadrolarına, alan dışından atama yapılmamalıdır. Her okulda bir rehberlik servisi kurmak ve uzman bulundurmak güç olabilir. Bu nedenle, rehberlik ve araştırma merkezlerinin sayısı çoğaltılmalı ve bu merkezlere rehberlik alanında yüksek lisans eğitilmiş elemanlar atayarak, öğretmenler sürekli desteklenmeli, özel ilgiye ihtiyaç duyan öğrencilere de rehberlik yapılmalıdır. Okullarda verilen rehberlik hizmetlerine daha gerçekçi olarak yaklaşılmalı ve gereken önem verilmelidir. Yönlendirme sistemi içinde, yönelme, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili olarak Bakanlıkça temel hedefler belirlenmeli; ülke koşullarına uygun daha verimli bir hizmet ve örgüt modeli geliştirilmelidir. (TTK,1996).

Rehberlik hizmetleri kadrolarına, alan dışından atama yapılmamalıdır. Her okulda bir rehberlik servisi kurmak ve uzman bulundurmak güç olabilir. Bu nedenle, rehberlik ve araştırma merkezlerinin sayısı çoğaltılmalı ve bu merkezlere rehberlik alanında yüksek lisans eğitilmiş elemanlar atayarak, öğretmenler sürekli desteklenmeli, özel ilgiye ihtiyaç duyan öğrencilere de rehberlik yapılmalıdır.

16. Millî Eğitim Şûra kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından;

Rehberlik hizmetlerinden sorumlu olanların okul, aile, kamu, özel kurum ve kuruluşları ile iş birliği içinde meslek alanlarını tanıtıcı etkinlikleri düzenlemesi sağlanmalıdır. Her öğretmen sürekli rehberlik eğitimi almalı ve uygulamalıdır. Öğrencilere ilgi, istidat ve kabiliyetleriyle iş hayatı-

nın ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli programlara yönlendirecek rehberlik hizmetleri sunulmalıdır. İlköğretim, genel orta öğretim ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında öğrencilere hem meslek alanlarını ve meslekleri tanıtıcı, hem de öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini tanımlarına imkân verecek meslek seçimlerine yardımcı olacak bir mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulmalıdır” (TTK, 1999)

17. Millî Eğitim Şûrası kararları kapsamında alınan tavsiye karar örnekleri açısından; “Rehberlik hizmetlerine okul öncesi eğitimden başlanmalıdır. Rehberlik hizmetlerinden okulların yanında, yaşam boyu öğrenme kapsamında da yararlanılmalıdır” (TTK,2006)

18. Millî Eğitim Şûrası kararları kapsamında; psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme alt başlığı içerisinde 33 tavsiye kararı içerisinde alınan karar örnekleri içerisinde;

“Okul rehberlik servislerinde gelişimsel rehberlik anlayışı ön planda tutulmalı, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında uygulanan sınıf rehberlik programının etkinlik boyutu, bölgesel özellikler de dikkate alınarak gözden geçirilmelidir. İlköğretim ve ortaöğretim boyunca eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerini de bünyesinde barındıracak, gelişimsel rehberlik anlayışı ile kademeler arası geçişte yöneltme ve yönlendirme kararlarına

dayanak teşkil edecek objektif verileri sistematik olarak derlemek, izlemek ve değerlendirmek üzere; öğrencilerin akademik beceri, ilgi ve özel yetenek profillerini oluşturacak, zamanla öğretim sistemini tek sınav odaklı olmaktan çıkarak yeni bir model oluşturulmalıdır. Risk altında ve dezavantajlı konumda olan çocukların tespiti yapılarak bu çocuklara yönelik eğitim çalışmaları artırılmalı; terör, göç, madde bağımlılığı, parçalanmış aileler, iletişim araçlarını kötüye kullananlar vb. risk faktörleri göz önünde bulundurularak önleyici rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmeli, bu konuda bölgenin ve yörenin özelliğine uygun olarak disiplinler arası ekip çalışmaları mülki amirlerin koordinesinde hayata geçirilmelidir”(TTK, 2010)

19. Millî Eğitim Şûrası kararları kapsamında; Okulda psikolojik güvenliği sağlamak amacı alt başlığı içerisinde; Rehberlik servisinin, ağır psikolojik sorunlar yaşayan öğrencilere yardım amacıyla aileye yol göstermesi ve yardımcı olması; Yöneticinin ders denetimi ve rehberlik görevini etkili bir şekilde yapabilmesi için rehberlik ve denetim modelleri ile yaklaşımları konusunda yeterliklerinin artırılması; Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin, rehber öğretmenlerin okul güvenliği konusundaki rol ve sorumluluklarını da kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi; tavsiye kararları alınmıştır (TTK, 2014).

Sonuç

Dünya'da psikoloji biliminin gelişmesi ve endüstrileşme, bireylerin tanınmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk eğitim kurumlarını, eğitim programlarını da etkilemiştir. Özellikle batı dünyasında 1900 lü yıllarda meydana gelen Çağdaş eğitim akımları rehberlik ve psikolojik danışmanlığı gerekli hale getirmiştir. Bu doğrultuda II. Meşrutiyet'ten sonra psikoloji(ruhiyat) dersinin eğitim programlarında yer alması aynı zamanda 1914 yılından sonra psikolojik testlerin yazılı basınımda yer alması Rehberlik ve psikolojik danışmanın ülkemizde fikri temellerinin olduğunu göstermektedir. Bireyi merkeze alan eğitim anlayışıyla birlikte gençlik psikolojisi, ergenlik dönemi özellikleri, zeka, kabiliyet, yetenek vs. gibi konular üzerine öğretmen ve anne babalara önerilerde bulunan yazılar ilgili literatürümüzde 1950 li'lerden önce yer almıştır. Bilim ve teknolojinin hızla geliştiği her dönem birey ve bireyin özelliklerini tanıma ve yönlendirmeyi daha da önemli hale getirmiştir. Her dönemin kendine özgü bireylerden beklediği beceriler aslında rehberlik ve Psikolojik danışma hizmetlerini daha da önemli hale getirmiştir. Bu gerekliliğe cevap vermek amacıyla 1921 tarihinde Maarif Kongresi, Heyeti İlmîyeler (1. 2. ve 3.) ve Millî Eğitim Şûraları toplanmıştır. Bu toplantılarda dönemin özelliklerine uygun eğitim uygulamaları üzerine kararlar alınmıştır. Alınan bu kararların çoğunluğu bazı sebeplerden dolayı uygulanmasa bile uygulanan kararlar Rehberlik ve psikolojik danışmanlık açısından önemlidir. 1950'li yıllardan sonra sistemli bir şekilde gelişim gösteren RPD alanı Millî eğitim Şûralarında yerini almıştır. RPD alanında bugün ülkemizde lisans programları, üniversite düzeyinde 60 yıla yakın, psikolojik danışman yetiştirmektedir. Bu programlar da okul temelli model yaklaşımı benimsenmektedir. Türkiye'de 2021 yılı rakamları baz alındığında; toplamda 209 üniversite vardır. 131 devlet üniversitesi (11 teknik üniversite, 2 güzel sanatlar üniversitesi ve 1 yüksek teknoloji enstitüsünün yanı sıra Polis Akademisi ve Millî Savunma Üniversitesi) ve 78 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Üniversitelerin haricinde 5 meslek yüksekokulu mevcuttur. Yüksek öğretim bünyesinde 8 milyonu aşan öğrenci sayısı ile birlikte; Eğitim fakültelerinin sayısı 100 e

yaklaşırken, eğitim fakülteleri bünyesinde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik bölüm sayısı, öğretmenlik bölümleri içerisinde mezun öğrenci sayısında bakımından ilk sırada yer almaktadır. Ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmeler ışığında; Millî Eğitim Şûralarında da rehberlik ve psikolojik danışma olgusunun yıllar içerisinde işlendiği görülmektedir.

Millî Eğitim Şûra toplantılarında alınan tavsiye kararları kapsamında, yapılan Şûra toplantıları sonunda çıkan kararların eğitimdeki uygulamaları etkilediği söylenebilir. Şûra kararlarından çıkan sonuçlar doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı birtakım düzenlemeler yapmaktadır. Son olarak toplanan ve 20. Millî Eğitim Şûrası; 1-3 Aralık 2021 tarihinde yapılmıştır. 20. Millî Eğitim Şûrası'nda 128 maddede tavsiye kararı alınmıştır. Alınan tavsiye kararlar içerisinde rehberlik ve psikolojik danışma açısından değerlendirildiğinde;

“Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin erişilebilirliğini artırmak için uygun hizmet alanlarında alternatif destek modelleri, gezici RAM, teknoloji ürünleri vb. yaygınlaştırılması; Tüm eğitim kademelerinde ve sınıf seviyelerinde rehberlik hizmetleri güçlendirilmelidir. Bu bağlamda tüm kademelerde her okul için en az bir rehber öğretmen/psikolojik danışman formu oluşturulmalı ve her sınıf düzeyinde haftalık ders çizelgelerinde sınıf rehberlik dersine yer verilmelidir. Bu hizmetlere yönelik tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları artırılması; Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların uzaktan da psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunabilmelerine yönelik çalışmalar geliştirilmesi”. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri Millî kültürümüz, medeniyetimiz ve evrensel değerler dikkate alınarak yürütülmesi; Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yönelik uluslararası sözleşmeler ile uyumlu gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılması” tavsiye kararları alınmıştır. Çok katılımlı olan Şûralarda alınan karar sayıları ve uygulanabilirlikleri yetersiz olsa da her kesimden görüşlerin dile getirilmesi, bu görüşler üzerine beyin fırtınalarının yapılması da toplum açısından önemli bir kazanım olarak düşünülebilir.

Kaynaklar

- Coleman,H.L.K. & Yeh,C. (2008). *Handbook of school counseling*. Taylor & Francis Group Madison Avenue New York, NY.
- Doğan, S. (2000). Okul rehberlik ve psikolojik danışmanlığı alanında çağdaş bir yaklaşım: kapsamlı rehberlik programı modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(13), 56-64.
- Gürbüz,S. (2021). *Türkiye Cumhuriyeti kalkınma planlarında rehberlik hizmetleri (1963-2023)*. Bayburt üniversitesi, Eğitim bilimleri ana bilim dalı.
- Gysbers, N. C. (2010), *Remembering the past, shaping the future: A history of school counseling*. Alexandria, VA: American School Counselor Association.
- Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem Türkiye'ye psikolojik testlerin girişi üzerine bir inceleme. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 271-285.
- Karagöz, S., ve Duman, T. (2014). 1908-1928 yılları arası süreli yayınlarda yer alan eğitim görüşleri ve öneriler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35), 576-594.
- Kepçeoğlu, M. (2001). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Alkim Yayınevi. Ankara.
- Lambie,G.W. & Williamson,L.L. (2004). *The challenge to change from guidance counseling to professional school counseling: A historical proposition*. *Professional School Counseling* , 8(2),124-131.
- Poyraz,C. (2006). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 187-209.
- Tan, Hasan. (1992). *Psikolojik Yardım İlişkileri Danışma Ve Psikoterapi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08162906_7_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/21142534_16_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf

Son Dönem Osmanlı Türkiyesi'nde Eğitimin Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme ve Eğitimde Reform Çabalarına Dair*

Mehmet Emin USTA **

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklamaya başlaması ile hissedilen, çöküşü ile de tam olarak gün yüzüne çıkan ıslahat ya da reform çabaları sosyal hayatın ya da siyasal düzenin her yerinde kendisini hissettirmiştir. Osmanlı dönemi Türkiye'sinde orduda çöküş hissedildiğinde önceleri sorunun askeri alanda olduğu kanısına varılmış ancak çok geçmeden sorunun aslında bütün alanlarda olduğu fark edilmiştir. Bu alanlar olarak ticaret, eğitim ve bilim, sosyal hayat, idare ve sanatı anlamak mümkündür. Kuşkusuz bu alanlar içerisinde eğitim ve bilimin çok özel bir yeri vardır. Zira, belki de bütün bu alanlardaki gerileme ya da çöküşün esas sebebi eğitim ve bilimdeki gerileme ya da başka ifade ile bu alandaki ilerlemenin olmayışıdır. Eğitim ve bilim alanında gerekli yenilik ve ilerlemeyi başaramayan Osmanlı'nın bütün yenileşme çabaları yenilgi ve çöküş ile sonuçlanmıştır.

Önemli bir reform alanı olarak eğitime yönelik çalışmaları iki başlık altında ele almak mümkündür. Birincisi felsefi ve teorik düzlemde. Satı Bey'in, Emrullah Efendi'nin, Celal Nuri'nin, Mehmet Akif Ersoy'un, Tarık Zafer Tunaya'nın ve Peyami Safa ile daha başka aydınların birbirinden son derece farklı olan çabaları bu çerçevede sayılabilir. İkincisi ise daha çok devletin pratik hayattaki düzenlemeleri ile ilgilidir. Bu duruma da 1727-1728 yıllarında ilk resmi matbaanın devlet

eliyle açılmasını müteakiben mühendishanelerin kurulması, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi ve Dar'ul Muallimin ile Dar'ul Muallimat'ın kurulmasını ifade eden pratik süreç örnek verilebilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye'de eğitimde reform çalışmalarının yeni olmadığı, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinden günümüze kadar toplumun tüm kesimlerinin eğitim sisteminden şikayetleri bulunduğu, bununla beraber eğitim sistemini geliştirmek için tüm kesimlerin bir çaba içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bütün bu çabalara rağmen başta aydınlar olmak üzere ilgili değişik kesimlerin büyük kısmının halen büyük ölçüde memnuniyet duyulan bir eğitim sistemi önerisi getiremediği, pratiğini de oluşturamadığı bilinmektedir. Bunun kabaca beş sebebi olduğu değerlendirilebilir. Birincisi eğitim sisteminin doğası ile ilgilidir. Eğitim, sürekli değişmesi gereken dinamik bir hizmettir. Doğal olarak bugün iyi dediğiniz eğitim sistemi yarın güncelliğini, işlevselliğini ve değerini yitirebilmektedir. İkincisi ise halen bir eğitim felsefesinde uzlaşmamış olmasıdır. Toplumun, çok farklı kesimleri içerdiği dikkate alındığında, eğitim sisteminin de çoğulculuğu kucaklaması beklenmektedir. Ancak Türkiye'deki sert siyasal yapı ve örgütlenme biçimi hiçbir zaman çoğulculuğu dikkate almamıştır. Üçüncüsü ise eğitimin teknik doğası ve bütçe imkânları ile ilgilidir ki MEB bütçesinin merkezi yö-

*]Bu çalışma kapsamında kullanılan belgeler Prof. Dr. Fatma Özmen tarafından Fırat Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenen 1845 nolu "Meşrutiyetin İlanından, Cumhuriyet Dönemine, Osmanlı Devleti'nde Eğitim Denetimi (1876-1923)" adlı proje kapsamında yürütülen çalışmadan alınmıştır.

**] Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya/Türkiye
mehmeteminusta3@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2355-1203

netim bütçesine oranı 2006'da 9,47 iken bu oran 2017'de 13,18'e, 2021 yılında 15,72'ye çıkmasına rağmen eğitim sisteminin teknik ve alt yapı sorunlarını çözebilmiş değildir. 2021 yılında MEB bütçesinin GSYH'a oranı %3,76'dır. Dört bir tarafı düşmanla kaplı 22 ülkeden oluşan 400 milyonluk Arap dünyası ile kurulduğu günden beri savaş halinde olan İsrail'in bile GSYİH'den eğitime ayırdığı kaynak neredeyse her yılda Türkiye'nin 2 katıdır. İsrail mesabesinde güvenlik problemi olmayan Türkiye'nin eğitime ayırdığı bütçe, son dönemdeki iyileştirmelere rağmen, %4 bile değildir. Dördüncüsü ise öğretmen niteliğidir. Osmanlı dönemi de dahil hiçbir zaman öğretmen yetiştirme sistemi kendini eleştirilerin odağından kurtaramamıştır. Son ve beşinci öge ise aile ya da veli eğitiminin eğitim sisteminin en önemli sorunları arasında görülemeyişidir. Öğrenciyi ailesinden bağımsız olarak eğitilmesi gereken bir figür olarak görme eğilimi, öğretmenlerin ve okul idarelerinin çok önemli çabalarını da akamete uğratmaktadır. Bu nedenle öğrenci eğitimi ile veli eğitimini birlikte düşünme gereği açıktır.

Netice olarak; son dönem imparatorluk Türkiye'sinde ve günümüzde eğitimde reform çabalarına ilişkin tespit ile önerilerin önemli ölçüde benzerliğini koruduğu görülmektedir. Bu konuda bütün çabalara rağmen çok önemli mesafeler alındığını iddia etmek zor görünmektedir. Bununla beraber geri kalmışlığın eğitim sistemi üzerinden bir analizini yapmak gerekirse savunma, ekonomi vb. alanlarda ilerleme kaydetmemizi istemeyenler, neden iyi bir eğitim sistemine sahip olmanızı istesinler ki! Zira eğitim, eğitim olarak icra edilince başta ekonomi, savunma, insan hakları, çevre, toplumsal dayanışma vb. her alana dair sorunları çözecek güçtedir. Bu sorunlarınızın devam etmesini isteyen emperyal ve vesayetçi güçler, başta bireyi özgürleştirici niteliği olmak üzere eğitim sistemini ana hedef tahtasına oturturlar. Ve hatta savunma ve ekonomi gibi alanlardan önce eğitimi ifsat ederek, insanı ve

insana dair her şeyi tahrip eder ve kendilerince kontrol edebilir hale getirirler. En büyük kontrol, çarpık eğitim sistemi üzerinden insan bilincinin kontrol edilebilir. Bu sayede farkındalık ve uyanış engellenmiş olur. Keşif ve kendini bulma imkânı ortadan kaldırılmış olur.

Toplumların özgürleşmesinin ve özgünleşmesinin yolu iyi bir eğitim sistemine sahip olmaktır. Ancak kabul etmek gerekir ki iyi bir eğitim sisteminin tanımını yapmak o kadar da kolay bir şey değildir. Türkiye gibi gelenek ile gelecek arasında sıkışmış ve özgün bir sentez yakalamayı başaramamış, kimlik bunalımı yaşayan, her politik düşüncenin kendine göre tarifler yaptığı ve ötekini yok saydığı, statükonun kutsandığı, yargılayıcı ve geçmişiyile sürekli kavga halinde olan ortamlarda bu, daha da zordur.

Toplumların özgürleşmesinin ve özgünleşmesinin yolu iyi bir eğitim sistemine sahip olmaktır. Ancak kabul etmek gerekir ki iyi bir eğitim sisteminin tanımını yapmak o kadar da kolay bir şey değildir. Türkiye gibi gelenek ile gelecek arasında sıkışmış ve özgün bir sentez yakalamayı başaramamış, kimlik bunalımı yaşayan, her politik düşüncenin kendine göre tarifler yaptığı ve ötekini yok saydığı, statükonun kutsandığı, yargılayıcı ve geçmişiyile sürekli kavga halinde olan ortamlarda bu, daha da zordur.

İşte, tamda bu noktada, coğrafyamızın eğitime bakışına ve eğitimin haline ilişkin olarak aşağıdaki belgeyi sunmakta yarar bulunmaktadır. Belge dikkatlice incelendiğinde aradan 120 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen değişen bir şey olmadığı görülmektedir. Peki değişik dönemlerde bu sorunlar etraflıca ortaya konmuş olmasına rağmen neden eğitim sistemi üzerinde ciddi değişimler yapılamamaktadır? Bu sorunun cevabını okuyucunun havsalasına bırakarak aşağıdaki belgeyi arz ediyorum.

9 S 1318 (hicri) tarihli, 107 dosya numaralı, 50 gömlek numaralı ve fon kodu Y.A...RES. olan “Mekâtib-i resmiye ile ibtidâiyenin zamana göre tanzimi, ıslâhı ve sayısının artırılması hakkında” adlı belge.

1. Belge: [Bu belge aynen transkrib edilmiştir. Belgenin aslında, “Memalik-i şahane” diye başlayan kısımdan sonra paragraf yoktur. Paragraflar çevirmen tarafından belirli olması amacıyla oluşturulmuştur].

(Sayfa 1) “Bâb-ı Âlî Meclis-i Mahsûs

6 Muharrem sene 1317 târîhli mazbata-i ma’rûze sûretidir

Memâlik-i şâhânedeki bulunan mekâtib-i resmiye ile ibtidâ’î-i İslâm mekteplerinin mekâtib-i ecnebiye ve Gayr-ı Müslime’nin meşhûd ve ma’lûm olan tezâyüd ve terakkilerine karşı hâl-ı hâzırlarında birağılması âmâl-ı terakkî-iştîmâl-ı hazret-i hilâfet-penâhî ile mütenâsib ve îcâb-ı hâl ve maslahata muvâfık olamayacağından bunların da bir taraftan terakkiyât ve ihtiyâcât-ı zamâniye îcâbına göre

tanzîm ve ıslâhı ve teksîr-i a’dâd ve envâ’ı ve işbu ıslâhât ve teşkilât için muktezî mebâliğin tedâriki zımında lâzım gelen tedâbir ve teşebbüsâta dâ’ir Ma’arif Nezâreti’nden vârid olan tezkere miyâne-mizde kırâ`at ve mutâla’a olundu işbu tezkerede.

Evvelâ teb’a-i Müslime’nin kasabât ve kurâda ibtidâ’î derecesinde bulunan mekteplerinde ecnebî ve husûsuyla Romanya ve Yunan ve Sırb teb’asından aslâ mu’allimler bulundurulmaması ve ecnebîlerin ba’demâ mekteb açmak istedikleri yerlerde teb’a-i ecnebiye etfâli olmadığı sûrette te`sisine ruhsat virilmemesi ve teb’a-i ecnebiye evlâdı olup da usûl ve nizâmı dâ`iresinde mu`âmele-i lâzime îfâ ve mekâtib-i Müslime ve Gayr-ı Müslime misillü me`mûrîn-i ‘â`idesi tarafından teftîşât-ı mukteziyye icrâ olunmak ve tadrîs olunacak kitâblar evvel emrde tedkîk ve mu`âyene kılınmak şartıyla mekteb küşâdı bi’l-istîzân makrûn-ı müsâ’ade-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî olduğu hâlde oraya teb’a-i Osmanîye evlâdından hiç bir feridin kat`en devâm itdirilmemesi ve mümkün olursa mekâtib-i mevcûde-i ecnebiyyeye bundan böyle teb’a-i Gayr-ı Müslime etfâlinin yeniden duhûlüne meydân virdirilmemesi ve bir de teb’a-i mezkûrenin Rüşdî ve l’dâf mer-

tebesinde olan bazı mekteplerinde okutdurılmakda bulunan lisân-ı Osmanî'nin diğer İ'dâdî ve Rüşdî ve muntazam İbtidâ`î mekâtib-i Millî ye ve husûsiyelerinde dahî tadrîs itdirilmesi husûslarında îcâbî ve münâsibî vecihle bir kâ'ide-i mû`esire ve sâlime vaz'ıyla sûret-i hekîmânede icrââtının vilâyâta tev-dî ve teblîği.

Sâniyen teb'a-i Müslime ve Gayr-ı Müslime et-fâlinin şimdilik kısmen olsun 'aynî usûl tahsîl ve idâre tahtında iktisâb-ı terbiye ile bir fikr-i sadâkat vehmînde ictimâ' ve ittihâd ve bu sûretle mekâtib-i ecnebiyyeye göstermekde oldukları rağbât ve temâ-yülât refte refte kesb-i i'tidâl ve inhitât iderek efkâr ve i'timâdlarının ilkâat ve tesvîlât-ı muzırre-i hâri-ciyeden mümkün mertebe mahfûziyyeti maksadının husûlünü teshîl için şimdilik Suriye ve Beyrut ve Haleb ve Aydın ve Hüdavendigâr ve Diyarbekir ve Mamûratülaziz ve Adana ve Sivas ve Edirne ve Selanik ve Manastır ve Kosova ve Yanya Vilayetlerinin ve olunacak tecrübenin göstereceği netâyice göre ilerüde diğer Vilayetlerin mevâkî'-i münâsebesinde kurâ ve kasabâtın bî-kudret ahâlîsi evlâdına mah-sûs ve muhtelit meccânî ve devâmı mecbûrî olmak ve İbtidâ`î ve Rüşdî derecesinde olarak ve oralar-da bulunan muntazam mekâtib-i ecnebiye ve Gayr-ı Müslime programları ve îcâb-ı hâl ve mahalli nazar-ı dikkate alınarak lüzûmu görinan 'ulûm ve fûnûn Türkce tadrîs kılınmak ve müddet-i tahsîlesi altı yedi seneden 'ibâret bulunmak ve ashâb-ı kudret ve yesâr evlâdından şehri yüzer gurûş ücret alınmak ve teb'a-i Gayr-ı Müslime etfâlinin 'akâ'id-i dîniyyeleri kendü mu'allimleri ma'rifetiyle ta'lîm olunmak ve mu'allimîn-i Müslime'den mâ'adâ iktizâsına göre Mekâtib-i Âliyye ve İ'dâdiyye şehâdet-nâmelülerinden mu'temed ve muktedir Gayr-ı Müslim muallimler dahî bulundurulmak üzere her mahallin cesâmet ve ehemmiyetine nazaren üçer ve iki yüz ellişer ve ikişer yüz kadar etfâli istî'âba kâfî ve üç sınıf üzerine müretteb leylî Dârü't-ta'lîm-ler ihdâs ve teşkîli ve meccânî talebenin her vilâyetin nüfûs-ı muhtelifesi nisbetinde sene be-sene ahz ve kabulü.

Sâlisen küşâdî esâsen irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî iktizâsından olduğu hâlde ma'ârif hisse-i i'ânesinin 'adem-i kifâyetinden nâşî henüz tertîb idilemiyan ve açdırılması lüzûmı mahallerinden metevâliyen iş'âr kılınmakda bulunan bazı vilâyât ve ekser elviye merkezlerinde dahî diğer vilâyât ve elviyede mevcûd olan Mülkiye İ'dâdî Mekâtibi derecesinde İ'dâdî Mekteplerinin iktizâ-yı hâl ve mâla göre kısmen leylî ve kısmen nehârî olarak te`sîsi ve elyevm vilâyet merkezlerinde bulunan leylî mekteplerden lüzûmu muhakkak olanların tevsî'i ve nehârîlerden bazılarının leylîye tahvîli ve bunlardan birer ihtiyât sınıfı tertîbi

Râbi'an zükûr ve inâsa mahsûs Mekâtib-i Rüşdiyye'nin nevâkısının bir taraftan sür'at-i ikmâliyle tanzîm ve islâh-ı ahvâli ve bir taraftan da Ma'ârif Nizâm-nâmesinde münderic şerâ'iti hâ'iz olan ve karşılıkları bulunamadığı cihetle elân açılmayan kazâ merkezlerinde dahî ta'ayyün idecek ihtiyâc-ı sahîhe göre müceddeden Rüşdiyye Mekteplerinin teşkîli

Hâmisen Der-sa'âdet'deki Dârü'l-mu'allimîn'den taşralardaki Mekâtib-i Rüşdiyye için mu'allim-i evveller yetiştirilerek gönderilmekde ise de ikinci ve üçüncü mu'allimliklere ma'âşlarının ekalliyetinden dolayı burada tâlib bulunamayarak mahallerince tedârik ve istihdâm olunmakda olduğundan usûl-ı cedîde üzere mu'allim-i sâni ve sâlis yetiştirilmek üzere vilâyet merkezlerinde bulunan İbtidâ`î Dârü'l-mu'allimînlerinde Rüşdî sınıflarının dahî te`sîs ve kasabât ve kurâ mekâtib-i ibtidâ`iyyesi için usûl-ı cedîde-i tadrîsiyyeyi tahsîl itmiş mu'allimlerin vücûdu elzem olmağla bu maksadın dahî husûlü zımnında elviye merkezlerinde de birer İbtidâ`î Dârü'l-mu'allimînlerinin ihdâsı ve gerek vilâyât ve gerek elviye merkezlerinde bulunacak Dârü'l-mu'allimîn talebesi 'adedinin iktizâsı kadar ta'yîn ve tahdîdiyle li-ecli't-teşvîk bunların bazı em-sâli vecihle müddet-i tahsîliyyeye münhasır olarak şehri otuzar kırkar gurûş ma'âşlarla tavzîfi

Sâdisen tahsîlin birinci kademesi ya'nî üs-sü'l-esâs olan sıbyân ve ibtidâ`î mâ`essesâtından tedrîsâtı îcâb-ı hâl ve zamâna göre gayr-ı muntazam ve gayr-ı kâfî bulunan mekteblerin ba'de-ezîn dahî me`mûrîn-i ma`ârif tarafından ıslâh-ı ahvâline fevka'l-âde bezl-i mesâî olunmakla beraber-vech-i muharrer elviye merkezlerinde İbtidâ`î Dârü'l-mu'allimînleri açıldığı sûrette buralardan yetişecek mu'allimler ma'rifetleriyle de ikmâl-ı nevâkis itdirilmesi ve henüz mektepleri olmayan kasabât ve nevâhî ve kurâda iktizâ iden sıbyân ve ibtidâ`î mekâtibinin peyderpey açdırılması ve bunlarda bulundurulacak mu'allimlere Ma'ârif Nizâm-nâmesi hükmüne tevfiken 'ann-cemâ'atin 'â`idat-ı münâsibe i'tâsı ve fakr ve zarûret-i ilcâsıyla 'ann-cemâ'atin bir şey virilmesi kâbil olmayan yerlerde (Sayfa 2) bulunacak karşuluklardan tahsîsât-ı lâzime gösterilmesi ve nizâm-nâme-i mezkûr mücebince etfâl-i ahâlînin esnân-ı nizâmiyyeye vusûllerinde mekâtib-i mezbûreye devâmlarının mecbûriyet-i kat'iyeye tahtında bulundurulması ve bu sırada tahsîl-i ibtidâ`îlerini görmüş olan teb'a-i Gayr-ı Müslime evlâdının gerek İ'dâdî ve gerek Rüşdî Mekteplerine devâm itmeleri için me`mûrîn-i mülkiye taraflarından teşvîkât-ı cedîde ve mü`essire icrâsına ihtimâm kılınması

Sâbi'an vilâyât-ı şâhânedede mevcûd ba'zı sınıyî mektepleriyle ıslâh-hânelerin iktizâsına göre ıslâh ve tanzîm-i hâl ve idâreleriyle derecât-ı matlûbeye îsâli ve mevcûd olmayan ve lüzûmu tahakkuk iden mahallerde bir taraftan müceddeden te`sîsi vesâ`ilinin istihsâli

Sâminen Erzurum ve Suriye ve Bağdad gibi Der-sa'âdet'e bu'd mesâfesi olan mahaller ahâlîsi buraya 'azîmetle 'ulûm-ı hukûkiyyeyi ta'allüm idemediklerinden hem vilâyât-ı mezkûre mülhakâtındaki 'adliyye hizmetlerine ehl adamlar yetiştirilmek hem de 'ilm-i hukûkdan mahâll-i merkûme ahâlîsi de behremend olmak üzere mezkûr vilâyât merkezlerinde bulunan Mekâtib-i İ'dâdiyye'nin son sınıflarından sonra ihtiyârî ve nehârî olarak dört

seneye taksîmen hukûk dersleri sınıflarının 'ilâve ve tertîbi ve 'aynı sebebeden ya'nî bu'd mesâfeden nâsî vilâyât-ı mezkûreden buraya gelerek fûnûn-ı tıbbiyyeyi tahsîl idenler olmadığından müddet-i tedrîsiyyesi ve ders programı Der-sa'âdet'deki Tıbbiyye-i Mülkiyye'nin 'aynî olmak ve mezkûr Erzurum ve Bağdad ve Suriye merkezlerindeki İ'dâdî'den veyâ anın emsâli mekâtibden bâ-şehâdet-nâme çıkanlardan veyâ oraca da imtihân virenlerden talebe in-tihâb ve ta'lîm olunmak üzere oralarda birer nehârî Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyye îcâdı

Ma'ârif Nizâm-nâmesi hükmüne tevfiken 'ann-cemâ'atin 'â`idat-ı münâsibe i'tâsı ve fakr ve zarûret-i ilcâsıyla 'ann-cemâ'atin bir şey virilmesi kâbil olmayan yerlerde (Sayfa 2) bulunacak karşuluklardan tahsîsât-ı lâzime gösterilmesi ve nizâm-nâme-i mezkûr mücebince etfâl-i ahâlînin esnân-ı nizâmiyyeye vusûllerinde mekâtib-i mezbûreye devâmlarının mecbûriyet-i kat'iyeye tahtında bulundurulması ve bu sırada tahsîl-i ibtidâ`îlerini görmüş olan teb'a-i Gayr-ı Müslime evlâdının gerek İ'dâdî ve gerek Rüşdî Mekteplerine devâm itmeleri için me`mûrîn-i mülkiye taraflarından teşvîkât-ı cedîde ve mü`essire icrâsına ihtimâm kılınması

Tâsi'en Edirne ve Selanik ve Manastır ve Kosa ve Yanya ve Aydın ve Suriye ve Beyrut ve Haleb ve Hüdavendigâr ve Sivas ve Erzurum gibi ilkâat ve ifsâdât-ı Ecnebiyye'nin te`sîrâtına en ziyâde ma'rûz olan vilâyâtda yalnız birer Ma'ârif Müdiri bulunub bunlar vazîfelerinin ehemmiyet ve kesreti cihetiyle îfâ-yı hidemâta muktedir olmadıklarından kütüb ve resâ`il-i muzirrenin bi-hakkın tedkîkâtına ve mekâtib-i mevcûdenin terakkiyâtına ve teşkîl olunacak mekâtib-i mütenevvi'enin hüsn-i sûretle ve dikkatiyle te`sîsâtına ve Mekâtib-i Ecnebiye ve Gayr-ı Müslime'nin lâyıkıyla teftîşâtına mu'âvenet itmek ve esnâ-yı teftîşâtda nizâm-ı mahsûsuna tevfi-

ken harc-ı râh virilmek üzere mezkûr vilâyât Ma'ârif Müdîrlerinin refâkatlarına Mülkiyye ve Sultânî mekteplerinden me`zûn lisân aşinâ birer muvazzaf müfettiş ve bunlara da kezalik ashâb-ı iktidârdan birer mu'âvin ve Bağdad ve Diyarbekir ve Bitlis ve Van ve Musul ve Basra Vilâyetlerine de kezalik Mekâtib-i 'Adliyye'den me`zûn ve evsâf-ı lâzime ile munsıf ve mücerreb birer Ma'ârif Müdîri ta'yîn ve bi'l-cümle me`mûrîn-i mülkiyye taraflarından umûr-ı ma'ârifde mu'âvenât ve teshîlât-ı cedîde ve mütemâdiyye irâ'e olunarak husûl-ı mekâsıdın te`mîn olunması ve bir de müddet-i tadrîsiyyeleri yedişer sene olan Mülkiyye İdâdî Mekteplerinin altıncı ve yedinci senerinde bulunan şâkirdândan esâmîsine kur'a isâbet idenlere medrese-nişîn talebe hakkında mer'î olan usûle tevfi'ken mu'âmele idilmesi

Ve suver-i ma'rûzenin icrââtı müceddeden senevî birkaç yüz bin liranın tedârik ve tahsîsine mütevakkıf olub hâlbûki Ma'ârif Nezâreti bûdcesinin ma'âşât ve mesârifât kısmı iki yüz seksan yedi bin lira kadar olduğu hâlde vâridât kısmı bunu tamâmen kapadamayarak bir mikdâr açık kalmakda olduğundan te`dîyât bi'z-zarûre mütedâhil ve islâhât ve te`sîsât-ı ma'rûze için ma'ârif bûdcesinden bir şey tefrîki gayr-ı kâbil olduğuna ve hazîne-i celîle-i mâliyenin ahvâl-ı hâziresi ise mu'âvenet-i külliyye müsâ'id değil ise de neşr ve ta'mîm-i ma'ârif için devletlerin sarfiyât-ı vefîrede bulunmaları ve Romanya ve Sırb ve Yunan gibi hükûmet-i sağırenin bile ma'ârif mesârifî vâridâtlarının yüzde onu ve hele Bulgaristan'ın ma'ârifce olan sarfiyâtı vâridâtının südüsü ve bizde ise hisse-i i'âne vesâ`ire ile berâber ma'ârif tahsîsâtı vâridât-ı 'umûmiyye-i devletin ancak yüzde bir buçuğu nisbetinde olması cihetiyle islâhât ve teşkîlât-ı ma'rûze için mebâliğ-i mukteziyyenin tedâriki lâzım geldiğine binâ`en bunun için

Evvelâ elyevm vâridât-ı 'umûmiyye-i devletin yüz gurûşda on pârası nisbetinde bulunan ve dâhil-i muvâzene olan kırk beş bin lira tahsîsât-ı ma'ârifin sâbıkı olan yüz bin liraya iblâğ

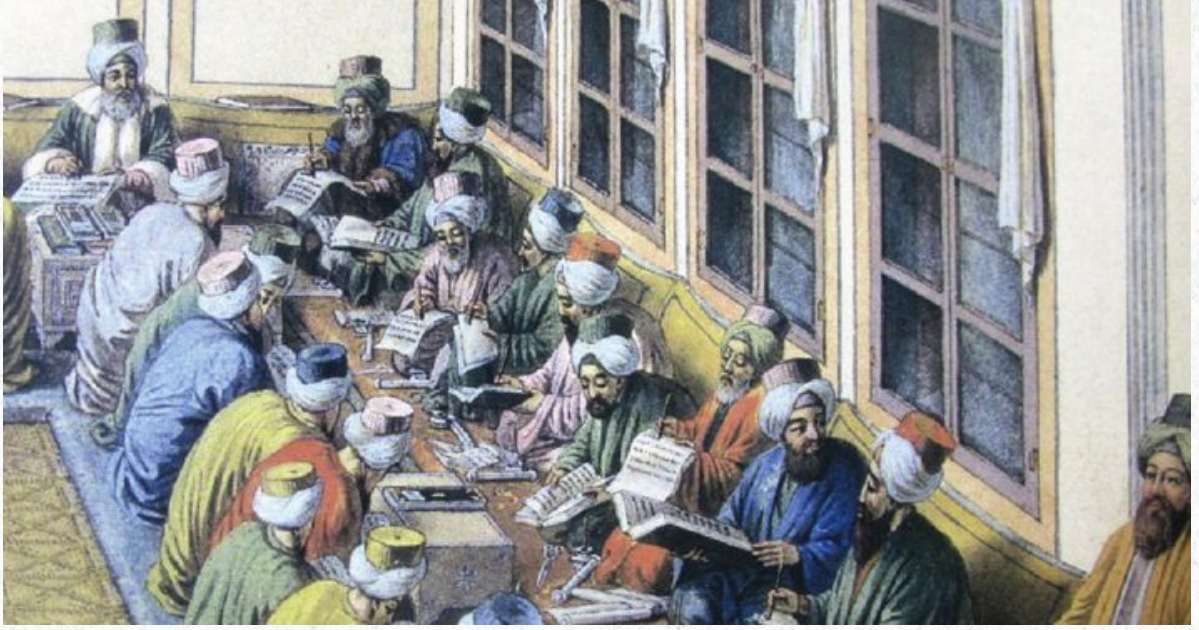
Sâniyen temettu' virgüsüyle aġnâm rûsûmundan dahî müsekkifât virgüsüyle a'sârdan alınan ma'ârif hissesi gibi i'âne istihsâli

Sâlisen Şehr-emâneti'nce Der-sa'âdet ve taşra devâ`ir-i belediyelerince rûsûm-ı zebhiyyeden başka istîfâ olunmakda olan her nev' rûsûm-ı vesâ`irenin mekâdîri üzerine ma'ârif nâmına bir rub'un zammı ve teşkîli muktezâ-yı irâde-i seniyye-i mülûkânedan olan Zükûr ve İnâs Eytâm Mektebi'nin mesârifât-ı dâ`imesine karşuluk itihâzı der-dest-i istîzân olan Der-sa'âdet zebhiyye rûsûm-ı munzammesinden mâ'adâ Girid muhtâcîni için ba'zı vilâyet merkezlerinde zebhiyye rûsûmuna idilan zammın kezalik ma'ârif hesâbına mülhakâta teşmîliyle berâber bu zammın diğere vilâyât ve müstakil elviye rûsûm-ı zebhiyyesine dahî ta'mîmi ve zebhiyye alınmayan yerlerde sûret-i münâsebede ihdâsı

Râbi'an ma'âşâtdan yüzde yarım i'âne-i ma'ârif ahzı

Hâmisen icâr ve istîcâr mukâvele-nâmelerinin ve me`mûrîn ve müstahdemînin tercüme-i hâl varakalarının sûret-i muntazamede Matba'a-i 'Âmiri'de tab'ıyla beherinin Der-sa'âdet ve taşralarda ikişer buçuk gurûşa fûrûhtunun Ma'ârif Nezâreti'ne hasrı ve pasaporta ile esnâf ve ebniye ve şikâr tezkerelerinin kezalik Der-'aliyye ve vilâyâtda beherinden ma'ârif nâmına ikişer buçuk gurûş ahzı

Hâmisen icâr ve istîcâr mukâvele-nâmelerinin ve me`mûrîn ve müstahdemînin tercüme-i hâl varakalarının sûret-i muntazamede Matba'a-i 'Âmiri'de tab'ıyla beherinin Der-sa'âdet ve taşralarda ikişer buçuk gurûşa fûrûhtunun Ma'ârif Nezâreti'ne hasrı ve pasaporta ile esnâf ve ebniye ve şikâr tezkerelerinin kezalik Der-'aliyye ve vilâyâtda beherinden ma'ârif nâmına ikişer buçuk gurûş ahzı

Sâdisen gerek Der-sa'âdet ve gerek vilâyât-ı şâhânedede bulunan bi'l-cümle devâ'irce ma'âşâtdan mâ'adâ vukû' bulan kâffe-i te'diyât makbûzlarının beherinden kırkar ve gümrüklerden virilan her nev' imrâriyye vesâ'ire tezkere ve 'ilm ü haberleriyle beyân-nâme ve şehâdet-nâmelerden ve ferâğ ve intikâl sened-i hakanîleriyle bunlar için mahalâtndan virilan 'ilm ü haberlerin ve virgü ile mürûr tezkerelerinin beherinden kezalik ma'ârif hesâbına yiğirmişer pâra tahsîli

Sâbi'en memâlik-i şâhâne dâhilinde i'mâl ve fûrûht olunmakda olan her nev' biraların fabrikalarında beher düzînesinden (Sayfa 3) yüz yiğirmişer ve limonat gazozların sifonlu büyük şişelerinin düzînesinden seksanar ve küçük şişelerinin düzînesinden kırkar ve sifonlu olmayan 'âdî şişelerinin düzînesinden otuzar ve ma'den sularının mahallerinde beher düzînesinden yüz yiğirmişer pâra 'â'idât istihsâli

Sâminen tab'ına ruhsat virilan mû'ellifât için i'tâ olunacak ruhsat-nâme ve imtiyâz ve Mekâtib-i Âliyye ile Sultânî ve l'dâdî talebesinin şehâdet-nâme ve tasdîk-nâme ve mekâtib-i husûsiyye ruhsat-nâmeleri ile bunların şâkirdânı şehâdet-nâmelerinin tasdîki mukâbili olmak üzere derecât-ı muhtelifede olarak birer harc alınması

Tâsi'en Bağdad'da 'atebât-ı 'âliyyeye defn idilan emvât-ı Şi'eyye'den alınmakda olan rûsûm-ı ma'ârif hesâbına nısfı kadar zamm icrâsı ve her yerde kurbân derilerinin beher sene ma'ârif için cem' ve fûrûht ve ashâbı tarafından 'adem-i iktidâr sâ'ika-sıyla zer' idilemiyan yâhûd arâzî-i emîriyyeden olub da gayr-ı mevrû' bulunan tarlalara idâre-i ma'ârif tarafından iktizâ iden tohumları virilmek ve te'mîn ideceği fâ'ideye nazaren 'inde'l-iktizâ bir mikdâr masraf dahî idilmek ve mahsûlâtı usûl ve 'âdât-ı mahalliyeye tevfiken müştereken tevzî ve ma'ârifte 'â'id olacak mikdârı satılarak nakde bi't-tahvîl umûr-ı ma'ârif sarf olunmak ve a'sârdan müstesnâ olmak ve fakat bir gûna sû'-i isti'mâlât vukû'a getirilmemesine fevka'l-gâye i'tinâ ve dikkat kılınmak şartlarıyla mahallerince mazhar-ı rağbet olmuş nâfi' ve bey'i âsân hubûbât-ı vesâ'ire zirâat itdirilmesi ve ma'ârif nezâretinin ta'vîzât ve tahsîsât cihetinden hazîne-i celîlede olan üç yüz bin lira kadar matlûbâtının yine terakkî-i ma'ârif emri-mühimmine sarf olunmak için mikdâr-ı münâsibinin mukaseten ve tadrîcen sene be-sene nakden veyâ vilâyâtdan havâleten te'diyesinin bir sûrete rabt idilmesi ve bir de Der-sa'âdet'de ve taşralarda gerek mukâvelât muharrirliği tarafından tanzîm veyâ tasdîk olunacak vekâlet senedlerinden

ve gerek huzûr-ı mehâkimde tevkîl olunan da'vâ vekîllerinden her bir vekâlet için mu'ayyen bulunan harclardan mâ'âda mekteb-i hukûk i'ânesi nâmıyla alınmakta olan bir 'aded sîm Mecidiyye'nin mâh be-mâh terâkim iden mikdârının ma'ârif veznesine virilmesi ve henüz hisse-i ma'ârif alınamayan ve ma'ârifce pek girü kalan Trablusgarb ve Yemen Vilayetlerinde de şimdiden ve mümkün olamadığı takdîrde ilerüde hisse-i mezkûrenin istîfâsı çâresinin mahallerince taharrîsi gibi vesâ'ile mürâca'at olunması ve i'ânât ve 'â'idât-ı mezkûrenin suver-i tahsîliyye ve teftîşiyyesini te'mîn için bir ta'lîmât kaleme alınması tabîî ise de müceddeden yapıldığından hem mesârif-i mezkûreye hem de İbtidâ'î Mekteplerinden mevcûdlarının tanzîmiyle ve lüzûmu olanlarının te'sîs ve teşkîliyle mu'allimlerine virilecek tahsîsâtın mehmâ emken te'mîni için iktizâ iden yerlerde 'akâr ve îrâd tedârikine ve muhtâc olanlarının tevsî' ve ta'mîrâtına sarf olunmak üzere hisse-i ma'ârifin ihdâsından üç yüz on senesi gâyetine kadar mâl sanduklarıyla mükellefîn zimmetlerinde bulunan ma'ârif matlûbâtının bir gûna tazîkât ve şikâyât vukû'una meydân virilmeksizin peyderpey hüsn-i istîhsâli zımında kâmilen ve ihdâs olunacak i'ânât ve 'â'idât-ı mezkûrenin tamâmen mahallerine terkiyle her vilâyet dâ'iresinde mutlakâ mâvezi'lerine sarf ve îfâsı ve muhassessât-ı hâliye-i ma'ârif zamîmeten hazîne-i müşârün-ileyhâdan i'tâ idilecek i'ânenin dahî lüzûmu olan vilâyetlerce bi'l-istîfâ mahalleri umûr-ı ma'ârifine virilmek üzere beher sene havâleten tesviyesi ve yeniden istîhsâl idilecek i'ânât ve 'â'idâtın şimdiden tamâmen sarfı lâzım gelmeyeceğinden icrâat-ı vâkı'a nisbetinde vukû' bulacak sarfiyâtdan mâ'âdâsının lüzûm görüldükçe isti'mâl olunmak üzere hüsn-i sûretle tehiyye ve muhâfazası ve i'ânât ve 'â'idât-ı mezkûreden Mekâtib-i Gayr-ı Müslime'nin İ'dâdî ve Rüşdî ve muntazam İbtidâ'î Mekteplerinde

lüzûm-ı tedrîsi ânfen beyân olunan lisân-ı Osmanî mu'allimleri için münâsib ma'âşlar ve vâridâtı idâresine gayr-ı kâfi olduğu tahakkuk idecek olan ba'zı kasabât ve kurâ mekteplerine birer mikdâr i'âneler virilmesi lüzûmu dermiyân olunmuştur

Sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde vâzi'-i esâs-ı medeniyet ve râfi'-i zalâm-ı cehâlet olan 'ulûm ve ma'ârifin bir kat dahâ neşr ve ta'mîmiyle matlûb ve müstelzim-i 'âlî olan derecât-ı terakkiyâta îsâli esbâbının istîhsâli lâzimedden ve îcâbât-ı hâliye ve zamâniyeden olmasıyla bunun mütevakıf olduğu mesârif-i cesîmeye karşuluk olmak için gerek hazîne-i celîleden ve gerek ahâlî tarafından mu'avenet-i mümkün ve mukteziyyenin îfâsı îcâb ideceği gibi nezâret-i müşârün-ileyhânın işbu tezkeresinde munderic husûsâtın mevki'-i tatbîk ve icrâya vaz'ı esâsen münâsib olub ancak mû'ellifât-ı vesâ'ireden alınacak harclara dâ'ir olan sâlefü'z-zikr mâdde-i sâmine maksad ve maslahata muvâfık görülemediğinden bundan ve bir de Mülkiyye İ'dâdî Mekteplerinin altıncı ve yedinci senelelerinde bulunan şâkirdândan ismine kur'a isâbet idenlerin 'askere alınmaması mâddesinden sarf-ı nazar idilmesi tezekkür olunduğu gibi ahîren şeref-sâdır olan irâde-i mülhemiyet-i ifâde-i cenâb-ı pâdişâhî mantûk-ı 'âlîsine tevfiken kâffe-i sinûf-ı teb'a etfâli için iktizâ iden mahallerde Mekâtib-i İbtidâ'îyye ve Eytâma mahsûs dârü't-terbiyeler ya'nî Sınâyi' Mektepleri te'sîs ve küşâdî zımında îcâb iden senevî yüz bin liraya Hâriciyye ve Ma'ârif Nâzırı Paşalar ile dîğer zâtlardan mürekkeb teşkîl olunan komisyonca icrâ kılınan tedkîkât ve müzâkerât üzerine tanzîm ve 'atebe-i 'ulyâ-yı mülûkâneye 'arz ve takdîm olunub sûretleri tevdi' idilan mazbata ile melfûf pusulada muharrer olduğu üzere Ma'ârif Nezâreti'nin iş'ârı vecihle teşkîl ve îslâhı lâzım gelen İbtidâ'î ve Rüşdî ve Sınâyi' mektepleri tertîbâtından tenzîlât icrâsı ve ba'zı elviye merkezlerinde ve Yemen ve Trablus (Sayfa 4) garb'da küşâd idilecek yigirmi iki bâb İ'dâdî Mekteplerinin şimdilik küşâdından ve Mamûratü'l-'azîz ve Bağdad ve Diyarberkir ve Musul ve Sivas ve Kudüs nehârî İ'dâdîlerinin

leylîye tahvîlinden ve Bağdad ve Suriye ve Erzurum Vilâyetlerinde açılacak nehârî Tıbbiye Mekteplerinden ve bu üç vilâyetdeki İ'dâdîlerde hukûk dersleri sınıfı teşkilinden sarf-ı nazar olunması sûretleriyle karşuluk tedârik olunduğı anlaşılmış ve bu da muvâfık-ı maslahat görünmüş olduğundan ana göre îfâ-yı mukteziyâtı bi't-tasvîb tezkere-i mebhûse ve mezkûr pusula lefen 'arz ve takdîm kılınmağla nezd-i 'âlîde rehîn-i tensîb olduğu takdîrde neşr ve ta'mîm-i ma'ârif emrinde 'ale'd-devâm şâyân buyurulan müsâ'edât-ı kâmile-i mülûkâneye bir lâhika-i celîle olmak üzere be-havlehu te'âlâ hemân ber-minvâl-ı ma'rûz îcâbının icrâsına mübâşeret ve müsâre'et olunmasının Ma'ârif Nezâreti'ne havâlesi ve 'Adliyye ve Dâhiliyye ve Mâliye Nezâretlerine de ma'lûmât i'tâsî bâbında ve fâlce-i ahvâlde emr ve fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir"

2. Belge: Vilayet dahilindeki okulların ıslahı ve geliştirilmesi hususunda gönderilen tamim gereğince, vilayet dahilindeki okulların iyileştirilmesi için çalışılacağı, ancak okullardaki öğretmenler ve bunları teftiş edecek müfettişlerin maaşlarının ödenmesinde zorluklarla karşılaştığı, bundan dolayı yeni vergilerin konulmasının gerektiği hususunda, Kastamonu Valisi mührüyle Kastamonu Vilayeti'nden Dahiliye Nezaretine gönderilen tahrirat.

Tarih: 1 Şaban 1317 – 22 teşrin-i sani 1315 (4 Aralık 1899)

3. Belge:Kastamonu Vilayeti'nden gönderilen 2. Belgede belirtilen yeni vergiler ile ilgili onay isteği hususunun Bab-ı Ali Umur-ı Dahiliye Dairesi tarafından yazılan ve Umur-ı Dahiliye Nazırı imzasıyla Sadrazamlığa sunulduğu arz.

Tarih: 4 Muharrem 1318 – 20 Nisan 1316 (3 Mayıs 1900)

4. Belge:Kastamonu Vilayeti'nden gönderilen 2. Belgede belirtilen yeni vergiler ile ilgili onay isteği hususunun Maarif-i Umumiyye Nezaretine tarafından yazılan ve Maarif-i Umumiyye Nazırı Zühdi imzasıyla Dahiliye Nezaretine sunulduğu tahrirat.

Tarih: 3 Zilhicce 1317 – 21 Mart 1316 (3 Nisan 1900)

5. Belge:Kastamonu Vilayeti'nden gönderilen 2. Belgede belirtilen yeni vergiler ile ilgili onay isteği hususunun Sadrazamlık tarafından yazılan ve Sadrazam (Halil) Rifat Paşa imzasıyla Padîşaha sunulduğu tezkere.

Tarih: 9 Safer 1318 – 25 Mayıs 1316 (7 Haziran 1900)

Bu belgenin ana teması İslami ilkokulların yabancı ve Gayr-i Müslim okullarından geri kaldığı, bu okulların çağın gereklerine göre ıslah edilmesi ve bu ıslah hareketi için gerekli bütçenin Eğitim Bakanlığı'nca karşılanması gerektiğidir. 1900 tarihli bu belgede tüm Müslüman halkın gittiği okullar İslami okullar olarak nitelendirilmiş ve bu okulların çağın ve diğer muadili okulların gerisinde kaldığı açıkça ifade edilmiştir. 1900 yılında ifade edilen hususların hala şikâyet edilen ve tartışılan konular olması ne kadar acıdır! Sorunlarını çözmek yerine erteleyen bir yönetsel yaklaşımın geleceği de esir aldığını göz ardı etmemek gerekmektedir.

Bu belgenin ana teması İslami ilkokulların yabancı ve Gayr-i Müslim okullarından geri kaldığı, bu okulların çağın gereklerine göre ıslah edilmesi ve bu ıslah hareketi için gerekli bütçenin Eğitim Bakanlığı'nca karşılanması gerektiğidir. 1900 tarihli bu belgede tüm Müslüman halkın gittiği okullar İslami okullar olarak nitelendirilmiş ve bu okulların çağın ve diğer muadili okulların gerisinde kaldığı açıkça ifade edilmiştir. 1900 yılında ifade edilen hususların hala şikâyet edilen ve tartışılan konular olması ne kadar acıdır!

Bunun yanı sıra ilgili belgede çağın yaklaşım ve korkularını yansıtan şu hususlar dikkat çekmektedir.

1. Müslüman köy ve kasabalarındaki ilkokullarda başta Yunan, Romen ve Sırp kökenli öğretmenlerin çalıştırılmaması, yabancıların kendi kökenlerinden olan çocukların bulunmadığı yerlerde okul açmak istemeleri durumunda okul açmalarına müsaade edilmemesi, buralarda okutulacak kitapların önceden muayene edilmesi, Müslüman çocuklarının buralara devam etmelerinin engellenmesi, Osmanlıcanın Gayr-i Müslimlerce açılmış olan ilkokul, ortaokul ve liselerde okutulmasının sağlanması gerektiği belirtilmektedir.
2. Hem Müslüman hem de Gayr-i Müslim çocuklarının geçici bir süre için yapılacak uygulamaların neticelerine göre aynı tarzda eğitim görmeleri mümkündür. İlkokul ve ortaokullarda süresi altı ya da 7 yıl olmak kaydıyla ilim ve fen derslerinin Türkçe okutulması gerekmektedir. Gayr-i Müslimler kendi dini eğitimlerini kendi öğretmenleri aracılığıyla okutabileceklerdir.
3. Lise düzeyinde olmak üzere geceli (yatılı) ve gündüzlü okulların açılabilir.
4. Kız ve erkekler için açılmış olan ortaokulların koşullarının düzeltilmesi ve Eğitim Yönetmeliği'nde belirtilen koşulları taşımadıkları için açılmayan ortaokulların açılmasının sağlanması belirtilmektedir.
5. Ortaokul öğretmenlerinin İstanbul'da bulunan Dar'ul Muallim'de birinci basamak öğretmeni olarak yetiştirildikleri, ancak maaşları nedeniyle vilayetlerde görev yapmak istemedikleri, bu yüzden ikinci ve üçüncü basamak öğretmenlerinin yetiştirilmesi gerektiği, bu amaçla da Vilayet merkezlerinde ilk öğretmen okulu bünyesinde öğretmen yetiştiren ortaokul sınıfı açılarak öğretmen ihtiyacının vilayetlerin kendi içinden sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

6. Mahalle okulları ile ilkokullardan çağın gerisinde kalmış olanların ıslah edilmesi, sancaklarda açılacak öğretmen okullarından yetiştirilecek öğretmenler aracılığıyla köy ve kasabalarda mahalle mektepleri ile ilkokulların açılmasına hız verilmesi ve çocukların bu okullara yönlendirilmesi; ilkokul eğitimini tamamlamış Gayr-i Müslim çocuklarının ortaokul ve liselere devamının sağlanması gerekmektedir.
7. İllerde bulunan teknik okullar ile ıslah evlerinin ıslah edilmesi, bulunmayan yerlerde ise bu kurumların açılması;
8. Erzurum, Suriye ve Bağdad gibi yerlerde Hukuk tahsili yapılamadığı için, hukuk bilimlerine aşina adamlar yetiştirmek amacıyla liselerin son sınıfından sonra olmak ve dersleri 4 yıla bölünmek suretiyle isteğe bağlı ve gündüzlü olarak okullar açılması, yine aynı gerekçelere bağlı olarak başkenttekiyle aynı olmak kaydıyla gündüzlü tıp fakültesi açılmasının uygun olacağı belirtilmektedir.
9. Gayr-i Müslimlerin tesirine en açık ve onlar tarafından bozulmasına en yatkın olan illerde, eğitim müdürlerinin görevlerinin yoğunluğu nedeniyle, yabancı ve gayr-i müslim okullarını teftiş etmek amacıyla, harcırahları da verilerek, Mülkiye ve Sultani okullarından mezun, yabancı ve azınlık dillerini bilen ayrıca yardımcısı olan bir müfettişin görevlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Belgenin geri kalan bölümlerinde eğitimin ıslahı için ciddi bir bütçenin gerektiği ve bu bütçenin nerelerden karşılanabileceğine dair ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Belge dikkatlice incelendiğinde 1900 tarihli belgede eğitimin ıslahı söz konusu olduğunda iki hususun ön plana çıktığı açıkça görülmektedir. Bunlar güvenlik ve bütçedir. Güvenlik ve bütçe konusunun eğitim üzerinden bile bu denli güçlü bir vurguya sahip olması kuş-

kusuz Osmanlı İmparatorluğunun ilgili dönemde yaşadığı askeri ve siyasal sıkıntılar ile ilgilidir. İlgili belgeye son dönem Osmanlı Türkiye'sinde eğitim sisteminin sorunlarına yönetici ve eğitim uzmanlarının gözüyle nasıl görüldüğünün anlaşılması yönüyle önem atfedilebilir.

Aşağıdaki belge ise son dönem Osmanlı Türkiye'sinde eğitim sisteminin sorunlarının halkın gözünden nasıl görüldüğünü, bir yönüyle, ortaya koyması açısından önemlidir. İfade edilen belge, 8 Ş 1328 (hicri) tarihli, 1158 dosya numaralı, 64 gömlek numaralı ve fon kodu MF.MKT. olan şu belgedir:

“Mamuretülaziz Mekatib-i İbtidaiye Müfettişliği'ne tayin edilen Raif Efendi'den şikâyeti havi Harput ahalisinden Ahmed Fehmi Efendi'nin varakasının mütalaası.”

1. Belge: (Belgenin birebir transkribi yapılmıştır)

“Ey Ma'ârif Nâzırı!

Ma'mûratü'l-'azîz'in ma'ârif ne kadar bozuk olduğu defa'ât ile size ihbâr idildi siz hâlâ aldırma sunuz sormuyorsunuz yolsuzluğu mu'âmeledende mi anlamıyorsunuz. Müfettiş ta'yînini buraya havâle itdiniz. Pek a'lâ Malatya Dersim'e gönderilenler ne ise bir derece ma'ârif hizmet itmiş diyelim, ya Kondüktör Raif'in ne münâsebeti vardı ki merkezde İ'dâdi'de sancaklarda kazâlarda Rüşdiyelerde ma'ârif hizmet itmiş adam yetiştirmiş muktedir adamlar var iken Kur`ân bilmez 'ulûm-ı dîniyyeden anlamaz ma'ârif bir dürlü münâsebeti olmayan bir adamı nasıl ta'yîn itdiniz? Bunu size inhâidenin ma'ârif ihânetini bundanda mı anlamadınız? Yoksa ahâlîyi ma'ârif nefret itdirmek mi maksadınız? Yazıkdır yazık bir düşününüz vâh vâh yazık.

Fî 15 Temmuz sene 1326 (28 Temmuz 1910)

Harput ahâlîsinden Ahmed Fehmi (mühür)”

2. Belge: Maarif-i Umumiyye Nezareti Mektubi Kalemî'nden yazılan belgenin müsveddesi (Belgenin birebir transkribi yapılmıştır)

“Ma'mûratü'l-'azîz Vilâyet-i 'aliyyesine

Merkez sancağı Mekâtib-i İbtidâ'iyeye Müfettişliği'ne intihâb ve ta'yîn kılınan Trabzon İ'dâdîsi me'zûnlarından Raif Efendî'nin umûr-ı ma'ârifde mesbûku'l-hidme olmadığından bahsle ba'zı ifâde-i şikâyeti havî Harput ahâlîsinden Ahmed Fehmi mührüyle vârid olan varakanın bir sûreti lefen gönderilmiş olmağla bu bâbdaki mutâla'a-i vilâyet-penâhîlerinin inbâsı mütemennâdır efendim”

Tarih: 8 Şaban 1328 – 2 Ağustos 1326 (15 Ağustos 1910)

Üslubuyla okuyucuyu tebessüm ettiren 1910 tarihli belgeden asıl mesleği kondüktörlük olan lise mezunu bir kişinin ilkökul müfettişi olarak atandığı, bu kişinin ahali tarafından eğitime ilgisiz olduğu ve görevini yapmadığı iddiaları nedeniyle Eğitim Bakanlığı'na şikâyet edildiği anlaşılmaktadır. Bu belge öğretmen ya da müfettiş niteliğinin anılan dönemde bile yetersiz ve tartışmalı olduğu hususunda dikkat çekmektedir.

Üslubuyla okuyucuyu tebessüm ettiren 1910 tarihli belgeden asıl mesleği kondüktörlük olan lise mezunu bir kişinin ilkökul müfettişi olarak atandığı, bu kişinin ahali tarafından eğitime ilgisiz olduğu ve görevini yapmadığı iddiaları nedeniyle Eğitim Bakanlığı'na şikâyet edildiği anlaşılmaktadır. Bu belge öğretmen ya da müfettiş niteliğinin anılan dönemde bile yetersiz ve tartışmalı olduğu hususunda dikkat çekmektedir.

Sonuç

Eğitim dinamik bir süreçtir. Çok bileşenlidir. İnsanı ve toplumu birlikte değerlendirmeyi gerektirmektedir. Birçok yönüyle teknik bir niteliğe haizdir. Eğitimde yapılacak her işlemde bütün bunların birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Eğitimin bir ögesi ya da unsurunda değişim meydana geldiğinde öteki tüm unsurların da bundan etkileneceği hesaplanmalıdır.

Bütün bunların yanında kabul etmek gerekir ki başta siyasal sorunlar olmak üzere halen ülkenin karşılaştığı bütün sorunlar, eğitim sistemi üzerinde doğal ama negatif bir baskı oluşturmaktadır. Eğitimde karar vericiler bütün bu sorunların etkisinde kalarak köklü değişimler yapamamakta ve sonuçta "mış" gibi yapılan politikalara teslim olmaktadır. Oysa çözülmeyen tüm sorunlar, geleceğinizi esir alan bir prangaya dönüşmektedir.

Millî Eğitim Şûraları Bağlamında Öğretmen Yeterliliği Hakkında Bir Değerlendirme

Mustafa ÇALIŞKAN*

Giriş

Dünya genelinde öğretmenlik mesleği tanıyan, saygı duyulan kutsal mesleklerin başında gelir. Toplumların temel yapı taşlarını oluşturan aile kurumundaki çocukların eğitim ve yetiştirilmesinde anne-babadan sonra öğretmenler önemli bir rol oynamaktadır. Hayatımızın her aşamasında öğretme ve öğrenme durumu devam etmektedir. Çocukluktan itibaren başlayan öğrenme sürecinde anne-baba ve tabii ki öğretmen başı çeker. Eğer öğretmenler mesleki etik kurallarını yerine getirirse, bu durumun sonucunda çocuklar özelinde toplumlara olumlu etkileri olacağı bir gerçektir. Öğretmenler mesleğinin genel yeterliliklerini yerine getirmeye devam ettikleri sürece olumlu sonuçlar alınmaya devam edilecektir.

Bu bağlamda öğretmenlik aşırı derecede özveri gerektiren kutsal bir meslek olarak değerlendirilmektedir. Öğretmenlik, bütün toplumlarda diğer mesleklerden ayrı bir yere sahiptir. Çünkü öğretmenler evrensel ve yerel kültürel mirasın iletilmesinde aracı bir rol oynamaktadır (Güven 2010). Toplumlar için önemli bir yere sahip olan kültürün bir sonraki nesillere iletilmesinde öğretmenler çok önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan bakıldığında kültürün önemini kavrayabilen çeşitli kavramlara, deneyimlere ve dillere

sahip ve bu bilgi birikimi sayesinde çocukların öğrenmelerine katkı sunacak olan öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Bu bilinç ve algıda ki öğretmenlerin ise farklı kültürlerin zengin bilgi ve deneyimlerini aktarması beklenmektedir (Başbay ve Bektaş, 2010).

Bir toplum olarak ilerleyebilmek ve gelişmiş ülkelerdeki refah düzeyine ulaşabilmek için okullarda iyi bir eğitimin verilmesi gerektiği bilinen bir gerçektir. Fakat okullarda ki eğitim kalitesinin yükseltilebilmesi için sadece öğrencilerin değil ana unsur olan öğretmenlerin de niteliğinin yükseltilmesi gerekliliği genel kabul görmektedir. Okullardaki başarı grafiğinin yükseltilmesinde nitelikli öğretmenlerin önemi yadsınamaz bir durumdur (Seferoğlu, 2003). Ancak öğretmenlerin istenilen nitelikte olabilmeleri de bir takım standartların olmasına bağlıdır. Öğretmenler sadece bilgi ve beceri kazandıran kişiler olmaktan ziyade öğrencilerin toplumsal tutum geliştirmelerinde, Millî, manevi ve evrensel değerleri benimsemelerinde pay sahibidirler.

Öğretmen bu durumlarda öğrencilere kendini iyi tanıtmalı, onları iyi tanımalı, geri dönüt vermeli, sınıfı düzenlemeli ve tabii ki işleyeceği ders ve içeriğiyle ilgili yeterli bilgilere sahip olmalıdır (Freeman, Katz, Gomez ve Burns, 2015).

*) Rehber Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Samsun/Türkiye
caliskan5542@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7589-895X

Günümüzde çoğu kişi belli bir konuda bilgi ve beceriye sahip olanların öğretmen olabileceğine inanmaktadır. Oysa bireyler, öğretmenlik için özel bilgi ve becerilere sahip olmalıdır. Bu yüzden öğretmenlerin sahip olması gereken özel bilgiler, beceriler ve yeterlikler vardır (Cemaloğlu, 2014). Öğretmenler belli bir bilgiye, birikime tecrübe sayesinde sahip olabilirler ama gelişen ve değişen dünyamıza ayak uydurmaları için onların da kendilerini geliştirmeye devam etmeleri gerekmektedir. Öğretmenler bu konuda araştırma yapmalı ve kendilerini en iyi derecede nasıl geliştirebileceklerini ve gelişen, değişen ve kendilerinden beklenen yeterlikleri sağlama konusunda meraklı olmalıdırlar (Tuğluk ve Kürtmen, 2018).

Eğitim-öğretimin her kademesinde yer alan öğretmenler, etkinliklerinin uygulanması, planlanması ve değerlendirilmesi gibi bölümlerde önemli bir role sahiptirler. Öğretmenler sadece eğitim-öğretim süreci ile değil, aynı zamanda öğrencilerin birçok gereksinimlerini de karşılamak üzere görevlerini yerine getirmektedirler. Tabiki bu sürecin sağlıklı ilerlemesi için öğretmenlerin devamlı olarak mesleki yeterlilikleri konusunda desteklenmeleri gerekmektedir. (Gündoğdu, Aytaçlı, Aydoğan ve Yıldırım, 2015).

Nitelik sorunlarının temelinde öğretmen yetiştirme fonksiyonu önemli bir yere sahiptir. İyi öğretmenler yetiştiren toplumlar iyi bir felsefeye sahip olurlar ve toplumlar bu felsefi yapıyla biçimlenir. Bu yüzden öğretmen toplumsal yapının kültürü ve felsefesi için çabalar ve bu konuda anahtar bir role sahiptir (Sönmez, 2014). Öğretmenlerin mesleki yeterliklerini sadece eğitim süreci ile değil mesleki hayatlarında edindikleri tecrübe ile de kazandıkları unutulmamalıdır.

Öğretmenlik tarihsel süreçte çok köklü konuma sahip olan bir meslektir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar öğretmen yetiştirmede hem nicelik hem de nitelik bakımından çok önemli atılımlar yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında nicelik sorunları aşmaya çalışılırken, günümüzde ise nitelik sorunları üzerinde farklı çalışmalar yapılmaya önem verilmiştir (Deringöl, 2007).

Nitelik sorunlarının temelinde öğretmen yetiştirme fonksiyonu önemli bir yere sahiptir. İyi öğretmenler yetiştiren toplumlar iyi bir felsefeye sahip olurlar ve toplumlar bu felsefi yapıyla biçimlenir. Bu yüzden öğretmen toplumsal yapının kültürü ve felsefesi için çabalar ve bu konuda anahtar bir role sahiptir (Sönmez, 2014). Öğretmenlerin mesleki yeterliklerini sadece eğitim süreci ile değil mesleki hayatlarında edindikleri tecrübe ile de kazandıkları unutulmamalıdır.

Öğretmen yeterlilikleri ifadesi, öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum, değer, davranış gibi yönlerden sahip olmaları öngörülen özellikler ya da nitelikler bütünüdür ifade etmek için kullanılmaktadır (Şişman, 2009). Öğretmen, bir yandan bilgi, beceri ve tutumları ile eğitim sürecine kalite kazandırırken öte yandan ise uyguladığı yöntem, teknik ve stratejiler ile birlikte eğitim programında yer alan davranışların öğrenciler tarafından kazanılması konusunda kritik rol oynayarak öğrenci niteliklerinin artmasına neden olmaktadır (Dağlıoğlu, 2010).

Öğretmenlik mesleğindeki nitelik konusu sadece Türkiye de değil, tüm dünyada sık sık gündeme gelen bir konudur. Öğretmenlik mesleğindeki nitelikler, yeterlikler ve düzenlemeler ise cumhuriyetin kuruluşundan beri üzerinde hep konuşulan bir konu olmuştur. Yakın tarihimize baktığımızda, özellikle de son yıllarda öğretmen yeterlikleri ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, ülkemizde öğretmenlik mesleği ve yeterliklerine verilen önemi gözler önüne sermektedir (Seferoğlu, 2004).

Öğretmenlik mesleğinin niteliğinin yükseltilmesi, ilk olarak öğretmenlerin sahip olması gereken genel ve özel alan yeterliklerin bilinmesi, ardından, bu yeterliklerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla, öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kazandırılması ile mümkündür. Ayrıca eğitim ve öğretimin bütün boyutlarıyla dinamik bir yapıya sahip olması, bu süreçte önemli bir rol üstlenen öğretmenlerin görevlerinin ve bu görevlerin gerektirdiği niteliklerin sürekli olarak sorgulanmasını ve de geliştirilmesini gerekli kılar (MEB, 2006).

Millî Eğitim Şûra Toplantıları ve Öğretmen yeterliliği

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren düzenlenen Millî Eğitim Şûralarının önemi herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. İlk kez, 1921 yılında Maarif Kongresi adıyla başlayan süreç 2021 yılında yapılan 20. Millî Eğitim Şûrası toplantısı ile yeni ufuklar açmaya devam etmektedir.

Millî Eğitim Şûraları farklı gündemlerle toplanmakta ve kendi alanında uzman olan katılımcılar, Millî eğitimin sorunları ile ilgili görüşlerini demokratik bir ortamda dile getirme olanağı bul-

maktadırlar. Son dört Millî Eğitim Şûrasında da öğretmen yeterliliği ana başlık veya içerik olarak ele alınmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar öğretmen yeterliliği ile ilgili alınan Şûra kararlarına bakıldığında 2006 yılında toplanan 17. Millî Eğitim Şûra önerilerinde eğitimde nitelik başlığı altında öğretmen niteliğinin artırılması için eğitim fakültelerine yönelik olarak düzenlemeler önerilmiştir. Eğitim fakültelerinin programları, öğrencilerin yaratıcılıklarını, düşünme becerilerini, yazılı ve sözlü anlatım güçlerini geliştirecek şekilde düzenlenmelidir. Öğretmen adaylarının seçiminde akademik başarının yanında kişisel nitelikleri de ölçen ölçütlerin gerekliliği ve sürekli eğitim olanaklarının artırılması vurgulanmıştır (MEB,2022).

2010 yılında toplanan 18. Millî Eğitim Şûrasında ise öğretmen yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişim başlığı altında önerilerde bulunulmuştur. Eğitim fakültelerindeki kontenjanlarının orta ve uzun vadede öğretmen ihtiyacına göre planlanması ve ihtiyaç doğrultusunda öğretmen yetiştirilmesi belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin ihtisas mesleği olduğundan hareketle de-

ğişen ve gelişen toplumsal yapıya uygun olarak yeniliklere ve teknolojik değişimlere uyum sağlama gerekliliği vurgulanmıştır (MEB,2022).

19. Millî Eğitim Şûrasında ise öğretmen niteliğinin artırılması ana başlığı altında benzer öneriler devam etmiş, öğretmen aday adaylarının niteliği ve seçimi alt başlığı kapsamında öğretmenlik mesleğine karşı istekli, başarılı ve mesleğin bilişsel, duyuşsal, psikomotor yeterliliklerini taşıyan öğrencilerin mesleğe yönlendirilmesinin önemi belirtilmiştir. Bu noktada yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçim sürecinde çoklu değerlendirme ilkelerinin hayata geçirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. 2014 yılındaki Millî Eğitim Şûrasında ilk defa öğretmenlik meslek kanunu çıkarılması gerekliliği belirtilerek öğretmenlik mesleğinin uzmanlık statüsüne vurgu yapılmıştır (MEB,2022).

Öğretmen yetiştirmenin iyileştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve öğretmen statülerinin artırılması konularına değinildiği görülmektedir. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında öğretim programları ve ders içerikleri; alan bilgisi ve becerisi, eğitim felsefesi, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri yönünden gözden geçirilmeli; yapılacak iyileştirmeler ile küresel gelişmelere cevap verecek ve insanı merkeze alacak şekilde gerçekleştirilmelidir.

2021'de 20.'si yapılan toplantıya kadar olan Millî Eğitim Şûra önerileri değerlendirildiğinde öğretmenlerin yeterliklerine dair geniş kapsamlı öneriler sunulduğu görülmektedir. Bu sürece kadar yapılan Şûraların neredeyse hepsinde öğretmen nitelikleri konusunda yapılan önerilerin aynı minvalde devam ettiğini görmekteyiz.

Değişen ve gelişen toplumsal şartlar içinde 2021 yılında 20. Millî Eğitim Şûrasında Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği, Mesleki Eğitimi Güçlendirme ve Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi başlıkları altında öneriler sunulmuştur. Alınan kararlar öğretmen yetiştirmenin iyileştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve öğretmen statülerinin artırılması konularına değinildiği görülmektedir. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında öğretim programları ve ders içerikleri; alan bilgisi ve becerisi, eğitim felsefesi, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri yönünden gözden geçirilmeli; yapılacak iyileştirmeler ile küresel gelişmelere cevap verecek ve insanı merkeze alacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Öğretmen yetiştiren kurumlar ile Millî Eğitim bakanlığına bağlı resmi ve özel eğitim kurumları arasındaki işbirliği artırılarak öğretmenlik uygulamalarına işlerlik kazandırılması gerekliliği belirtilmiştir. Öğretmen yetiştiren kurumların kontenjanları, öğretmen ihtiyaçları veri temelli, nitelik ve niceliği dikkate alınarak ilgili kurumlar koordinasyonu kapsamında belirlenmesi gibi öneriler yer almaktadır. Ayrıca öğretmenlerin mesleki gelişim programları güncel ihtiyaçlar temelinde belirlenmelidir. Hizmet içi eğitimler yüz yüze, uzaktan ve harmanlanmış olarak çeşitlendirilmelidir. Önceki Şûralarda olduğu gibi Öğretmenlik Meslek Kanunu, resmî ve özel tüm okullarda çalışan öğretmenleri kapsayacak şekilde düzenlenmelidir önerisi de sunulmuştur. Buna göre öğretmenlik mesleğinin kariyer mesleği olması vurgusu tekrar ifade edilen öneriler arasında yer almaktadır (MEB,2022).

Millî Eğitim Şûralarında alınan kararlara bakıldığında, öğretmenlerin teknolojik alandaki yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik bir vurgunun yer almadığı görülmektedir. Halbuki günümüzde 21. yüzyıl becerileri kapsamında teknolojik becerilerin kazanımına ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar artmaktadır. Öğretmenlerin teknolojik becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar

yapılması önem arz etmektedir. Sosyo ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde görev yapan öğretmenlerin teknoloji alanındaki açıklarını uzaktan hizmetiçi eğitim ile kapatma fırsatı bulabilir. Bu durum öğretmenler arasındaki teknolojik uçurumu azaltmaya hizmet edecektir. Gelişen dünyada ki teknolojik gelişmeler eğitimin her alanında ve kademesinde etkin şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda, teknolojik dönüşümün hızına uyum sağlayacak şekilde öğretmenlerin yetiştirilmesi ve sürecin nasıl olması gerektiği gündeme alınması önemli görünmektedir.

Öğretmen yeterliliği, günümüzde eğitim süreci için bir gereklilik ve gerçekleştirilmesi gereken bir durum olarak dikkati çekmektedir. Öğretmen yeterliliğinin yaşanan süreçte bir paradigma değişikliğine gideceği ve eğitim sürecinde etkin bir rol oynayacağı artık yadsınamaz bir durum olmuştur. Millî Eğitim Şûralarına bakıldığı zaman öğretmen yeterliliği konusunun her Şûrada gündem maddelerinden bir tanesi olması da ülkemizin bu konuda istenilen seviyede olmadığını ve katetmesi gereken uzun bir sürecin olduğunu göstermektedir. Bu açıdan eğitimin her türlü problemlerinin tartışıldığı toplantılar olan Millî eğitim Şûraları eğitim sistemimize yol gösterme amacı taşımaktadır. Bununla birlikte, 20. Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlara bakıldığında öğretmen yeterlikleri ile birlikte öğretmenliğin statüsünü artırmaya yönelik önerilere de rastlanmıştır.

Dünya genelinde etkisini gösteren pandeminin etkisiyle eğitim sürecine ara verilmesiyle birlikte öğretmenlerin yeterlilikleri durumu dikkate alınmaya başlanmıştır. Bu sürecin devamında öğretmenlerin yetiştirilmelerinin ve teknolojik kullanımlarının artırılmasına yönelik ifadeler önerilere yansımıştır. Bununla birlikte, pandemi öncesinde de öğretmen yeterlilikleri durumu eğitimin her safhasında tartışılmaktaydı. Fakat pandemi süreciyle birlikte öğretmenin yeterliliğine yönelik düşünceler de değişmeye başlamıştır. Bu noktada, öğretmen sadece ders anlatan konumunda değil öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve zenginleştirici bir konuma uzanan bir paradigma değişimi gözlemlenmektedir.

Sonuç

Öğretmen yeterliliği, günümüzde eğitim süreci için bir gereklilik ve gerçekleştirilmesi gereken bir durum olarak dikkati çekmektedir. Öğretmen yeterliliğinin yaşanan süreçte bir paradigma değişikliğine gideceği ve eğitim sürecinde etkin bir rol oynayacağı artık yadsınamaz bir durum olmuştur. Millî Eğitim Şûralarına bakıldığı zaman öğretmen yeterliliği konusunun her Şûrada gündem maddelerinden bir tanesi olması da ülkemizin bu konuda istenilen seviyede olmadığını ve katetmesi gereken uzun bir sürecin olduğunu göstermektedir. Bu açıdan eğitimin her türlü problemlerinin tartışıldığı toplantılar olan Millî eğitim Şûraları eğitim sistemimize yol gösterme amacı taşımaktadır. Bununla birlikte, 20. Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlara bakıldığında öğretmen yeterlikleri ile birlikte öğretmenliğin statüsünü artırmaya yönelik önerilere de rastlanmıştır. Ülkemizin içinde olduğu pandemi sürecinde eğitim sürecinin her aşamasında yer alan öğretmenlerin yeterliliği konusu düşünüldüğünden daha fazla dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Başbay, A., ve Bektaş, Y. (2010). "Çok kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yetelikleri. *Eğitim Ve Bilim*, 34(152). Türkiye'de Öğretmen Yetelikleri
- Cemaloğlu, N. (2014). Türkiye de Okul Yöneticisi Yetiştirme ve İstihdamı Varolan Durum, Gelecekteki Olası Gelişmeler ve Sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 249-274.
- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yetelikleri ve Özellikleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 0(186), 72-84.
- Deringöl, Y. (2007). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminden Günümüze İlköğretim Öğretmenleri Yetiştirilmesinin Tarihsel Boyutu Ve Eğitimcilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 17-27.
- Freeman, D., Katz, A., Gomez, P. G., ve Burns, A. (2015). English-for-Teaching: rethinking teacher proficiency in the classroom. *ELT Journal*, 69(2), 129-139.
- Güven, D. (2010). Profesyonel Bir Meslek Olarak Türkiye'de Öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 13-21.
- Gündoğdu, K., Aytaçlı, B., Aydoğan, R., ve Yıldırım, C. (2015). Öğretmen Yetelikleri Alanında Yazılan Makalelerin İçerik Analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 30-43.
- MEB. (2006). *Öğretmen Mesleği Genel Yetelikleri*. 24.05.2018 tarihinde www.meb.gov.tr adresinden alındı
- MEB. (2022). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Geçmişten günümüze Millî Eğitim Şûraları*. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- Tuğluk, M.N. Kürtmen, S. Türkiye'de Öğretmen Yetelikleri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı: 30 Aralık 2018, <http://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.480236>
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen Yetelikleri ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Seferoğlu, S. S. (2003). *Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu, Eğitimde Yansımalar: VII, s. 149-167.
- Sönmez, S. (2014). "Türk Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Okulları) Felsefesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(14), 230-239.
- Şişman, M. (2009). Öğretmen Yetelikleri Modern Bir Söylem ve Retorik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 63-82.

Kıbrıs'ta Eğitim ve Din Eğitime Kısa Bir Bakış

Muhammed İbrahim TEPE*

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti (TC) vatandaşı bir insan için, Türkiye'den sonra kendini evinde ve öz yurdunda hissedebileceği yegâne ülkenin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı ecdadımızın 1571'de Kıbrıs'ı fethi ile başlayan süreçte Kıbrıs artık ana vatanın bir parçası olmuştur. Rivayete göre fetihten sonra Karaman (Konya)'dan adaya ailelerin göç etmeleri sağlanmıştır (Çiçek,2002). Günümüzde, Gönyeli beldesi sakinlerinin Konya'dan gidenlerin oluşturduğu ifade edilmektedir.

1878 Kıbrıs Anlaşması (Alasya, 2002) ile adanın yönetiminin geçici olarak İngiltere'ye verilmesine kadar Kıbrıs yaklaşık 300 küsur sene Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır.

Osmanlı döneminde Kıbrıs adasının eğitim, kültür, sanat, ekonomik, siyaset vb. birçok alanda Osmanlı toplumuyla entegrasyonu sağlanmıştır. Yükseköğretim hariç bütün eğitim kurumları adada faaliyet göstermekteydi. Eğitim kurumları yanında Müslümanların dini hayatını dinamik tutan tekke, zaviye, medrese, tarikatlar, cami, Mevlevihaneler de bulunmaktaydı.

Kıbrıs'ın, 1878 itibarıyla İngiliz kültürel emperyalizmine maruz kaldığı her alanda görülmektedir. Eğitimden sanata kadar birçok deği-

şiklik yapılmıştır. Bu dönemde Rum halkına her türlü imkân sağlanırken burada yaşayan Türklere adeta ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapılmıştır. Bu ayırım, her geçen gün derinleşmiş 1963 olayları ile Türklere karşı sistematik bir asimilasyon ve katliamları doğurmuştur.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıslı Türkler soykırımdan kurtulmuşlardır. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde işlenen soykırımlara ait toplu mezarlar Türkiye Yardım Heyetinin çalışmaları ve Kayıp Şahıslar Komitesi marifetiyle gün yüzüne çıkarılması çalışmaları hala sürmektedir. 1974'teki ateşkesten günümüze Kıbrıs Barış Müzakereleri henüz sonuçlanmamıştır. 1974 itibarıyla KKTC nüfusunu arttırmak ve adada nüfus dengesini Kıbrıs Türk halkı lehine çevirmek amacıyla Türkiye'den Karadeniz Bölgesi ağırlıklı olmak üzere Kars, Muş ve diğer bazı illerinden de buraya nüfus göçüne imkân sağlanmıştır. Resmi verilere göre KKTC nüfusu 400 bin civarındadır. Resmi dili Türkçe, Millî Marşı İstiklal Marşı'dır. Bayrağı beyaz zemin üzerinde kırmızı Ayyıldız, bayrağın alt ve üst kısmında birer kırmızı çizgi bulunmaktadır. Para birimi TL'dir. Dünyada KKTC'yi tanıyan tek ülke Türkiye'dir. Güney Kıbrıs kesimi Avrupa Birliğine alınmasına rağmen KKTC'ye bu hak verilmemiştir. KKTC'nin dünya ile bağlantısı

*) Öğretmen, Balıkesir Anadolu İmam Hatip Lisesi,
Balıkesir/Türkiye
mibrahimtepe@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9700-9842

anavatan Türkiye üzerinden gerçekleşmektedir. Günlük hayatta bir kısım kiralama işlemleri ve otomobil alım satım işlemlerinde sterlin kullanılmaktadır. Uluslararası telefon kodu +90 olup ülke kodu 392'dir. KKTC'de Türkcell ve Vodafone operatörleri hizmet vermektedir. Kıbrıs Türklerinin ekseriyeti Londra ile irtibatlıdır. Türkiye ile irtibatlı olanlar ise daha çok 74 göçmeni Türklerdir.

Günümüzde KKTC'ye ilgi gösteren illerimizin başında Hatay gelmektedir. Urfa Adana, Mersin ve diğer illerden de vatandaşlarımız vardır.

KKTC'de Dini Hayat ve Din Eğitimi:

KKTC'de var olan bu demografik yapı, dini hayata ve din eğitimine de yansımıştır. Atalay (2003)'in yapmış olduğu araştırmaya göre özellikle İngiliz dönemi ile birlikte Kıbrıs Türklerinde dini hayata karşı mesafe oluşturmakla beraber bazı dini geleneklerini koruduklarını ifade etmektedir. Ermiş (2016)'in yaptığı araştırmada ise 1974 göçmeni Türklerin din ve dinin sosyal hayata yansımalarının düzeyi Kıbrıslı Türklerden daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bizim yaptığımız araştırmaya göre (2019) ise ortaokul öğrencilerinin DKAB dersine karşı tutumlarının orta düzeyde olduğu bu verinin de Türkiye'de aynı sınıf düzeylerinde yapılan bazı araştırmalarla paralellik gösterdiği yönündedir (Altaş, Arpacı)

Askere uğurlama, çocuk doğumlarında, vefatlarda mevlit okuma geleneği, cenaze namazını kılmasa da cenazeyi camiye götürme ve cenaze işlemlerine katılma geleneği devam etmektedir. Dini vecibeleri yani amel yapmadan cennete girebilme algısı ön plandadır. Mahkemelerde ve yargıçların yemin törenlerinde Kur'an-ı Kerim'e el basılır. Peygamber Efendimiz (sav)'in dünyaya teşriflerinin sene-i devriyesi olan Mevlid Kandili gecesini takip eden gün resmî tatil günüdür. Ülkenin en büyük kitap-kırtasiye mağaza zincirine sahip Deniz-Plaza mağazasında Cuma günü Cuma saatinde bir saatliğine bütün mağazalar

kapalı tutulur. Osmanlı döneminden kalma birçok kelime ve kavram günlük hayatta ve resmi işlemlerde hala kullanılmaktadır. Mücahit (Asker), Mukayyit, Sirkat, Daire, Kaza, Müsted'i, Müsted'i aleyh, Varak, ...

KKTC'de din eğitimi ve öğretiminin sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Din İşleri Başkanlığı bünyesinde Kur'an Kursları ve Hafızlık eğitim merkezleri yoktur. Sadece yaz tatillerinde camilerde beş haftalık temel dini bilgiler kursu verilmektedir. Okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri aynı şekilde yetersizdir. İlkokul 4 ve 5. sınıflarda birer saat zorunlu olmasına ve ülkede bu dersi verecek branş öğretmeni bulunmasına rağmen görevlendirmeler yapılmamaktadır. Ortaokul (üç sene)'de her sınıf düzeyinde birer saat zorunlu DKAB dersleri okutulmaktadır. Ancak bu da ülkede din eğitimi ve öğretimi çalışmaları ele alındığında oldukça yetersiz görülmektedir. Ortaöğretim seviyesinde DKAB dersleri birer saat seçmeli ama pek tercih ettirilmemektedir.

KKTC'de din eğitimi öğretiminin sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Din İşleri Başkanlığı bünyesinde Kur'an Kursları ve Hafızlık eğitim merkezleri yoktur. Sadece yaz tatillerinde camilerde beş haftalık temel dini bilgiler kursu verilmektedir. Okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri aynı şekilde yetersizdir. İlkokul 4 ve 5. sınıflarda birer saat zorunlu olmasına ve ülkede bu dersi verecek branş öğretmeni bulunmasına rağmen görevlendirmeler yapılmamaktadır.

KKTC'de Eğitim:

KKTC'de ilkokul 5, ortaokul 3, lise ise 4 yıldır. İlk, orta ve lise toplam 271 okulda 54 bin öğrenci öğrenim görmektedir. Öğretmen kadrosu ise toplam 5864'tür (KKTC MEB.2020). T.C. ve KKTC Millî Eğitim Bakanlıkları arası yapılan protokol gereği (KKTC MEB., Protokol, 1995) her sene TC Millî Eğitim Bakanlığına bazı branşlarda öğretmen ihtiyacını bildirir. TC Millî Eğitim Bakanlığı ise yurtdışı görev kapsamında her sene farklı ülkelerde görevlendirilmek üzere sınavla öğretmen göndermektedir. KKTC de öğretmen gönderilen ülkeler arasında yer alır. Yurtdışı aylıkları T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ödenmektedir. KKTC'ye giden Öğretmenlere yönelik KTÖS ve KTOEÖS gibi sendikalar ile bazı TV kanalları özellikle DKAB öğretmenlerine yönelik sistematik bir saldırı ve yıpratma eylemleri yapmaktadırlar (KTOEÖS, 2018). Türkiye'den giden öğretmenlere bazı siyasi parti misyonerleri gibi asılsız yakıştırmalarla itibarlarını sarsan eylemlerde bulunmaktadırlar. KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı resmî açıklamalarda bulunmasına rağmen mes-

leki yeterlikleri ve maaşları ile ilgili ötekileştici ve dışlayıcı iftira boyutuna varan beyanatlarda bulunmaktadır (Kıbrıs Postası (2018). KKTC Millî Eğitim yasası 22. Maddesi gereği ilköğretim ve ortaöğretim müfredatı, Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı müfredatıyla uyumlu olarak verilmesi esastır (KKTC MEB Yasası,1986). Ancak Türkiye'de 2012 yılı itibarıyla Avrupa Birliği uyum yasaları gereği öğrencilere sunulan seçmeli derslerin okutulması ile ilgili henüz bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak KKTC'de, her bireyin temel hakkı olan din eğitimi için gerekli temel bilgi ve kazanımları sağlayan DKAB dersleri yetersiz olduğu meydana iken KTÖS ve KTOEÖS gibi bazı sendikalar ve bazı siyasetçiler din derslerinin kaldırılması için çalışma yürütmektedirler (Havadis, 2022).

Dersler sabah 07:55'te başlar. İlk üç ders blok yapılır. 15 dak. Teneffüsten sonra 2'şer blok bir teneffüs ile dört ders daha yapılır. Saat 13:05'te dersler biter. Liselerde ise pazartesi günleri öğleden sonra 3 saat daha ders yapılır saat 15:30'da biter (KKTC MEB Çizelgeler, 2020, s.3).

Lise ve kolej giriş sınavlarında DKAB sorusu sorulmamaktadır (KKTC MEB, 2018). Bu da orta-okulda öğrenim gören öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarını negatif yönde etkilemektedir.

Ülkede 19 üniversite bulunmaktadır (YÖDAK, 2021). Üniversitelerde kayıtlı öğrenci sayısı ise 2020 verilerine göre yaklaşık 103 bindir (KKTC YÖBİS, 2020). Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Lefke Avrupa Üniversitesi yarı devlet üniversiteleridir. 17 üniversite ise özeldir. Bu açıdan KKTC bir üniversite ülkesidir. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Girne Amerikan Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefke Avrupa Üniversitesi en popüler üniversitelerdendir. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Kıbrıs Birimi ise ülkedeki tek vakıf üniversitesi olma özelliği ile ülkede bünyesinde ilahiyat fakültesi bulunduran ikinci üniversitedir. Üniversiteye giriş sınavlarını her üniversite kendisi yapar. KKTC vatandaşı öğrenciler ile lise

eğitimini kesintisiz KKTC'de yapan öğrenciler bu sınavlara girebiliyorlar. Ancak ilköğretim ve ortaöğretim eğitimini KKTC'de kesintisiz tamamlayan TC uyruklu öğrenciler KKTC öğrencilerine tanınan diğer haklardan da yararlanmaktadırlar. Yerel yapılan sınavlardan boş kalan kontenjanlar ise ÖSYM tarafından yapılan YKS sınavları ile doldurulmaktadır. Sadece iki ilahiyat fakültesi yüzde yüz bursludur (yemek ve barınma hariç). Bunun dışında diğer fakültelerin tamamı ücretlidir. Öğretmenlik okuyan bir öğrenciye yıllık maliyet 70-80 bin (yurt 25-44; eğitim 35-45) TL'dir. Tıp fakültesi ve dış hekimliği bölümleri için bu fiyat 120 bin (yurt 25-44; eğitim 70-94) TL'dir (YDÜ, 2022). Türkiye'ye gidiş geliş uçak fiyatları da fahiş denilebilecek düzeydedir. Kiraların döviz cinsinden olması öğrenciler için adeta kâbus seviyededir (Kıbrıs Gazetesi, 2022).

Sonuç

Bütün imkân ve imkânsızlıklara rağmen KKTC eğitim üssü olmaya ve öğrenci tercih ülkesi olarak trendini her geçen gün yükseltmektedir. KKTC, yapılarıyla zengin bir sanat mirasına de sahiptir. Her köşesinde gezilebilecek görülebilecek değerde yerler mevcuttur. Gazi Mağusa Limanı, Gazi Mağusa Lala Paşa Camii, Lefkoşa Selimiye Camii, Büyük Han, Kumarcılar Hanı, Büyük Hamam, Camiler, Medreseler, Köşkler,

Mahkemeler, Mevlevihaneler, Hz. Ömer Türbesi, Kırklar Türbesi, Namık Kemal ve bir çok tanınmış siyasetçi ve yazarın kaldığı zindanlar, Barış Manço'nun şarkılarına konu olan Sarı Çizmeli Mehmet Ağa'nın mezarı, Kiliseler, Manastırlar, Türkiye'den KKTC'ye giden içme suyunun tutulduğu Geçitköy Barajı.. Kısacası her köşesi bir sanat eseri ile döşeli KKTC ziyaretçilerini beklemektedir.

Kaynakça

- Alasya, H., F. (2002). TDV İslam Ansiklopedisi "Kıbrıs" Maddesi, İngiliz Dönemi, C.25, 380-383
- Atalay, T. (2003). Geçmişten günümüze Kıbrıs (idari yapılanma ve din eğitimi). Konya: Mehir Vakfı Yayınları.
- Çiçek, K. (2002). TDV İslam Ansiklopedisi "Kıbrıs" Maddesi, Osmanlı Dönemi, C.25, ss.374-380
- Ermiş, H. (2016). Kuzey Kıbrıs Türk toplu- munda sosyal ve dini hayat (Mesarya örneği). Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Havadis (2022). Havadis gazetesi, <https://www.havadiskibris.com/sezikli-zorunlu-din-ders-leri-kaldirilmalidir/>, erişim 18 Ocak 2022
- Kıbrıs Gazetesi (2022). <https://www.kibrisgazetesi.com/m/kibris/universite-ogrencilerinden-doviz-cinsinden-kira-isyani-h123911.html> erişim, 21 Ocak 2022
- Kıbrıs Postası (2018). Türkiye'den gelen öğretmenler meslektaşlarıncı dışlanıyor, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n267467-turkiyeden-gelen-ogretmenler-meslektaşlarıncı-dislanıyor-siz-biz, erişim 20 Ocak 2022
- KKTC MEB. (1986). KKTC Millî Eğitim Yasası, <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/17-1986.pdf>, erişim 20 Ocak 2022,
- KKTC MEB. (1995). 31 Ekim, 1995 tarihli "Eğitim, Bilim, Kültür ve Teknik Alanda İşbirliği" protokolü, <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/55-1995.pdf> erişim, 21 Ocak 2022
- KKTC MEB. (2020). KKTC Millî Eğitim Ve Kültür Bakanlığı 2019-2020 İstatistik Yıllığı, s.16
- KKTC MEB. (2020). KKTC Millî Eğitim Ve Kültür Bakanlığı Talim Ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü 2020 - 2021 Öğretim Yılı İlköğretim ve Genel Ortaöğretim Kademesi Resmi ve Özel Okulların Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri
- KKTC MEB. (2021). 2021-2022 İlkokul 5. sınıflar, kgs (kolej giriş sınavları), kılavuz kitapçığı s.12, <http://www.mebnet.net/sites/default/files/KGS-2022kılavuz.pdf>, erişim 21 Ocak 2022
- KKTC YÖBİS. (2020). KKTC Yüksek Öğrenim ve Dışilişkiler Dairesi, <http://yobis.mebnet.net/download/d52f2acc-756f-489c-a310-06718164f86f>, erişim 21 Ocak 2022
- KTOEÖS (2018). Basın açıklaması, <https://www.ktoeos.org/baskilar-karsisinde-onurlu-direnisimizi-surdurmeye-devam-edecegiz.html>, erişim 21 Ocak 2022
- Tepe, M.,İ.(2019). Öğrencilerin Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Lefkoşa Örnekleme, Girne Amerikan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Ve Araştırma Enstitüsü, Basılmamış yüksek lisans tezi
- YDÜ (2022). Yakınoğu üniversitesi, <https://aday.neu.edu.tr/lisans-ve-onlisans/kkctc-kontenjanlari-tablosu-ve-ucetleri/>, erişim 21 Ocak 2022
- YÖDAK, (2021). <http://yodak.gov.ct.tr/%C3%9Cni-versitelerimiz>, erişim 20 Ocak 2022

“Şehir Gazeli” ve “Eylem” Beytine İlişkin Bir Tahlil Denemesi

Hıdır YILDIRIM*

Giriş

Mehmet Akif İnan, Divan şiirinde hikemi/öğretici tarzın en önemli temsilcisi kabul edilen Yusuf Nâbî ile aynı topraklarda, Şanlıurfa’da dünyaya gelmiştir. Divan şiirinin ve bu şiire ilişkin kültürün çarşıda, pazarda, dost meclislerinde, sıra gecelerinde hayatini sürdürdüğü bir zaman diliminde, bu kültürü günbegün teneffüs ederek çocukluğunu ve gençliğini idrak etmiş, sanatsal beğenilerini bu kültür üzerine inşa etmiş, ilk şiir denemelerini bu kültürün şiirdeki kuralları çerçevesinde ortaya koymuştur.

Mehmet Akif İnan, sanatsal beğenisinin çağdaş sanat anlayışlarını da reddetmeyen bir boyuta evrildiği, şiirinin yoğrula yoğrula mecrasını bulduğu olgunluk döneminde bile Divan şiirinin kültüründen kopmamış, bu kültürü çağdaş bir yorumla, aruz vezniyle olmasa da beyit esasına göre şiirler yazarak sürdürmüştür.

Şiirde söylenecek her şeyin çeşitli anlam katmanları oluşturarak yoğun bir anlatımla iki mısra başlayıp bitirilmesi Divan şiirinin en önemli özelliklerinden birisidir. Beyit evdir, mısra ise giriş kapısının iki kanadından birisi. Kapının iki kanadının bir araya gelmesiyle evin tamam olması gibi iki mısranın bir araya gelmesiyle de beyit tamam olur. Mehmet Akif İnan’ın şiirleri

evleyletyle bu esası gözetir. Şiirleri beyit beyit ele alındığında da kendi içerisinde bir anlam bütünlüğü taşır. İnan, beyitlerinde hikemi bir içerik barındırmaya da özen göstermiştir.

Mehmet Akif İnan’ın kendi içinde anlamsal bütünlük taşıyan çeşitli beyitleri, Ziya Paşa’nın çeşitli beyitleri başta olmak üzere Divan şiirinden çeşitli şairlerin pek çok beyti gibi, konuşmalara revnak vermek, ifade edilmek isteneni belâğ biçimde iletmek gibi çeşitli vesilelerle çokça zikredilmektedir. Bunlardan en çok kullanılanları şunlardır:

“Türkümüz dünyayı kardeş bilendir
Gökleri insanın ortak tarlası”¹

“Bitirip şu kuru kara ekmeği
Göç etsem diyorum yar ellerine”²

“Bir adım atarsak kafes kırılır
Belki birden erir zincirlerimiz”³

“Bütün vakitlerim sana ayarlı
İste hesabını rüyalarımın”⁴

“Çağı kurtarmanın bir eylemidir
Çağ dışı görülen ilgimiz bizim”⁵

“Bütün giysileri yırtsak yeridir
Yeter bize vefa elbiseleri”⁶

1) Mehmet Akif İnan, *Hicret, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2016, s. 28.*

2) *Hicret, s. 29.*

3) *Hicret, s. 33.*

4) *Hicret, s. 34.*

5) *Hicret, s. 38.*

6) *Hicret, s. 48.*

*) Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
Ankara/Türkiye
yildirimhidir@hotmail.com

“Ve bir sofra gibi sersem önüne
Yerli düşüncenin ürünlerini”⁷

“En iyi anlatış artık susmaktır
Anladım bunu ben seni bilince”⁸

“Ve ölüm konuğum olduğu zaman
Duyduğun vicdanın ayak sesidir”⁹

“Her eylem yeniden diriltir beni
Nehirler düşlerim göl kenarında”¹⁰

“Anamı sorarsan büyük doğudur
Batı ki sırtımda paslı bıçaktır”¹¹

“Gel kurut bu çağın kargaşasını
Seninle beklenen şimdi şafaktır”¹²

“Kim demiş her şeyin bitişi ölüm
Destanlar yayılır mezarımızdan”¹³

Şehir Gazeli

Mehmet Akif İnan'ın 1992-2000 yılları arasındaki meşguliyeti olan ve bu öncülük ve meşguliyet dolayısıyla geniş kitleler tarafından tanınan, sevilen bir isim olarak öne çıkmasına vesile olan sendikal mücadeleyle muhtevası bakımından uyumlu addedilen bir beyti çok sık tekrarlanmakta ve İnan'ın anıldığı, sendikal mücadelenin yüceltildiği hemen her yerde dile getirilmektedir. Bu beyit,

“Her eylem yeniden diriltir beni
Nehirler düşlerim göl kenarında”

beytidir. Beyitte geçen “eylem” kelimesi ve “eylemin dirilticiliği” vurgusu dolayısıyla beyit; beytin ilk anlam katmanında yer alan vurguların sendikacılığın eylem boyutunu öne çıkaran me-

7) Hicret, s. 51.

8) Hicret, s. 53.

9) Hicret, s. 59.

10) Hicret, s. 76.

11) Hicret, s. 78.

12) Hicret, s. 78.

13) Mehmet Akif İnan, Hicret, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2016, s. 67.

sajlar taşıdığı düşüncesiyle Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen çevrelerinde, sendikacılığın adeta bir serlevhası hükmünde kabul edilmektedir.

Mezkûr beyit, Mehmet Akif İnan'ın ilk baskısı Ağustos 1974'te Edebiyat Dergisi Yayınları tarafından gerçekleştirilen Hicret adlı şiir kitabında yer alan “Şehir Gazeli”nin ilk beytidir. İnan'ın “Hicret”te yer alan 22 şiirinden 11'i [Umut Gazeli, El Gazeli, Adsız Gazel, Ey Bayaz Elâ, Kaside, Akşam, İstanbul, Yorumlar, (son üçü Terkîb-i Bend üst başlığıyla), Melce (Hurma adıyla) Tercî-i Bend, Olağanüstüler,] 1972-1974 yılları arasında Edebiyat dergisinde yayımlanmıştır. “Şehir Gazeli” bunlar arasında yer almamaktadır. Şehir Gazeli'nin “Hicret”ten önce herhangi bir yayın organında yayımlanıp yayımlanmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte¹⁴ kuvvetle muhtemel ilk defa “Hicret”te yayımlandığı düşünülmektedir.

Mehmet Akif İnan'ın dışa dönük bir kişiliktir. Eylemciliği ile öne çıkan bir kişidir. Kitleleri harekete geçiren bir lider özelliklerini haizdir. Bir meydan hatibidir. Nitekim bütün bu özellikleri sendikacı olarak temayüz etmesine ve bu alanda başarı kazanmasına vesile olmuştur. Ancak “Şehir Gazeli”nde yer alan söz konusu beytin, ilk anlam katmanındaki vurgunun eylemselliği ve eylemselliği ihtiva eden sendikal mücadeleyi ifade etmesi söz konusu olmakla birlikte, Mehmet Akif İnan'ın sendikacılığa başlamasından asgari 18 yıl önce yazıldığı hesaba katıldığında ve diğer katmanları dikkate alındığında farklı bir bağlamının da bulunduğu tarafımızca düşünülmektedir.

“Şehir Gazeli” 4 beyitten müteşekkil bir şiirdir. Mehmet Akif İnan'ın şiirlerini bütün olarak yazmadığı, beyit beyit yazdığı, bazen şiirleri arasında beyitleri taşıyarak farklı bir kompozisyon elde et-

14) Yusuf Turan Günaydın ve Selma Günaydın tarafından hazırlanan Mehmet Akif İnan Bibliyografyası'nda “Şehir Gazeli”nin yayımlanışına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bkz. Mehmet Akif İnan Bibliyografyası, Yusuf Turan Günaydın-Selma Günaydın, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015.

tiği bilinmektedir.¹⁵ Alaeddin Özdenören, İnan'ın şiirinin bu yönüne ilişkin, "Akif İnan'ın şiirlerini, bu biçim yönünden şiirin doğuş psikolojisiyle açıklayabiliriz sanırım. Sanki şiiri ona zaman zaman vuku bulan doğuşlar halinde gelmiştir. Her bir beyit kendi içinde öylesine güçlüdür ki, bizde, şiirin bütünü değil de, tek tek beyitler kalır sonunda. Ne var ki, bütün şiirleri okunup bitirildiğinde, içimize tek ve bütün bir öz de sinmiştir."¹⁶ değerlendirmesini yapmaktadır. "Şehir Gazeli"nde yer alan dört beytin bu çerçevede beyit beyit yazıldığı, birbirleriyle ilgilerinin zayıf olmasından anlaşılmaktadır. Yazımın sonunda gazelin bütünü ele alan bir tahlil denemesi de yapılacaktır.

"Her eylem yeniden diriltir beni"

"Her eylem yeniden diriltir beni

Nehirler düşlerim göl kenarında"

Şehir Gazeli'nin ilk beyti olan "Her eylem yeniden diriltir beni / Nehirler düşlerim göl kenarında" beytinde anlam yükünü taşıyan kelimeler, "eylem", "dirilme", "nehir", "göl"

15) Hıdır Yıldırım, Mehmet Akif İnan Şiirinin İmkanları, Eğitime Bakış, S. 46, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2019, s. 117

16) Alaeddin Özdenören, Şiirin Geçitleri, İz Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 77.

kelimeleridir. Diğer kelimeler bu kelimeleri anlamca bütünleyen, ayırıştırın, etkileyen kelimelerdir.

Mehmet Akif İnan'ın tasavvufi hayatı 1979 yılında başlamıştır. Ancak yetiştiği kültür, tasavvufu da ihtiva eden bir kültürdür. İnan, Tasavvufi neşveyi birebir yaşayarak değil, Urfa'daki genel atmosferden etkilenecek edinmiş olmalıdır. Bu çerçevede bu beyitte tasavvufi bir anlam arayışı içerisine girilecektir.

Roger Garaudy, İslam ve İnsanlığın Geleceği adlı eserinde, "Şeriat, gidilip bulanık ve kokuşmuş su alınacak durgun bir su birikintisi değildir. O zaman bu yeni susuzlukları yalanlamak olacaktır. Şeriat ışıdayarak gürül gürül akan ve güçlü dalgalarıyla kıyıları döverken oraları verimlileştiren güzelim bir nehirdir"¹⁷ ifadelerini kullanmaktadır. Bu ifadelerden, "göl"ün durgun, bulanık ve kokuşmuş su olarak kabul edildiği, "nehir" in ise, ışıdayarak gürül gürül akan, güçlü dalgalarıyla verimlilik taşıyan bir su olarak kabul edildiği görülmektedir.

17) Roger Garaudy, İslam ve İnsanlığın Geleceği, Pınar Yayınları, s. 71.

Yine, Sâmiha Ayverdi, “Kaybolan Anahtar” adlı eserinde, “Durgun sular zamanla taaffün etmeye mahkûm olduğuna göre ilim havuzuna yeni yeni pınarların gürül gürül akması lâzımdır.”¹⁸ ifadesini kullanmaktadır. Bu cümleden de, durgun suların zamanla artan şekilde kokuşmuşluğu ifade ettiği, yeni pınarların ise tazeliği, tazelenmeyi ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Yazar Asım Gültekin, Hüseyin Rahmi Göktaş tarafından ortaya atılan ve Türkçenin çok eski zamanlarda örnek de aldığı esasına dayanan kökses teorisi çerçevesinde bir yorumda bulunarak “göl”, “çöl” ve “öl” kelimelerinin aynı kökten geldiğini ifade etmektedir.¹⁹ Buradan hareket edilecek olursa, “göl”ün yaşamı ve canlılığı değil, ölümü ve durgunluğu tazammun ettiği anlaşılmaktadır.

Tasavvufi bir yorumda bulunmak gerekirse, göl, “masiva”dır denilebilir. Göl, durgun su olması bakımından kokuşmuşluğu ifade etmektedir. Olumsuz çağrışımları olan masiva, dünya, dünyalık, kişiyi Allah’a yaklaşımdan alıkoyan her şeydir. Bütün kokuşmuşluğuyla insanı içine çeken ve Allah’a ulaşmasına engel olan her türlü dünyevi çeldiricidir. Göl bütün bunların mazmunudur. Buna karşın “nehir” Allah’a ulaşma yolunda bir akış, harekete geçme, engelleri aşma ve o yolda bir cehd içerisinde bulunma halinin mazmunudur. Akan su kir tutmaz. Nehir bir arınışın ifadesidir.

Nehrin akış içerisinde bulunması da sülûk’u ifade ediyor olabilir. Nitekim, nehir anlamına gelen Farsça cuybâr kelimesi tasavvufta süluk ve ibâdet (kulluk mecrası, kullukla ilgili hüküm ve mukadderatın akış tarzı) anlamlarında kullanılan bir terimdir. Süluk ilminin konusu, tâlibin Hakk’a

18) Sâmiha Ayverdi, *Kaybolan Anahtar*, *Kubbealti*, İstanbul 2008, s. 165

19) Asım Gültekin, “Göl nasıl çölleşerek ölür?”, *Karar* gazetesi, 21.12.2018.

erme yeteneğini kazanmak için nefsinin dünya kirlerinden arındırması, ahlâkını düzeltmesi ve güzelleştirmesi, amacı da nefsinin ve rabbini bilmesidir.

İnan, dünya hayatının türlü galeleri, dünyevi beklenti ve mücadelelerin, içe sinmeyen ancak yerine getirilmesi gereken uğraşların içerisinde bir arınış arayışı gütmekte, bunu düşlemektedir. Nitekim bu arayış 1979 yılında bir sonuca ulaşmıştır. Buna dair sonuçlar, “Tenha Sözler” adlı şiir kitabının hemen tamamını teşkil etmektedir. “Tenha Sözler”de ilk şiir olarak yer alan “Yürek Gazeli” adlı şiirde, “Senin hatıranla beni her akşam dünyanın kirinden yular yüreğim / Düş kazılarımın bulgularını umut sergisine koyar yüreğim” diyerek düşlerinin bir sonuca ulaştığını ortaya koymaktadır.

Mehmet Akif İnan, “Eylem” kelimesini “Hicret” adlı kitabında dört yerde kullanmıştır. “Tenha Sözler”de “eylem” kelimesi geçmemektedir. “Eylem”in amel ve aksiyon olmak üzere iki farklı manası vardır. İnan, dört beyitte de “Eylem”i aksiyon manasında kullanmıştır. Çağ kurtarmanın bir eylemidir / Çağ dışı görülen ilgimiz bizim” beytinde olduğu gibi. “Toprağın Babası” adlı şiirindeki “Eylemin o önder çocuğu büyür / Evrenin sebebi en soy ellerde” beytinde ise eylem özel bir anlam kazanmakta ve mazmun olarak İslam’ın mücadelesini ifade etmektedir.

Diriltici niteliği haiz ve tekrarlanarak “yeni-den” diriltten eylem nedir? Bu soru, Mehmet Akif İnan “Fırın” adlı şiirinde yer alan şu beytini de hatıra getirmektedir: “Kalk sesime bağlan, sesim ki günde / Beş kez yinelenen savaş davulu”. Bu beyitte günde beş kez yinelenen savaş davulu, kişiyi yükümlülüğünü yerine getirmek üzere günde beş kez nefsiyle mücadeleye çağırır ezandır. Bir ‘büyük cihat’ çağrısıdır. Beytin ilk mısrası, bu çağrıya uymaya ve bu çağrının mesajına bağlanmaya davet eden bir ünlemi ihtiva etmektedir.

Eylem'den kasıt namaz olabilir mi? Namaz günde beş kez yinelenen çağrının sonunda gerçekleştirilen eylemdir. Hem bir duruş eylemidir, nerede durulduğu ortaya konulur, adres bildirilir, yoklama verilir; hem de bağlılığın ifade edildiği ve arınmayla sonuçlanan eylemsellik içeren bir harekettir. Namaz mü'minin miracıdır. Günde beş defa yaradanın huzuruna çıkmaktır. Tezkiye-dir. Zekat yılda bir kez malın tezkiyesidir, namaz günde beş kez nefsin tezkiyesidir. Bu hareket, bu eylem, her seferinde yeniden arındırmakta, temizlemekte, yenilemekte, diriltmektedir. Namaz diriltir, diri tutar.

Mehmet Akif İnan, namaza düşkünlüğü ile bilinmektedir. Metin Önal Mengüşoğlu Mehmet Akif İnan'ın ruhaniyetine seslendiği "Mahcup Mektup" başlıklı yazısında şöyle söylemektedir: "Bir gün Fikir Yayınları bürosunda otururken, sen yine çıkageldin. Namazın geçmesin diye aceleyle abdest alıp namaz kıldın."²⁰ Nurettin Sezen ise anlatmaktadır: "Mehmet Akif İnan, manevi yönden de bir liderdi. Namaz vakitleri geldiğinde abdestini alır, beyaz takkesini giyer ve seccadenin başına geçer namazını kılar. Sendikada ziyaretçi bulunmadığı zamanlarda, 'Nurettin Hocam, kalk hazırlan da namazımızı kılalım' derdi. Seccadenin başına geçtiğimizde bütün liderlik vasıflarını geride bırakır, 'Nurettin Hocam, imamlığı sen yap' der ve ileriye işaret ederdi. Israrlarıma rağmen imamlık yapmazdı."²¹

Beyti toparlamaya çalışacak olursak, İnan, dünyanın her türlü kirinden, Allah'a kavuşmaktan alıkoyan her türlü dünyevi bağdan uzaklaşp bir seyr ü süluk neşvesi içerisinde sürekli bir Allah'a bağlanma özlemi içerisinde olduğunu bildirmekte, bunu da diriltici bir eylem olan namazda bulduğunu ifade etmektedir.

20) Metin Önal Mengüşoğlu, *Medeniyetin Burçları, Memur-Sen Kayseri Şubesi Yayını, Kayseri 2004, s. 218*

21) Nurettin Sezen, *Tanıklığımla Eğitim-Bir ve Mehmet Akif İnan (1992-2000), Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2013, s. 138*

Şehir Gazeli'nin diğer beyitleri

*Ey deprem gel yetiş bu şehirlerin
Doğayı çarptıran konumlarına*

Mehmet Akif İnan, modernizmin doğayı tahrip eden vahşiliğine karşı isyan halindedir. İnan'da doğa sevgisi babadan tevarüs etmiştir. "Babamın Gazeli"nde Hacı Müslim İnan'ın doğa sevgisine ilişkin, "Ağlardı kesilen zeytin dalına", "Saksıda taşırıldı kışın baharı", "Toprağa dosttu ölüme hazzır" mısralarını yazmıştır.

İnan, "Ağ" şiirinde de, "Betonlar mezardır düşe sevince / Saksılar doğaya özlem eylemi" beytiyle betonlaşmanın şehirleri mezar yerlerine çevirdiğini, insanların doğa özlemini saksılarda giderdiklerini, saksıların 'doğaya evet, betonlaşmaya hayır' eyleminin sembolü olduğunu ifade etmektedir.

İnan'ın "Bu yılan caddeler zehirli vitrin / dolaşır kanımda bir ifrit gibi", "Aşka ve tabiata ulaştır bizi / Gel kurtar bu şehrin gürültüsünden" beyitlerinde de doğayı tahrip eden şehir yaşamına ve bu yaşamın dayattığı kültüre itiraz, doğaya özlem vardır.

Deprem doğanın kendisini yenilemesidir. Nitekim insanın doğadan gayritabii şekilde aldıklarını doğa depremlerle birlikte geri almaktadır. Deprem bir yenilenmedir. Deprem yeryüzünde insanın gerçekleştirdiği gayritabiileştirmeye karşı tabiileşme yönünde bir tepkidir. Deprem yeryüzünde bir yenilenme olduğu gibi yeraltında da bir tazelenmedir. İnsanoğlunun yeraltından çeşitli metotlarla yeryüzüne çıkararak eksilttiği madenler depremlerle yenilenir. Bu madenler, depremlerle oluşan kırıklardan, yerkürenin merkezinden insanoğlunun ulaşabileceği derinliklere doğru ilerler. İnan, insanoğlunun doğaya verdiği zararın depremlerle geriye döndürülebileceğine işaret etmektedir. Beyitteki "yetiş" ünlemi, doğasever insanların ve yönetimlerin aldıkları tedbirlerin

doğaya yönelik tahribatı önlemede yetersiz kaldığı ve bir ilahi el koyma arzusu içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır.

*Doğ ey güneş erit taştan adamı
Ve kurut taşları diken elleri*

Mehmet Akif İnan'ın bu beyiti bütünüyle resmi ideolojiye karşı bir savaş ilanıdır. “Taştan adam” mazmunu ilahi nizamın karşısında insanı özünden koparan beşeri nizamı ifade etmektedir. “Güneş” ise ilahi nizamdır. Beytin ilk mısrasında, “Hak geldi, bâtil yok oldu. Zaten bâtil yok olmaya mahkûmdur.” (İsrâ,17/81) ayetine bir telmih vardır. Güneş doğunca karanlık yok olur, ilahi nizam hükümler olunca beşeri nizam ortalıktan çekilir. İnan, ikinci beyitte ilahi nizamın insanı bütün anları ve yönleriyle kuşatan evrensel mesajını hayattan dışlayarak insanı fiziki bir varlık olarak algılayan tek yönlü beşeri nizamı ikame eden güçlerin etkisizleştirilmesini niyaz etmektedir.

Bu beyitte, Necip Fazıl Kısakürek'in “Destan” adlı şiirinde yer alan “Heykel destek üstünde benim ruhum desteksiz” mısrasından bir etkilenme olduğu ifade edilebilir. Yine Mehmet Akif İnan'ın “Ağ” adlı şiirinde yer alan “İnsani kirleten heykeller gördüm / Güneşi karartan kıyamet gibi” beyti de aynı muhtevayı işaret etmektedir. Bu beyitte “kirletme” ifadesinde resmi ideolojinin eğitim sistemine de bir işaret vardır. Karartılan güneş ise, yine ilahi nizamdır.

Mehmet Akif İnan Urfalıdır. Hazret-i İbrahim de Urfalıdır. Hazret-i İbrahim bir putkırıcıdır. Putkırıcılıktan maksat yalnızca fiziken putların kırılması değildir, putların temsil ettiği mana ve mazmunların da reddidir. İnan'ın bu beytine bu açıdan da yaklaşmak gerekir.

*Babamın gölgesi koruyor beni
Oh ne güzel şehir bu eski şehir*

Mehmet Akif İnan, yukarıda da dile getirildiği gibi, babası için “Babamın Gazeli” adlı bir şiir yazmıştır. İnan, altı beyitlik bu şiirinde babasını bütün yönleriyle geleneksel değerleri ve birikimi taşıyan bir figür olarak işlemiştir. “Şehir Gazeli”nin son beytinde ise, baba figürü yine geleneği ifade etmektedir. İnsanı koruyan kollayan, çağın insanı özünden uzaklaştıran saldırıları karşısında insana kalkan olan gelenektir. Bu beyitte gelenek “babamın gölgesi” mazmunuyla ifade edilmektedir. Temel kaynaklar, bu kaynaklardan neş'et eden yüzlerce yıllık birikim, kişinin savrulmasını önlemek için tutunacağı en önemli daldır. Geleneğin hayattan çekilmesi, bu birikimin düzenleyici vasfını yitirmesi, gerek kişilerin gerek toplumların, rüzgarın önündeki yaprak misali hedefsiz ve amaçsız oradan oraya dolaşmalarına yol açacaktır. O bakımdan gelenek önemlidir, bir milletin hayat damarıdır.

Geleneğin yaşadığı mekan şehirdir. Geleneğin direnişine en önemli katkıyı mekan sunar. Kişi için geleneğin silüetini oluşturduğu şehirler daha korunaklıdır. Bu yönüyle Urfa geleneğin korunduğu ve geleneğin koruduğu bir şehirdir. Bir eski şehirdir. Bu şehir ve bu şehirle bütünleşik gelenek İnan'da bir sığınak duygusu uyandırmaktadır. İnan gelenekten hiç kopmadığı gibi Urfa'dan da hiçbir zaman kopmamıştır. Nitekim İnan, “Ağ” adlı şiirinde yer alan, “Soyumu yükledim bu çağ içinde / Urfa bir dağ gönlüm bir ağ içinde” beytiyle kendi çağında kendi yerini ve misyonunu belirlediği gibi, Urfa'ya da bir atıf yapmakta, aidiyet belirtmektedir.

Arapça bir kelam-ı kibarda, “El-Ma'nâ fî batnî-ş-şâir / mânâ şairin karnındadır” denilmiştir. Bizimkisi bir anlama denemesidir.

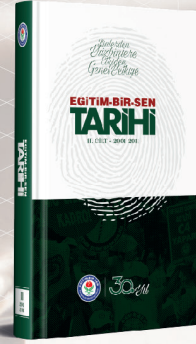
EGİTİM-BİR-SEN TARİHİ

1992 - 2022

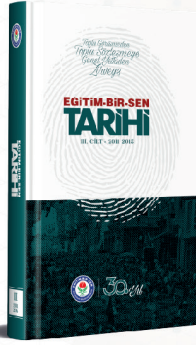
*Fikirden
Aksiyona
Bükülen
Sendikaya*

1992-2001

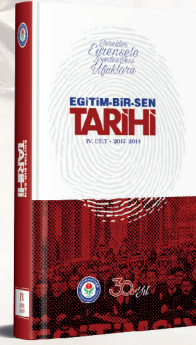
*Binlerden
Yüzbinlere
Etkiden
Genel Yetkiye*

2001-2011

*Toplu Görüşmeden
Toplu Sözleşmeye
Genel yetkiden
Zirveye*

2011-2015

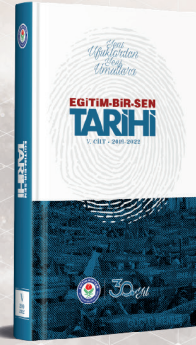
*Yerelden
Evrensel'e
Zirveden
Yeni Ufuklara*

2015-2019

*Çeyrek
Asırlık Tecrübeyle
Sınırları Aşan
Dayanışma*

1992-2022

*Yeni
Ufuklardan
Yeni
Umutlara*

2019-2022

www.ebsotel.com.tr

www.ebs.org.tr

www.egitimebakis.org

[egitimbirsen](https://twitter.com/egitimbirsen)

[egitimbirsen](https://facebook.com/egitimbirsen)

[egitimbirsen](https://instagram.com/egitimbirsen)

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Altındağ /Ankara-TÜRKİYE